

NO FÜTUR

NO FÜTUR

Çeviri derlemesi
Ağustos 2015

Türkçesi: Işık Barış Fidaner, Serap Güneş, Suphi Nejat Ağırnaslı, Başar Uğur

yersizseyler.wordpress.com
dunyadanceviri.wordpress.com
hayalgucuiktidara.org
basarugur.net

Kitabın LaTeX kodları yine CC Attribution-
NonCommercial 3.0 Unported Lisansı altındadır.

İçindekiler

Buna Demokrasi Derler Bruce Cockburn (IBF)	6
Silah ticareti ve İsrail'in Gazze saldırısı Kolektif (IBF)	8
Süpergüç-sonrası kapitalist dünya düzenini kim denetleyebilir? Slavoj Žižek (IBF)	11
İnsani Yüzlü Barbarlık Slavoj Žižek (IBF)	14
İnsan Yüzlü Barbarlık Slavoj Žižek (SG)	22
Barbarlık insan maskesi takınca Slavoj Žižek (SNA)	30
Hiçbir şey olmayorken ne olmaktadır? Slavoj Žižek (IBF)	34

Ey Sen	
Pink Floyd (IBF)	38
Gerçel ile Görcül	
Gilles Deleuze (IBF)	39
Görcül olanın Gerçekliği	
Slavoj Žižek (IBF)	43
Kadın babanın-adlarından birisidir	
Slavoj Žižek (IBF)	62
Çinileştirme	
Slavoj Žižek (IBF, SG)	73
Size Özel İsa	
Depeche Mode (IBF, BU)	77
Karl Marx Nedir?	
Alexander Bogdanov (IBF)	79
Tektolojiye Giriş	
Alexander Bogdanov (IBF)	83
Yeraltı'nın Tekrar Bastırılmasına Giriş	
Suelette Dreyfus (IBF)	93

Yeraltı'na Bir Giriş	
Julian Assange (IBF)	101
Selam, Eyvallah	
The Beatles (IBF)	105

Buna Demokrasi Derler

Bruce Cockburn — 1986 — World of Wonders

İktidardan kabarmış gelirler
İşte uluslararası tefeciler
Pazar oburu vurguncu askeriye silahıyla
Bataklıktır sözleri ve sürülmüştür gözlerine
Yoksulların kanı

Yaşam niteliğini talan ederler
Ve öfke artık bir zorunluluktur
Ülkeleri emek kamplarına çevirmiştir
Özgürlük getirici kılığında modern köleciler

Uğursuz sinik enstrüman
Silahı kutsallaştırır —
Bu onun yegane tepkisidir, tiranlığa tapan
"Gelişmiş" denilen ulusların
Putperest ideolojisine

Kuzey Güney Doğu Batı
En iyileri öldürüp kalanları satın alır

Bir sikke atıp bir sikke vurmaktır
Bir sikinde bile değildir
Sefillik çeken insanlar

IMF kirli IMF
Alabildiği her şeyi alıp götürürken
Arkasında bırakmayı asla unutmadığı tek şey
Onları kancada tutacak haksız borçlardır

Bak satılmış yerel semirgenler
Kendilerini lider gibi gösterirler
Hanımları öper ahbablarla el sıkıştır
Ucuz kerhane gibi işlerin açılmasını bekler

Ve buna demokrasi derler
Ve buna demokrasi derler
Ve buna demokrasi derler
Ve buna demokrasi derler

Bak çocukların dolu dolu gözlerine
Tadını çıkarmaya çalışıyor işte çocuk nasıl olursa
Bir gün silkinip kalkacaksın bu alışkın ziyafetinden
Ve canavarın boğazı içine gözlerin dalmış olacak
Ve buna devrim derler

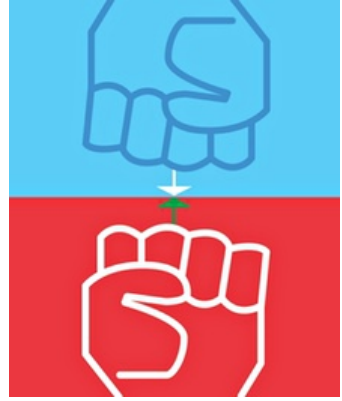
IMF kirli IMF
Alabildiği her şeyi alıp götürürken
Arkasında bırakmayı asla unutmadığı tek şey
Onları kancada tutacak haksız borçlardır

(Call It Democracy)

Silah ticareti ve İsrail'in Gazze saldırısı

Kolektif — 18 Temmuz 2014 — theguardian.com

İsrail, insanlık dışı ve yasadışı bir askeri saldırganlıkla, Filistin'in tutsak nüfusu üzerinde, özellikle de kuşatma altındaki Gazze Şeridi'nde, ordusunun tüm kuvvetlerini bir kez daha tasmazsız bıraktı. İsrail'in böylesine yıkıcı saldırılar başlatıp cezasız kalabilmesinin altında yatan esas olarak uluslar arası muazzam ordusal ittifak ve buna paydaş dünya hükümetleriyle sürdürülen ticarettir. ABD İsrail'e 2008-19 süresince 30 milyar \$ kıymetinde ordusal yardım sağlamayı planlarken İsrail'in dünyaya yaptığı yıllık ordusal ihraçlar milyarlarca dolara ulaşmıştır.

Avrupa ülkeleri son yıllarda İsrail'e milyarlarca avro kıymetinde silah ihraçlamış, ve AB, İsrail'in ordusal firmalarını yüz milyonlarca avroluk research grantleriyle donatmıştır. Hindistan, Brezilya ve Şili gibi yükselen ekonomiler, Filistin'in haklarını desteklediklerini beyan etmelerine rağmen, İsrail ile ordusal ticaret ve ittifaklarını hızla arttırmaktadırlar. İsrail'den silah ithalleme ya da İsrail'e silah ihraçlama ya da İsrail'in ordusal teknolojisini geliştirtme yollarıyla hükümetler esasında İsrail'in ordusal saldırganlığını ve savaş suçlarını ve insanlığa karşı işleyebileceği suçları açıkça onayladıkları mesajı yollamaktalar.

İsrail'in ordusal teknolojisi "sahada denendi" diye pazarlanmasıyla dünya çapında ihraçlanılmaktadır. Ordusal ticaret ve İsrail ile birleşik ordusal araştırma ilişkileri, uluslararası yasada yaptığı korkunç ihlallerin İsrail'in yanına

kalmalarını cesaretlendirerek İsrail'in işgal ve sömürgecilik sistemiyle Filistin'in haklarının sistematik inkarını sağlamlaştırmaktadırlar. BM ve dünya hükümetlerine demekteyiz ki, İsrail'e karşı kapsamlı ve bağlayıcı yasallıkta —apartheid sırasında Güney Afrika'ya dayatılan ambargo gibi— ordusal bir ambargoyu hayata geçiriyor olunuz.

Adolfo Peres Esquivel Nobel Barış Lovratı, Arjantin

Ahdaf Soueif eser sahibi, Mısır/İngiltere

Aki Olavi Kaurismäki film yönetmeni, Finlandiya

Alice Walker yazar, ABD

Başpiskopos Desmond Tutu Nobel Barış Lovratı, Güney Afrika

Betty Williams Nobel Barış Lovratı, İrlanda

Boots Riley repçi, şair, sanat yapımcısı, ABD

Brian Eno müzisyen, İngiltere

Caryl Churchill tiyatro yazarı, İngiltere

Chris Hedges gazeteci, Pulitzer Hediyesi 2002, ABD

Cynthia McKinney siyasetçi, aktivist, ABD

David Palumbo-Liu akademisyen, ABD

Etienne Balibar filozof, Fransa

Federico Mayor Zaragoza Unesco genel eski yönetmeni, İspanya

Felim Egan ressam, İrlanda

Frei Betto serbest teolog, Brezilya

Gillian Slovo yazar, İngiltere/Güney Afrika

Githa Hariharan yazar, Hindistan

Giulio Marcon MP (SEL), İtalya

Hilary Rose akademisyen, İngiltere

Ilan Pappé tarihçi, İsrail

Ismail Coovadia Güney Afrika'nın İsrail büyük-eski-elçisi

James Kelman yazar, İskoçya

Janne Teller yazar, Danimarka

Jeremy Corbyn MP (Labour), İngiltere

Joanna Rajkowska sanatçı, Polonya

Jody Williams Nobel Barış Lovratı, ABD

John Berger sanatçı, İngiltere

John Dugard ICJ eski yargıcı, Güney Afrika

John McDonnell MP (Labour), İngiltere

John Pilger gazeteci ve filmci, Avustralya

Judith Butler filozof, ABD

Juliane House akademisyen, Almanya

Karma Nabulsi Oxford Üniversitesi, İngiltere/Filistin

Ken Loach filmci, İngiltere
Kool AD (Victor Vazquez) müziyen, ABD
Liz Lochhead İskoçya'da milli şair, İngiltere
Luisa Morgantini Avrupa Parlamentosu başkan eski vekili, İtalya
Mairead Maguire Nobel Barış Lovratı, İrlanda
Michael Mansfield dava vekili (aslında avukat), İngiltere
Michael Ondaatje eser sahibi, Kanada/Sri Lanka
Mike Leigh yazar ve yönetmen, İngiltere
Naomi Wallace tiyatro yazarı, senaryo yazarı, şair, ABD
Noam Chomsky akademisyen, eser sahibi, ABD
Nurit Peled akademisyen, İsrail
Prabhat Patnaik ekonom, Hindistan
Przemyslaw Wielgosz Le Monde Diplomatique Polonyacası baş editörü
Raja Shehadeh eser sahibi ve Avukat, Filistin
Rashid Khalidi akademisyen, eser sahibi, Filistin/ABD
Richard Falk İşgal Edilmiş Filistin Bölgeleri üzerine BM özel eski raportörü
Rigoberta Menchú Nobel Barış Lovratı, Guatemala
Roger Waters müzisyen, İngiltere
Ronnie Kasrils hükümet eski bakanı, Güney Afrika
Rose Fenton yönetmen, Free Word Centre, İngiltere
Sabrina Mahfouz eser sahibi, İngiltere
Saleh Bakri oyuncu, Filistin
Sör Geoffrey Bindman avukat, İngiltere
Slavoj Žižek eser sahibi, Slovenya
Steven Rose akademisyen, İngiltere
Tom Leonard yazar, İskoçya
Tunde Adebimpe müzisyen, ABD
Victoria Brittain gazeteci, İngiltere
Willie van Peer akademisyen, Almanya
Zwelinzima Vavi Cosatu genel sekreteri, Güney Afrika

Süpergüç-sonrası kapitalist dünya düzenini kim denetleyebilir?

Slavoj Žižek — 6 Mayıs 2014 — theguardian.com

Bölünmüş ve tehlikeli dünyada, yeni güçlere biraz terbiye öğretmemiz lazım

Bir toplumu bilmek yalnızca aleni kurallarını bilmek değildir. Bu kuralların nasıl uygulanacağını da bilmek gerekir: ne zaman kullanılacakları, ne zaman ihlal edilecekleri, teklif edilen bir tercihin ne zaman geri çevrileceği, ne zaman etkin olarak mecbur kılındığımız bir şeyi özgür bir tercihmiş gibi yapmamız gerekeceği. . . Örneğin reddedilmek-üzere-yapılan-teklif paradoksuna bakalım. Zengin bir dayım beni bir restorana çağırmışsa, hesabı onun ödeyeceğini ikimiz de biliriz, ama yine de paylaşmakta biraz ısrar etmem gerekir —dayım "Tamam o zaman sen öde!" deyiverse nasıl da şaşırırdım.

Rusya'da Sovyet sonrası Yeltsin'in egemen olduğu kaotik yıllarda benzer bir sorun vardı. Yasal kurallar bilinmesine ve büyük ölçüde aynı Sovyetler

Birliği'ndeki gibi olmasına rağmen, toplumsal yapının bütünlüğünü sürdüren örtük, yazılmamış kuralların karmaşık ağı paramparça oldu. Sovyetler Birliği'nde diyelim ki daha iyi hastane hizmeti ya da yeni bir daire istiyorsanız, otoriteler karşısında bir şikayetiniz varsa, mahkemeye çağrıldıysanız ya da çocuğunuzun yüksek bir okula kabul edilmesini istiyorsanız, örtük kuralları bilirdiniz. Kimin muhatap alınacağını, kime rüşvet verileceğini, ne yapabileceğinizi, ne yapamayacağınızı anlardınız. Sovyet iktidarının çökmesinden sonra sıradan insanlar için günlük yaşamın en sinir bozucu yanlarından birisi bu yazılmamış kuralların ciddi olarak bulanmasıydı. İnsanlar nasıl tepki göstereceklerini, aleni yasal düzenlemelerle nasıl ilişkileneceklerini, neyin görmezden gelinebileceğini ve nerede rüşvetin işe yarayacağını bilemiyorlardı. (Suç örgütlerinin bir işlevi, bir tür yapay yasallık sağlamaktı. Küçük bir işyeri sahibiyse ve müşteri size borçlandıysa mafya koruyucunuza dönüyordunuz ve o sorunu hallediyordu, çünkü devletin yasal sistemi verimsizdi.) Toplumun Putin hükmü altında istikrar kazanması büyük ölçüde bu yazılmamış kuralların yeni durumda billurlaşması sayesinde. Artık yine insanlar çoğunlukla toplumsal etkileşimlerin karmaşık ağını anlayabiliyordu.

Uluslararası politikada bu aşamaya henüz ulaşmadık. 1990'larda büyük batı güçleri ile Rusya arasındaki ilişki sessiz bir pakt ile düzenleniyordu. Batılı devletlerin Rusya'ya büyük bir güç gibi davranması, Rusya'nın büyük bir güçmüş gibi davranmaması koşuluna bağlıydı. Ama ya reddedilmek-üzereyapılan-teklifin yapıldığı kişi bunu gerçekten kabul ederse? Ya Rusya büyük bir güç gibi davranmaya başlarsa? Böyle bir durum tam anlamıyla bir felakettir, varolan ilişkilerin bütün dokusunu tehdit eder —beş yıl önce Gürcistan'da olduğu gibi. Artık süpergüçmüş gibi davranılmakla yetinmekten yorulan Rusya, hakikaten bir süpergüçmüş gibi davrandı.

İşler nasıl buraya geldi? "Amerikan yüzyılı" sona erdi ve küresel kapitalizmin birçok merkezinin oluşmakta olduğu bir döneme girdik. ABD'de, Avrupa'da, Çin'de ve belki Latin Amerika'da da, belirli burkulmaları temsil eden kapitalist sistemler gelişti: ABD neoliberal kapitalizmi, Avrupa refah devletinden ne kaldıysa onu, Çin otoriter kapitalizmi, Latin Amerika ise popülist kapitalizmi temsil etmekte. ABD'nin tek güç —evrensel polis— olarak kendini dayatma girişimi başarısız olduğuna göre, bu yerel merkezler arasındaki etkileşim kurallarının artık çatışan çıkarlara göre kurulması gerekiyor.

İşte bu yüzden bulunduğumuz devrin potansiyeli, görüldüğünden daha tehlikelidir. Soğuk savaş sırasında, uluslararası davranış kuralları açıldı ve süpergüçlerin "deli"liğince (Mad: mutually assured destruction – karşılıklı

yok oluş güvencesi) güvence altındaydı. Sovyetler Birliği Afganistan'ı işgal ederek bu yazılmamış kuralları ihlal ettiği zaman bunun bedelini fazlasıyla ödedi. Afganistan'daki savaş onun için sonun başlangıcı oldu. Bugün eski ve yeni süpergüçler birbirlerini test ederek küresel kurallara dair kendi kurallarını dayatmaya çalışıyor, temsilciler aracılığıyla deneyler yapıyorlar, ki bu temsilciler elbette diğer küçük uluslar ve devletlerdir.

Bir zamanlar Karl Popper bilimsel hipotez testlerini överken, "böylece kendimiz yerine hipotezlerimizin ölmesine izin veriyoruz" demişti. Günümüzün testlerinde büyük uluslar yerine küçüklerin canı yanıyor ve yaralanıyorlar —önce Gürcistan, şimdi Ukrayna. Resmi argümanlar insan hakları ve özgürlükler çerçevesinde oldukça ahlaki de olsa, oyunun doğası belli. Ukrayna'daki olaylar Gürcistan'daki krizin ikinci bölümüymüş gibi görünüyor —düzenlenmemiş, çok merkezli bir dünyanın jeopolitik denetim mücadelesinin bir sonraki aşaması.

Eski ve yeni süpergüçlere biraz terbiye öğretmenin kesinlikle zamanıdır, ama bunu kim yapacak? Açıkçası ancak ulusaşırı bir yapı bunu becerebilir —200 küsur yıl önce Immanuel Kant küresel toplumun yükselişine dayanan ulusaşırı bir yasal düzen ihtiyacını görmüştü. Kalıcı barış projesinde şöyle yazdı: "Yeryüzü halklarının dar ya da geniş topluluğu şimdiye kadar öyle gelişmiştir ki bir yerdeki hak ihlali dünyanın her yanında hissedilir, dünya yurttaşlığı yasası fikri öyle süslü veya abartılı bir nosyon değildir."

Fakat bu bizi yeni dünya düzeninin "başat çelişkisi" (bu eski Maoist terimi kullanırsak) olduğu savunulabilecek olan şeye getirir: küresel kapitalist ekonomiye tekabül edecek bir küresel politik düzenin yaratılmasının imkansızlığı.

Ya dünya çapında bir demokrasi veya temsili bir dünya hükümetinin varolmaması yalnızca ampirik kısıtlamalara değil, yapısal nedenlere dayanıyorsa? Ya küresel pazar ekonomisi, dünya çapında seçimlerin yapıldığı küresel bir liberal demokrasi olarak doğrudan örgütlenebilir değilse?

Bugün küreselleşme çağımızda bu "başat çelişki"nin bedelini ödüyoruz. Politikada, yıllanmış saplantılar ve belirli, tözsel etik, dinsel ve kültürel kimlikler, büyük bir şiddetle geri döndü. Bugünkü vaziyetimiz bu gerilimle tanımlanıyor: malların küresel özgür dolaşımına, toplumsal katmanda büyüyen ayrılmalar eşlik ediyor. Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve küresel pazarın yükselişinden beri, halkları ve kültürlerini birbirinden ayıran her yerde yeni duvarlar ortaya çıkmaya başladı. İnsanlığın varlığını sürdürmesi bile bu gerilimin çözümlenmesine bağlı olabilir.

İnsani Yüzlü Barbarlık

Slavoj Žižek — 8 Mayıs 2014 — London Review of Books Vol. 36 No. 9

Yanukoviç hükümeti karşısında Kiev'de yapılan kitlesel protestoların televizyon haberlerinde, sürekli olarak Lenin heykellerini yıkan protestocu imgeleri gösterildi. Öfkeyi dışavurmanın kolay bir yolu bu: heykeller Sovyet zulmünün bir simgesi işlevindeydi ve Putin Rusyası, komşular üzerinde Rus hakimiyeti kuran Sovyet politikasının devamı olarak algılandı. Fakat unutulmamalıdır ki Lenin heykellerinin Sovyetler Birliği sathında çoğalması ancak 1956'da olmuştur: o zamana kadar Stalin heykelleri çok daha yaygındı. 20. Komünist Parti Kongresi'nde Kruşçev'in Stalin'e yaptığı 'gizli' suçlama ardından Stalin heykelleri topyekün olarak Lenin heykelleriyle değiştirildi. Lenin, Stalin'in tam anlamıyla yerini tutmuştu. 1962'de *Pravda* künyesinde yapılan bir değişiklik de bunu açık etmekteydi. O güne kadar ön sayfanın sol üst köşesinde iki profil çizimi Lenin ve Stalin yan yana bulunuyordu. 22. Kongre'nin Stalin'i kamusal olarak reddetmesinden kısa süre sonra Stalin profili çıkarılmak yerine ikinci bir Lenin profiliyle değiştirildi: artık yan yana basılan birbirinin aynısı iki tane Lenin vardı. Bu garip tekrarlama sayesinde Stalin bir şekilde yokluğunda varlığından daha mevcut oldu.

Yine de, Ukraynalıların Sovyet hakimiyetinden kopup kendi ulusal egemenliklerini ortaya koyma iradelerinin bir işareti olarak Lenin heykellerini yıkmalarını izlemekte tarihsel bir ironi bulunuyor. Ukrayna'nın ulusal kimliğinin altın çağı çarlık Rusyası'ndan ziyade —ki Ukrayna'nın ulusal varlığını engelliyordu— Sovyetler Birliğinin ilk yıllarıydı —ki savaş ve açlıkla tüketilmiş olan Sovyet politikası Ukrayna'da 'yerleşmeydi'. Ukrayna'nın kültürü ve dili yeniden diriltildi, sağlık, eğitim ve toplumsal güvence hakları getirildi. Yerleşme Lenin'in oldukça net terimlerle formüle ettiği ilkeleri izledi:

Proletarya ezilen ulusların zor kullanarak verili bir devletin sınır-

ları içinde tutulmasına ancak savaş açabilir, ve kendi kaderini tayin hakkı için mücadelenin anlamı tam olarak budur. Proletarya 'kendi' ulusunca ezilen ulusların ve sömürgelerin politik ayrılma haklarını talep etmelidir. Bunu yapmadığı sürece proleter enternasyonalizm anlamsız bir söz olarak kalır; ezen ve ezilen ulusların işçileri arasında karşılıklı güven ve sınıf dayanışması imkansız olur.

Lenin sonuna kadar bu konuma sadık kaldı: Ekim Devrimi'nin hemen ardından Rosa Luxemburg küçük uluslara tam egemenliğin ancak yeni devlette ilerici güçler başat olacağı şartlarda verilmesi gerektiğini savunurken Lenin koşulsuz bir ayrılma hakkından yanaydı.

Stalin'in merkezleşmiş Sovyetler Birliği projesine karşı son mücadelesinde Lenin yine küçük ulusların koşulsuz ayrılma hakkını savundu (o zaman Gürcistan sözkonusuydu) ve Sovyet devletini oluşturan ulusal yapıların tam egemenliğinde ısrar etti —27 Eylül 1922'de Politbüro'ya gönderdiği bir mektupta Stalin'in Lenin'i 'ulusal liberalizm' ile suçlamasına şaşmamalı. Stalin'in o zaman tuttuğu yol, Sovyet Rusya hükümetinin aynı zamanda diğer beş cumhuriyetin (Ukrayna, Beyaz Rusya, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) de hükümeti olmasını önermesinden belli oluyor:

Eğer mevcut karar RKP (Rusya Komünist Partisi) Merkez Komite tarafından onaylanırsa kamuya açıklanmayacak, Cumhuriyetlerin Merkez Komitelerine iletilerek bu Cumhuriyetlerin Sovyet organları, Merkez Yürütme Komiteleri ya da Sovyet Kongreleri arasında dolaşıma girmesi sağlanacak, daha sonra Tüm-Rusya Sovyetler Kongresi toplandığında bu karar Cumhuriyetlere ait bir dilek olarak ilan edilecektir.

Yüksek otorite olan Merkez Komite'nin kendi tabanıyla etkileşimi böylece ortadan kaldırıldı: yüksek otorite artık sadece kendi iradesini dayatıyordu. Bu yetmiyormuş gibi Merkez Komite, tabanın yüksek otoriteden —sanki tabana ait bir dilekmiş gibi— neler isteyeceğine de karar veriyordu. En dikkat çekici örnek olarak 1939'da üç Baltık devleti Sovyetler Birliğine katılmak istedi ve istek kabul edildi. Stalin bütün bunlarla Devrim-öncesi çarlık politikasına geri dönüyordu: Rusya'nın 17. yüzyılda Sibiryayı, 19. yüzyılda Müslüman Asya'yı sömürgeleştirmiş olması artık emperyalist yayılmacılık olarak kınanmıyor, bu geleneksel toplumları ilerici modernleşme yoluna soktuğu için kutlanıyordu. Putin'in dış politikası açıkça çarçı-Stalinci çizginin devamıdır. Rus

Devrimi'nin ardından Putin'e göre Bolşevikler Rusya'nın çıkarlarına ciddi zarar verdiler: 'Bolşevikler bir dizi sebeple —bunları Tanrı yargılasın— tarihsel olarak Rusya'nın güneyine dahil olan geniş bölgeleri Ukrayna Cumhuriyetine eklemiştir. Bunu yaparken nüfusun etnik oluşumuna hiç bakılmamıştır ve bugün bu bölgeler Ukrayna'nın güneydoğusunu oluştururlar.'

Bugün Stalin portrelerinin yeniden boy gösterdiği askeri geçit törenlerinde ve kamusal kutlamalarda Lenin'in yok olmasına şaşmamalı. 2008'de Rusya TV kanalının bir anketinde Stalin yarım milyon oyla tüm zamanların en büyük Rus kişisi seçildi. Lenin uzak farkla altıncı oldu. Stalin bir Komünist olarak değil, Lenin'in anti-yurtsever 'sapması'nın ardından Rusya'nın büyüklüğünü restore eden kişi olarak kutlanmakta. Putin yakın zamanda Ukrayna'nın güneydoğusundaki yedi kent için *Novorossiya* ('Yeni Rusya') terimini kullanarak en son 1917'de kullanılmış bu terimi yeniden canlandırdı.

Ama Leninist dip akıntısı bastırılmış da olsa Stalin'e karşı Komünist yeraldı muhalefetine devamlılık gösterdi. Solzhenitsyn'den çok önce, 2011'de Christopher Hitchens'in yazdığı gibi, 'Gulag'a dair kritik sorular, Boris Souvarine'den Victor Serge'ye, C.L.R. James'e kadar sol muhalifler tarafından büyük tehlike altında ve eş zamanlı olarak sorulmaktaydı. Bu cesaretli ve öngörülün tanırtanımazlar, tarih yazılırken bir şekilde dışarıda bırakıldılar (çok daha kötüsünü beklemişlerdi ve çoğu zaman bulmuşlardı da)'. Bu iç muhalefet, faşizmden bariz bir farklılık olarak, Komünist hareketin doğal bir parçasıydı. 'Nazi Partisi'nde muhalifler bulunmazdı,' diye anlatıyordu Hitchens, 'Führer'in Nasyonal Sosyalizmin hakiki özüne ihanet ettiği önermesine dayanarak yaşamını tehlikeye atacak kimse yoktu.' Tam da Komünist hareketin kalbindeki bu gerilim nedeniyle, 1930 tasfiyeleri sırasında bulunulacak en tehlikeli yer nomenklatura'nın tepesiydi: birkaç yıl içinde Merkez Komite ve Kızıl Ordu liderliğinin yüzde 80'i kurşuna dizildi. Muhalefetin başka bir işareti 'gerçekten varolan sosyalizm'in son günlerinde, protestocu kalabalıkların resmi şarkıları —ulusal marşlar da dahil olmak üzere— söyleyerek iktidar sahiplerine karşılıksız kalan vaatleri hatırlatmalarında görülebilir. Buna karşılık ADC'de (Alman Demokratik Cumhuriyeti) 1970'lerin başıyla 1989 arasında kamusal alanda ulusal marşın söylenmesi suç sayılıyordu: sözleri ('Deutschland einig Vaterland', 'Almanya birleşik baba yurdu') yeni bir sosyalist ulus olarak Doğu Almanya fikrine uymuyordu.

Rus ulusçuluğunun yeniden güçlenmesi belirli tarihsel olayların yeniden yazılmasına yol açtı. Yeni bir biyografi filmi, Andrei Kravçuk'un *Amiral'i*, 1918-1920 arasında Sibiryayı yönetmiş Beyaz komutan Aleksandr Kolçak'ın

yaşamını övmekte. Fakat Beyaz karşı-devrimci kuvvetlerin bu dönemdeki totaliter potansiyelini ve sınırsız vahşetini hatırlamak lazım. İç savaşı Beyazlar kazansaydı, Hitchens'e göre 'faşizmi ifade eden sözcük İtalyanca değil Rusça bir sözcük olurdu ... Sibirya'nın 1918'deki işgalinde (ki Amerikan ders kitaplarından tamamen silinmiş bir olaydır) Amerikan Keşif Kuvveti'ne komuta eden Tümgeneral William Graves, günlüklerinde Rusya'da sağ kanatın tamamına hakim olan ölümcül anti-Semitizm'den bahsederken şöyle diyordu: "Amiral Kolçak hükmündeki Sibirya'dan başka, cinayetin bu kadar güvenli ve ceza tehlikesi olmadan işlenebildiği dünyanın başka bir ülkesi yok, son elli yıllık tarihte de bulunacağından şüpheliyim."

Avrupalı neo-faşist sağın tamamı (Macaristan'da, Fransa'da, İtalya'da, Sırbistan'da) sürmekte olan Ukrayna krizinde kesin olarak Rusya'yı desteklemekte, böylece Rus yetkililerin Kırım referandumunu Rus demokrasisi ile Ukrayna faşizmi arasında bir tercih olarak göstermesini de yalanlamakta. Ukrayna'daki olaylar —Yanukoviç ve çetesini deviren kitlesel protestolar— Putin'in yeniden dirilttiği karanlık mirasa karşı bir savunma olarak anlaşılmalıdır. Protestoları tetikleyen, Ukrayna hükümetinin Rusya'yla iyi ilişkilerine Ukrayna'nın Avrupa Birliği'ne entegre olmasından daha fazla öncelik verme kararıydı. Tahmin edilebileceği gibi birçok anti-emperyalist solcunun tepkisi Ukraynalılara akıl taslamak oldu: Avrupa'yı idealleştirerek, AB'ye katılmanın Ukrayna'yı, Yunanistan'ın başına geldiği gibi, er ya da geç Batı Avrupa'nın ekonomik sömürgesi yapacağını görmeyerek nasıl da yanılısama içindeydiler. Gerçekte Ukraynalılar AB'nin gerçekliğine dair hiç kör değildirlir. Dert ve uyuşmazlıklarının tamamen farkındadırlar: mesajları basitçe kendi durumlarının çok daha kötü olduğudur. Avrupa'nın sorunları olabilir, ama bunlar zengin insanın sorunlarıdır.

O zaman bu çatışmada bize düşen Ukrayna'nın tarafını tutmak mıdır? Bunun için 'Leninist' bir sebep var. Lenin'in en son yazılarında, *Devlet ve Devrim*'deki ütopyadan vazgeçmesinden çok daha sonra araştırdığı fikir, Bolşevizm için mütevazı 'gerçekçi' bir projeydi. Rusya'daki kitlelerin ekonomik az gelişmişliği ve kültürel geriliği nedeniyle, ona göre, Rusya'nın 'doğrudan sosyalizme geçmesinin' bir yolu yoktu: Sovyet gücünün yapabileceği tek şey 'devlet kapitalizmi'nin ılımlı politikalarını köylü kitlelerin yoğun kültürel eğitimiyle bir araya getirmektir —propagandayla beyin yıkayarak değil, medeni standartları sabırla, yavaş yavaş empoze ederek. Olgusal veriler 'sıradan bir medeni Batı Avrupa ülkesi standardına ulaşabilmek için halen ne kadar muazzam miktarda acil ön çalışma yapmamız gerektiğini' açığa çıkarıyordu, 'Kendimizi henüz kurtaramamış olduğumuz yarı-Asyalı cehaleti aklımızda tutmak zorundayız.' Ukraynalı protestocuların Avrupa'ya işaret etmelerinin

den onların da amacının 'sıradan bir medeni Batı Avrupa ülkesi standardına ulaşabilmek' olduğunu anlayabilir miyiz?

Ama burada işler hemen karmaşıklaşıyor. Ukraynalı protestocuların işaret ettiği 'Avrupa' tam olarak neyi temsil eder? Tek bir fikre indirgenemez: ulusalcı hatta faşist öğeleri içine alırken aynı zamanda Etienne Balibar'ın *égaliberté* dediği şeye, Avrupa'nın küresel politik imgesele eşsiz katkısı olan eşitlik-içinde-özgürlük fikrine doğru genişler, günümüz pratiğinde bu fikir bizzat Avrupalı kurumlar ve bireylerce ihanete uğramakta ise de. Bu iki kutup arasında ise Avrupalı liberal-demokratik kapitalizmin kıymetine duyulan naif güven bulunmakta. Avrupa Ukrayna'daki protestolarda kendisinin en iyi ve en kötü yönlerini, hem özgürleştirici evrenselliğini hem de karanlık zenofobisini (yabancı düşmanlığını) görebilmekte.

Karanlık zenofobi ile başlayalım. Ukrayna'daki ulusalcı sağ bugün Balkanlar'dan İskandinavya'ya, ABD'den İsrail'e, Orta Afrika'dan Hindistan'a olup bitenlerin sadece bir örneğidir: etnik ve dinsel tutkuların patlaması ve Aydınlanma değerlerinin gerilemesi. Bu tutkular her zaman pusuya yatmış olarak mevcuttu; yeni olan sınırsız utanmazlıkla ortaya çıkmalarıdır. Özgürlük, eşitlik, bütün üyeleri için eğitim ve sağlık hakkı gibi büyük modern aksiyonları içselleştirmiş, ırkçılık ve cinsiyetçiliğin kabul edilemez ve saçma kılındığı bir toplum hayal edelim. Ama bir de bu toplumda adım adım, bu aksiyonlara sahte bir bağlılık gösterilerek tözlerinden fiili olarak yoksun kıldıklarını hayal edin. Yakın Avrupa tarihinden bir örnek: 2012 yazında, sağ-kanat Macar başbakan Viktor Orbán Orta Avrupa'da yeni bir ekonomik sisteme ihtiyaç olduğunu ilan etti. 'Umalım ki' diyordu, 'Tanrı bize yardım eder de ekonomik olarak ayakta kalabilmek için demokrasinin yerine yeni bir tür politik sistem icat etmek zorunda kalmayız ... İşbirliği bir kuvvet meselesidir, niyet değil. Belki işlerin böyle yürümediği ülkeler vardır, mesela İskandinav ülkeleri, ama bizim gibi yarı-Asyalı karışmış bir halk ancak kuvvetin olduğu yerde birleşebilir.'

Bu sözlerdeki ironi bazı eski Macar muhaliflerde de kaybolmaz: Sovyet ordusu 1956 ayaklanmasını ezmek üzere Budapeşte'ye hareket ettiğinde kuşatılmış Macar liderler Batıya sürekli olarak Avrupa'yı Asyalı komünistlerden korudukları mesajını gönderdiler. Bugün, komünizmin çökmesinin ardından, Hıristiyan-muhafazakar hükümet kendi esas düşmanını bugünkü Batı Avrupa'nın temsil ettiği çokkültürlü tüketimci liberal demokrasi olarak çizmekte. Orbán 'Asya-tipi kapitalizme' yönelik sempatisini çoktan ifade etti; eğer Orbán üzerinde Avrupa baskısı devam ederse, Doğuya şöyle bir mesaj göndermesini kolaylıkla hayal edebiliriz: 'Biz burada Asyayı koruyoruz!'

Bugün göçmen-karşıtı popülizm ile doğrudan barbarlığın yerini insani yüzlü bir barbarlık aldı. Hıristiyan 'komşunu sev' etiğinden barbar Öteki karşısında kabileye tanınan pagan ayrıcalıklara doğru bir gerileme gerçekleşiyor. Kendisini Hıristiyan değerlerin bir savunusu olarak temsil etse de bu aslında Hıristiyan miras karşısında en büyük tehdittir. 'Kiliseye karşı özgürlük ve insanlık adına savaşmaya başlayan insanlar,' diye yazıyordu G.K. Chesterton yüz yıl önce, 'sonunda sırf Kiliseyle savaşabilmek için özgürlük ve insanlığı bir kenara atarlar ... Laikçiler ilahi şeyleri yıkmakla kalmadılar; laikçiler laikçi şeyleri de yıktılar, onlar için elverişli olacaksa.' Aynı din savunucuları için de geçerli değil mi? Fanatik din savunucuları çağdaş laik kültüre saldırmakla yola çıksalar da; sonunda her türlü anlamlı dinsel deneyimi terk etmeleri şaşırtıcı değildir. Benzer şekilde, birçok liberal savaşçı anti-demokratik köktencilikle savaşmaya o kadar isteklidir ki, sonunda sırf terörle savaşabilmek için özgürlük ve demokrasiyi bir kenara atarlar. 'Teröristler' ötekileri sevdikleri için bu dünyayı yıkmaya hazır olabilirler, ama terörle savaşanlar Müslüman ötekilerden duydukları nefretle bizzat kendi demokratik dünyalarını yıkmaya hazırdırlar. Bazıları insan onurunu o kadar sever ki bunu savunmak için işkenceyi yasallaştırmaya hazırdır. Avrupa'nın göçmen tehdidi karşısındaki savunucuları da hemen hemen aynıını yapmakta. Yahudi-Hıristiyan mirasını koruma gayretleri içinde bu mirastaki en önemli şeyleri terk etmeye hazırlar. Avrupa'nın karşısındaki hakiki tehdit Avrupa'nın göçmen-karşıtı savunucularıdır, onu işgal etmek için bekledikleri farzedilen göçmen kalabalıklar değil.

Bu gerilemenin işaretlerinden biri yeni Avrupa sağından gelen, iki 'aşırılık', sağ ve sol arasında daha 'dengeli' bir bakış talebidir. Bize sürekli olarak, aşırı sol (komünizm) karşısında, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın aşırı sağa (yenilmiş faşistlere) davrandığı gibi davranılması gerektiği söylenmekte. Ama gerçekte burada bir denge yoktur: faşizmin komünizmle eş tutulması gizli olarak faşizme ayrıcalık tanır. Böylece sağ, faşizmin komünizmi kopyaladığını öne sürer: faşist olmadan önce Mussolini bir sosyalistti; Hitler de bir Nasyonal Sosyalistti; toplama kampları ve soykırımcı şiddet Naziler bunlara başvurmadan on yıl önce Sovyetler Birliği'nin özellikleriydi; Yahudilerin imha edilmesinin bariz bir önceli sınıf düşmanının imha edilmesidir, vesaire. Bu argümanların amacı ortalama bir faşizmin komünist tehdite haklı bir karşılık olduğunu ileri sürmektir (çok önceden Heidegger'in Nazizme bulaşmasını savunan Ernst Nolte'nin yaptığı gibi). Slovenya'da sağ İkinci Dünya Savaşı'nda partizanlarla savaşan anti-komünist Güvenlik Kuvveti'nin yeniden kurulmasını savunmakta: onlar zor bir tercih yaparak çok daha kötü olan komünizmi engelleyebilmek için Nazilerle işbirliğine girmişlerdi.

Ana akım liberallerin dediğine göre, temel demokratik değerler etnik ya da dinsel köktenciliklerin tehdidi altında olduğu zaman, liberal-demokratik gündem etrafında birleşilmesi, kurtarılabilir olanın kurtarılması ve daha radikal toplumsal dönüşüm rüyalarını bir kenara konması gerekir. Ama bu dayanışma çağrısında ölümcül bir kusur var: liberalizm ve köktencilüğün kısır döngüye kapılmış halleri görmezden gelinmekte. Köktencilüğün hiddetle öne çıkmasının nedeni, liberal serbestçiliğin saldırganca ihraç edilme çabasıdır. Bugünkü politikacılar bize liberal özgürlük ve köktenci baskı arasında bir tercih yapmamızı önererek muzaffer bir edayla şu retorik soruyu sorduklarında, 'Kadınların kamusal yaşamdan dışlanarak haklarından mahrum kalmalarını mı istiyorsunuz? Dini eleştiren herkesin ölümle karşı karşıya gelmesini mi istiyorsunuz?', yanıtın bu kadar aşık olması bizde kuşku uyandırmalıdır: kim bunu ister ki? Mesele liberal evrenselciliğin çok uzun zamandır masumiyetini yitirmiş olmasıdır. Max Horkheimer'in 1930'larda kapitalizm ve faşizm için söylediği şey bugün farklı bir bağlamda geçerlidir: liberal demokrasiyi eleştirmek istemeyenler dinsel köktencilik hakkında da sessiz kalmalıdır.

Peki liberal-demokratik kapitalist Avrupa rüyasının Ukrayna'daki kaderi ne olacak? AB içinde Ukrayna'yı neyin beklediği açık değil. Sovyetler Birliği'nin son yıllarından bilinen bir fıkra var, sık sık anlatırım ama buraya çok uygun. Bir Yahudi olan Rabinoviç göç etmek ister. Göçmen ofisindeki bürokratin 'Neden?' sorusunu Rabinoviç şöyle yanıtlar: 'İki nedenle. Birincisi, Sovyetler Birliği'nde Komünistler iktidarlarını yitirirse yeni iktidarın Komünistlerin bütün suçlarını biz Yahudilerin üzerine atmasından korkuyorum.' Bürokrat sözünü keserek 'Ama bu saf saçmalık, Sovyetler Birliği'nde hiçbir şey değişmez, Komünistlerin iktidarı ebediyen sürecektir!' dediğinde, 'Doğrusu,' der Rabinoviç, 'ikinci nedenim de bu.' Bir Ukraynalı ile AB yetkilisi arasında buna eşdeğer bir diyalog hayal edelim. Ukraynalı şikayet eder: 'Ukrayna'da panik içinde olmamızın iki nedeni var. Birincisi, Rus baskısı altında AB bizi terk ederse ekonomimiz çöker diye korkuyoruz.' AB yetkilisi sözünü keser: 'Ama bize güvenebilirsiniz, sizi terk etmeyeceğiz. Hatta sizin ülkenizde idareyi ele alacağız ve ne yapacağınızı söyleyeceğiz!' 'Doğrusu,' der Ukraynalı, 'ikinci nedenim de bu.' Mesele Ukrayna'nın Avrupa'ya layık olup olmaması, AB'ye girecek kadar iyi olup olmaması değil, esas bugünkü Avrupa'nın Ukraynalıların özlemlerini karşılayıp karşılayamayacağıdır. Eğer Ukrayna sonunda bir etnik köktencilik ve liberal kapitalizm karışımına dönüp ipleri oligarkların eline verirse, bugün Rusya (veya Macaristan) ne kadersa o kadar Avrupalı olacaktır. (Ukrayna'daki olaylarda çeşitli oligark gruplarını —'pro-Rusya' ve 'pro-Batı'— oynadıkları role pek az dikkat çekiliyor.)

Kimi politik yorumcular AB'nin Rusya'yla olan çatışmasında Ukrayna'ya

yeterli destek vermediğini, Rusya'nın Kırım'ı işgal edip topraklarına katmasına AB'nin yarım ağızla karşılık verdiğini öne sürüyor. Ama başka türlü bir destek de çarpıcı bir şekilde eksikti: çıkmazın çözülmesi için herhangi bir gerçekleştirilebilir stratejinin önerilmesi. Kendi tarihinin özgürleştirici çekirdeğine olan bağlılığını yenilemediği sürece Avrupa böyle bir strateji önerebilecek bir konumda olamayacak. Ancak eski Avrupa'nın çürüten ölüsünü geride bırakarak Avrupa'nın égaliberté mirasını hayatta tutabiliriz. Ukraynalılar Avrupa'dan bir şey öğrenecek değil: Avrupa'nın Maidan'daki protestocuları harekete geçiren rüyaya uygun olarak yaşamayı öğrenmesi gerekiyor. Korkmuş liberallerin öğrenmesi gereken ders, liberal mirasta kurtarılabilir olanı kurtaracak olanın ancak daha radikal bir sol olduğudur.

Maidan protestocuları kahramandılar, ama gerçek kavga —yeni Ukrayna'nın ne olacağı üzerine kavga— şimdi başlıyor ve Putin'in müdahalesi karşısındaki kavgadan çok daha çetin olacaktır. Yeni ve daha tehlikeli bir kahramanlığa ihtiyaç var. Bu kahramanlık, kendi ülkelerinin ulusalcı tutkusuna, bunun bir iktidar aracı olduğunu teşhir ederek karşı çıkan Ruslarca gösterildi bile. Ukraynalılar ve Ruslar arasında temel dayanışmanın öne sürülmesinin ve çatışmanın bizzat koşullarının reddedilmesinin zamanıdır. Bir sonraki adım, Ukraynalı politik aktivistler ve Putin rejimi karşısındaki Rusya muhalefeti arasında örgütsel ağlarla kardeşliğin kamusal olarak ortaya konmasıdır. Bu söylediğim ütopya gibi gelebilir, ama protestolara hakikaten özgürlükçü bir boyut verebilecek olan ancak böyle bir düşüncüdür. Aksi halde, oligarkların manipüle ettiği ulusalcı tutkular arası çatışmalarla baş başa kalırız. Böyle jeopolitik oyunlar, özgün özgürleştirici politikanın ilgi alanının tamamen dışındadır.

25 Nisan

Türkçesi: Işık Barış Fidaner

İnsan Yüzlü Barbarlık

Slavoj Žižek — 6 Mayıs 2014 — theguardian.com

Kiev'de Yanukoviç hükümetine yönelik kitlesel gösterilere dair televizyon haberlerinde, tekrar ve tekrar, göstericilerin Lenin heykellerini yıktığını görüyoruz. Bu, öfkeyi sergilemenin kolay bir yolu: Heykeller Sovyet baskısının sembolleriydiler ve Putin Rusya'sı Rusya'nın komşuları üzerinde egemenliğe dayanan Sovyet politikasının devamı olarak algılanıyor. Lenin heykellerinin Sovyetler Birliği'nde yaygınlaşmaya başlamasının ancak 1956'da olduğunu unutmayın. O zamana kadar Stalin heykelleri çok daha yaygındı. Fakat Kruşçev'in Komünist Parti'nin 20. Kongresi'nde Stalin'i 'gizli' ifşasından sonra, Stalin heykellerinin yerini Lenin'inkiler aldı. Lenin ezici bir şekilde Stalin'in yerini alıyordu. Bu, *Pravda*'nın künyesinde 1962'de yapılan değişiklikle aynı ölçüde açık hale getirdi. O zamana kadar, ön sayfanın sol köşesinde iki profilin, Lenin ile Stalin'in çizimi yan yana duruyordu. Kısa süre sonra 22. Kongre Stalin'i açıktan reddetti, profili sadece kaldırılmakla kalmadı, Lenin'in ikinci bir profili ile değiştirdi. Artık yan yana basılmış iki aynı Lenin profili vardı. Bu garip tekrar, bir anlamda Stalin'in yokluğunu daha da vurguluyordu.

Yine de Ukraynalıların Lenin heykellerini yıkmasını Sovyet egemenliğinden kurtulma ve ulusal bağımsızlıklarını savunma isteklerinin bir göstergesi olarak izlemenin tarihsel bir ironisi var. Ukrayna ulusal kimliğinin altın çağı, Ukrayna'nın kendi kaderini tayin hakkının engellendiği Çarlık Rusya'sı değil, savaş ve kıtlıktan bitap düşmüş bir Ukrayna'daki Sovyet politikasının 'yerleşme' olduğu Sovyetler Birliği'nin ilk on yılıydı. Ukrayna kültürü ve dili yeniden dirildi ve sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik hakları getirildi. Yerleşmeyi, Lenin tarafından belirsizliğe yer vermeden formüle edilmiş ilkeler izledi:

Proletarya, ezilen ulusların belli bir devletin sınırları içinde zorla tutulmalarına karşı savaşmalıdır, bu da ulusların kaderlerini tayin edebilmeleri uğruna savaştır. Proletarya, 'kendi' ulusu tarafından ezilen sömürgeler ve uluslar için siyasal ayrılma özgürlüğü istemelidir. Yoksa, proletarya enternasyonalizmi boş bir sözden başka bir şey olmazdı; ezen uluslarla ezilen ulusların iççileri arasında ne güven, ne de sınıf dayanışması mümkün olurdu.

Lenin, sonuna kadar bu duruşunu korudu. Rosa Luxemburg, Ekim Devrimi'nin hemen sonrasında, küçük uluslara ancak yeni devlette ilerici güçler hakim olacaksa tam bağımsızlık verilmesi gerektiğini savunurken, Lenin, koşulsuz ayrılma hakkından yanaydı.

Lenin, Stalin'in merkezi bir Sovyetler Birliği projesine karşı son mücadelesinde, yine küçük ulusların koşulsuz ayrılma hakkını savunuyordu (bu durumda söz konusu olan Gürcistan'dı) ve Sovyet devletini oluşturan ulusal varlıkların tam bağımsızlığında ısrar ediyordu – 27 Eylül 1922'de, Politbüro'ya bir mektupta, Stalin'in Lenin'i 'nasyonal liberalizm' ile suçlamasına şaşmamalı. Stalin'in hâlihazırda yöneldiği gidişat, Sovyet Rusya hükümetinin diğer beş cumhuriyetin de (Ukrayna, Belarus, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) hükümeti olmasını önermesinden açıkça belliydi:

Geçerli karar RKP Merkez Komitesi tarafından onaylanırsa, kamuoyuna açıklanmayacak, söz konusu Cumhuriyetlerin Sovyet organlarında, Merkezi Yürütme Komitelerinde veya Sovyetler Kongrelerinde, bu Cumhuriyetlerin isteği olarak açıklanacağı Tüm Rusya Sovyetler Kongresi toplantısından önce dolaşıma sokulmak üzere Cumhuriyetlerin Merkez Komitelerine iletilecek.

Böylece üst yetki organı olan Merkez Komite'nin, kendi tabanı ile etkileşimi bozuluyordu. Üst yetki organının yaptığı şey kendi isteğini dayatmaktan

başka bir şey değildi. Durumu daha da vahimleştirirse, tabanın üst yetki organından hangi kararı almasını isteyeceğine, sanki kendi isteğiymiş gibi, Merkez Komite'nin karar vermesiydi. 1939'daki dikkat çekici bir olayda üç Baltık devleti Sovyetler Birliği'ne katılmak istediler. İstekleri kabul edildi. Bunların tümünde Stalin devrim öncesi Çarlık politikasına geri dönüyordu: Rusya'nın Sibirya'yı 17. yüzyılda ve Müslüman Asya'yı 19. yüzyılda sömürgeleştirmesi artık emperyalist genişleme olarak kınanmıyor, bu geleneksel toplumları ilerici modernleşme sürecine soktuğu için kutlanıyordu. Putin'in dış politikası açık bir şekilde Çarlık Rusya'sı çizgisinin devamı. Rus Devrimi sonrasında, Putin'e göre, Bolşevikler Rusya'nın çıkarlarına ciddi şekilde zarar verdiler: 'Bolşevikler, bir dizi sebeple, Rusya'nın tarihsel güneyinin büyük kesimlerini Ukrayna Cumhuriyeti'ne eklediler. Bu, nüfusun etnik yapısı dikkate alınmadan yapıldı ve bugün bu alanlar Ukrayna'nın güneydoğusunu oluşturuyor.'

Lenin ortadan kaybolurken Stalin portrelerinin askeri geçit törenlerinde ve resmi kutlamalarda yeniden boy göstermeye başlamasına şaşmamalı. 2008'de Rossiya TV kanalının düzenlediği bir ankette, Stalin tüm zamanların en büyük üçüncü Rus'u seçildi ve yarım milyon oy aldı. Lenin uzak ara farkla altıncı oldu. Stalin bir komünist olarak değil, Lenin'in anti-vatansever 'sapma'sından sonra Rusya'ya büyüklüğünü geri kazandıran kişi olarak kutlanıyor. Putin yakın zamanda, Ukrayna'nın yedi güneydoğu ili için, en son 1917'de kullanılan bir terimi yeniden canlandırarak, *Novorossiya* ('Yeni Rusya') terimini kullandı.

Fakat halen mevcut olan gizli Leninist akım, Stalin'e karşı komünist yeraltı muhalefetine ısrar ediyordu. Christopher Hitchens'in 2011'de yazdığı üzere, Soljenitsin'den çok daha önce, 'Gulag konusunda, Boris Souvarine'den Victor Serge'e, C.L.R. James'e kadar sol muhalifler tarafından, gerçek zamanlı ve büyük bir riske girilerek kritik sorular soruluyordu. Bu cesur ve öngörülü heretikler, bir şekilde tarihten silindiler (bundan çok daha kötüsünü bekliyorlardı, çoğunlukla da başlarına geldi).' Bu iç muhalefet, faşizmin aksine komünist hareketin doğal bir parçasıydı. 'Nazi Partisi'nde, Führer'in nasyonal sosyalizmin özüne ihanet ettiğini savunmak için hayatlarını riske atan muhalif yoktu,' diye devam ediyordu Hitchens. Tam da komünist hareketin kalbindeki bu gerilim yüzünden, 1930'ların tasfiye yıllarında olunabilecek en tehlikeli yer egemen sınıfın tepesiydi: Yalnızca birkaç yıl içinde, Merkez Komite'nin ve Kızıl Ordu liderliğinin yüzde 80'i öldürüldü. Muhalefetin bir başka işareti, protestocu kitlelerin, iktidardakilere yerine getirmedikleri vaatlerini hatırlatmak için ulusal marşlar dahil resmi marşlar söylediği, 'gerçekten var olan sosyalizm'in son günlerinde tespit edilebilir. Demokratik Al-

man Cumhuriyeti'nde ise, bunun aksine, 1970'ler ve 1989 arasında, ulusal marşı kamusal alanda söylemek suç teşkil ediyordu. Sözleri ('Deutschland einig Vaterland', 'Almanya, birleşik Anavatan'), yeni bir sosyalist ulus olarak Doğu Almanya fikrine uymuyordu.

Rus milliyetçiliğinin yeniden dirilişi, belirli tarihsel olayların yeniden yazılmasına neden oldu. yakın tarihli bir biyografik film olan Andrei Kravchuk'un *Admiral*'ı, 1918 ile 1920 arasında Sibiry'a hükmetmiş olan Beyaz Ordu komutanı Aleksandr Kolchak'ın yaşamını konu almaktadır. Fakat Beyaz Ordu karşı devrimci güçlerinin bu dönemdeki ölçsüz gaddarlığının yanı sıra, totaliter potansiyelini de hatırlamak gerekir. İç savaşı Beyaz Ordu kazansaydı, neler olacağını şöyle yazıyor Hitchens: 'Faşizm, genel bir sözcük olarak İtalyanca değil Rusça olacaktı... Sibiry'nın 1918'deki işgali sırasında Amerikan Yurtdışı Sefer Kuvvetlerine komuta etmiş olan (Amerikan ders kitaplarından tamamen silinmiş bir olay) Tümgeneral William Graves, hatıralarında Rus sağ kanadına hakim olan yayılmacı, ölümcül anti-Semitizm hakkında yazmış ve şöyle eklemiştir: "Tarihin, Amiral Kolchak'ın hükümranlılığı altındaki Sibiry'dan başka, son elli yılda dünyada bu denli rahatça ve daha az ceza tehlikesi ile cinayet işlenebilen bir ülkesini yazabileceğini sanmıyorum."

Tüm bir Avrupa neo-faşist sağ (Macaristan, Fransa, İtalya, Sırbistan), Rusya'nın Kırım referandumunu Rus demokrasisi ile Ukrayna faşizmi arasında bir seçim gibi göstermesini yalanlayacak şekilde, süregiden Ukrayna krizinde kesin şekilde Rusya'yı destekliyor. Ukrayna'daki olaylar – Yanukoviç ve çetesini iktidardan eden kitlesel protestolar – Putin'in yeniden canlandırdığı karanlık mirasa karşı bir savunma olarak anlaşılmalıdır. Protestoları tetikleyen, Ukrayna hükümetinin Rusya ile iyi ilişkileri Ukrayna'nın Avrupa Birliği ile entegrasyonunun önüne koyma kararı olmuştur. Öngörülebilir şekilde, birçok antiemperyalist solcu haberlere Ukraynalılara tepeden bakarak tepki göstermiştir: 'Ne kadar da kandırılmış durumdalar! Halen Avrupa'yı idealize ediyorlar, AB'ye katılmanın Ukrayna'yı Batı Avrupa'nın ekonomik sömürgesi yapacağını, eninde sonunda Yunanistan'la aynı sonu paylaşacaklarını göremiyorlar!' Aslında, Ukraynalılar AB realitesi konusunda kör olmaktan çok uzaklar. İçindeki sorunların ve eşitsizliklerin gayet farkındalar: Mesajları sadece kendi durumlarının çok daha kötü olduğu. Avrupa sorun yaşıyor olabilir ancak bunlar zengin bir adamın sorunları.

O zaman ne yapmalıyız? Ukrayna'nın tarafını mı tutmalıyız? Bunu yapmak için 'Leninist' bir neden var. Lenin son yazılarında, *Devlet ve Devrim*'in ütopyasını terk ettikten çok sonra, Bolşevizm için makul, 'gerçekçi'

bir proje fikrini araştırdı. Rus kitlelerinin ekonomik az gelişmişliği ve kùltürel geriliği yüzünden, Rusya'nın 'sosyalizme doğrudan geçişi' için yol olmadığını savunur: Sovyet iktidarının tüm yapabileceği, 'devlet kapitalizminin' ılımlı politikalarını köylü kitlelerinin yoğun kùltürel eğitimi ile birleştirmek olabilir – propaganda ile beyin yıkamak değil ama uygar standartların sabırlı, aşamalı bir şekilde empoze edilmesi. Rakamlar, 'Batı Avrupalı sıradan bir uygar ÷lkenin standardına erişmek için halen yapmak zorunda olduğumuz epeyce zorunlu iş olduğunu gösteriyor. . . Kendimizi halen kurtaramadığımız yarı Asyatik cehaleti aklımızdan çıkarmamalıyız.' Ukraynalı protestocuların Avrupa referanslarını, onların hedefinin de, 'Batı Avrupalı sıradan bir uygar ÷lkenin standardına erişmek' olduğunun işareti sayabilir miyiz?

Fakat işler burada hızla karışabiliyor. Ukraynalı protestocuların referans aldığı 'Avrupa', tam olarak neyi ifade ediyor? Tek bir fikre indirgenemez: Milliyetçi, hatta faşist unsurları bile kapsıyor fakat uygulamada bugün Avrupalı kurumlar ve yurttaşların kendileri çoğunlukla ihanet etse de, Avrupa'nın küresel politik muhayyile benzersiz katkısı olan, Etienne Balibar'ın *égeliberté*, "eşitlik içinde özgürlük" dediği fikri de içeriyor. Bu iki kutup arasında, Avrupa liberal demokrat kapitalizminin değerine nahif bir güven de söz konusu. Avrupa Ukrayna protestolarında kendi en iyi ve en kötü yanlarını, karanlık yabancı dūřmanlıđının yanı sıra, kendi özgürlükçü evrenselciliğini de görebilir.

Karanlık yabancı dūřmanlıđı kısmından başlayalım. Ukrayna milliyetçi sağı, Balkanlardan İskandinavlara, ABD'den İsrail'e, Orta Afrika'dan Hindistan'a dek bugün ne olduğunun bir örneği: Etnik ve dini tutkular patlama halinde ve Aydınlanma değerleri geriliyor. Bu tutkular daima vardılar, beklemedeydiler; yeni olan sergilenme şekillerindeki arsızlık. Kendisini özgürlük, eşitlik, büt÷n mensupları için eğitim ve sağlık hakkı gibi büyük modern aksiyomlarla tamamen büt÷nleştirmiş, ırkçılık ve cinsiyetçiliğin kabul edilemez ve saçma şeyler olarak gör÷ldüğü bir toplum hayal edin. Fakat sonra da řunu hayal edin; toplum bu aksiyomlara sözde bağlılık sergilemeye devam etmesine rağmen, fiilen özlerinden koparılmış durumdalar. Avrupa tarihinden çok yakın tarihli bir örnek: 2012 yazında, Macaristan'ın sağcı başbakanı Viktor Orbán, Orta Avrupa'da yeni bir ekonomik sisteme ihtiyaç duyulduğunu açıkladı: 'Umarım Tanrı yardımcımız olur da ekonomik açıdan ayakta kalabilmek adına, demokrasi yerine hayata geçirmek zorunda kalacağımız yeni bir politik sistem icat etmeye mecbur olmayız. . . İşbirliği bir niyet meselesi değil, zor meselesi. Belki işlerin bu şekilde ilerlemediği ÷lkeler de var, örneğin İskandinavya ÷lkeleri, fakat bizim gibi yarı Asyatik toplumlarda, yalnızca zor birleştirebilir.'

Bu sözlerdeki ironi, bazı eski Macar muhaliflerde de etki bırakmadı değil: Sovyet ordusu 1956 ayaklanmasını bastırmak için Budapeşte'ye hareket ettiğinde, kuşatılmış Macar liderlerin Batı'ya tekrar tekrar gönderdiği mesaj, Asyalı komünistlere karşı Avrupa'yı korudukları idi. Şimdi, komünizmin çöküşünden sonra, Hıristiyan muhafazakâr hükümet, ana düşmanını, bugün Batı Avrupa'nın ifade ettiği çok kültürlü tüketimci liberal demokrasi olarak belirliyor. Orbán, hâlihazırda 'Asyalı değerlere sahip bir kapitalizm'e olan sempatisini ifade etmiş durumda; Orbán üzerindeki Avrupa baskısı devam ederse, Doğu'ya ne mesaj yollayacağını kolayca tahmin edebiliriz: 'Biz burada Asya'yı savunuyoruz!'

Günümüzün göçmen karşıtı popülizmi, doğrudan barbarlık yerine insan yüzlü bir barbarlık getirdi: Hıristiyan ahlakının 'komşunu sev' anlayışından, kabileyi barbar Ötekî'nin önüne koyan pagan ayrıcalıklılığı anlayışına bir gerileme. Kendisini Hıristiyan değerlerinin savunucusu olarak sunsa da, aslında Hıristiyan mirasına yönelik en büyük tehdit. G.K. Chesterton, yüzyıl önce şöyle yazdı: 'Özgürlük ve insanlık adına Kilise ile savaşmaya başlayanlar, sonunda Kilise ile savaşmak adına özgürlük ve insanlığı bir kenara fırlattılar ... Laiklik taraftarları, kutsal şeyleri mahvetmediler; eğer onları rahatlatıcaksa, laiklik taraftarları, laik şeyleri mahvettiler.' Din savunucuları için de aynı şey geçerli değil mi? Fanatik din savunucuları çağdaş laik kültüre saldırmaya başladılar; sonunda vardıkları yerin, anlamlı tüm dini deneyimden vazgeçmek olması şaşırtıcı değil. Benzer şekilde, birçok özgürlük savaşçısı antidemokratik köktencilığe karşı savaş verme konusunda o kadar hevesliydi ki, sonunda eğer ki savaştıkları terör ise, özgürlük ve demokrasiyi bir kenara atar oldular. 'Teröristler' başka bir dünyaya sevdaları uğruna bu dünyayı mahvetmeye hazır olabilirler, fakat teröre karşı savaşanlar salt Müslüman ötekiye olan nefret adına kendi demokratik dünyalarını mahvetmeye hazırlar. Bunların bazıları insan onuruna o derece düşkün ki, onu savunmak adına işkenceyi yasallaştırmaya hazırlar! Göçmen 'tehlikesine' karşı Avrupa'yı savunanlar da farklı bir şey yapmıyor. Yahudi-Hıristiyan mirasını koruma gayretlerinde, o mirasta önemli olan şeyleri feda etmeye hazırlar. Avrupa'ya yönelik gerçek tehdit, onu işgal etmeyi bekleyen hayali göçmen kitleleri değil, Avrupa'nın göçmen karşıtı savunucuları.

Bu gerilemenin işaretlerinden biri, yeni Avrupa sağının sık sık duyulan bir talebi: İki 'aşırıcılığa', yani sağa ve sola daha 'dengeli' bir bakış. Bize tekrar ve tekrar, aşırı sola (komünizme) Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra aşırı sağa (yenilgiye uğratılan faşistlere) davrandığı gibi davranılması gerektiği söylendi. Ancak gerçekte burada hiçbir denge yok: Faşizm ile komünizmin eşitlenmesi, faşizme örtülü bir ayrıcalık tanımaktır. Sağ, faşizmin

komünizmin kopyası olduğunu söyler: Mussolini, faşist olmadan önce bir sosyalistti; Hitler de nasyonal sosyalistti; toplama kampları ve soykırıma varan şiddet, Naziler bunlara başvurmadan on yıl önce Sovyetler Birliği'nin özellikleriydi; Yahudilerin imhasının örneği, sınıf düşmanının imhasında net şekilde bulunabilirdi vb. Bu argümanların özü, ılımlı faşizmin komünizm tehdidine karşı meşru bir yanıt olduğunu iddia etmektir (uzun zaman önce Ernst Nolte tarafından Heidegger'in Nazizm'le ilişkisini savunmak adına öne sürülmüş bir görüş). Slovenya'da sağ, İkinci Dünya Savaşı sırasında partizanlarla savaşan antikomünist İç Savunmanın (büyük şeytan komünizmi alt etmek için Nazilerle işbirliği yapmak şeklindeki zorlu kararı vermişlerdi) geri getirilmesini savunmaktadır.

Ana akım liberaller, temel demokratik değerler etnik veya dini köktencilik'in tehdidi altındayken, liberal demokratik değerler etrafında birleşmemiz, ne kurtarabiliyorsak kurtarmamız ve daha radikal toplumsal dönüşüm hayallerini bir kenara bırakmamız gerektiğini söylüyorlar bize. Fakat bu dayanışma çağrısında ölümcül bir kusur var: Liberalizmin ve köktencilik'in kötücül bir döngüye nasıl yakalandıklarını görmezden geliyor. Köktencilik'in öfkeyle karşılık vermesine ve kendisini dayatmasına neden olan şey, liberal hoşgörüyü ihraç etmeye dönük saldırgan girişim. Günümüz politikacılarının bize liberal özgürlük ile köktenci baskı arasında bir seçim yapmayı önerdiğini ve 'Kadınların kamusal hayattan dışlanması ve haklarından yoksun kalmasını mı istiyorsunuz? Her din eleştirisinin idam cezası almasını mı istiyorsunuz?' şeklindeki retorik soruyu zafer kazanmışçasına sorduklarını duyduğumuzda, şüphelenmemiz gereken şey yanıtın aşikarlığı: Bunu kim ister ki? Sorun, liberal evrenselciliğin uzun süreden beri masumiyetini yitirmiş olması. Max Horkheimer'in kapitalizm ve faşizm hakkında 1930'larda söyledikleri, farklı bir bağlamda bugün için de geçerli: Liberal demokrasiyi eleştirmek istemeyenler dini köktencilik konusunda da susmalı.

Ukrayna'daki liberal demokratik kapitalist Avrupa hayalinin kaderi ne olacak? Ukraynalıları AB'de ne beklediği net değil. Sık sık Sovyetler Birliği'nin son on yılından bilindik bir fıkrayı anlatırım ama ancak bu kadar uyar. Bir Yahudi olan Rabinovitch yurtdışına göçmek istemektedir. Göçmen ofisindeki bürokrat ona sebebini sorar, Rabinovitch şöyle cevap verir: 'İki sebeple. Birincisi korkarım komünistler Sovyetler Birliği'nde iktidarı kaybedecek ve yeni iktidar komünistlerin tüm suçlarını bize, yani Yahudilere yıkacak.' Bürokrat 'Ama bu saçmalık' der, 'Sovyetler Birliği'nde hiçbir şey değişemez, komünist iktidar sonsuza dek sürecek!' Rabinovitch'in cevabı şöyle olur: 'Bu da ikinci sebep zaten.' Bir Ukraynalı ile bir AB yöneticisi arasında benzer bir konuşmayı hayal edin. Ukraynalı şöyle der: 'Ukrayna'da panik içinde olmamızın

iki sebebi var. Birincisi, Rus baskısı altında AB bizi terk edecek ve ekonomimiz çökecek.' AB yöneticisi sözünü keser: 'Ama bize güvenebilirsiniz, sizi terk etmeyeceğiz. Tersine, ülkenizin kontrolünü elimize alacak ve size ne yapmanız gerektiğini söyleyeceğiz!' Ukraynalı da cevap verir: 'Bu da ikinci sebep zaten.' Mesele Ukrayna'nın Avrupa'ya layık olup olmaması, AB'ye girecek kadar iyi olup olmaması değil, bugünün Avrupa'sının Ukraynalıların özlemlerini karşılayıp karşılamaması. Ukrayna'nın sonu, iplerin oligarkların elinde olduğu bir tür etnik köktencilik ile liberal kapitalizm karışımı olursa, bugün Rusya'nın (veya Macaristan'ın) olduğu kadar Avrupalı olabilir. (Ukrayna'daki olaylarda çeşitli oligarşi gruplarının – 'Rus yanlısı' olanlar ve 'Batı yanlısı' olanlar – oynadığı role çok az dikkat çekiliyor.)

Bazı politik yorumcular AB'nin Ukrayna'ya Rusya ile gerilimde yeterince destek vermediğini, AB'nin Rusya'nın Kırım'ı işgaline ve kendine bağlamasına verdiği yanıtın yarım ağız olduğunu iddia ediyor. Ama yokluğu daha göze batan başka bir destek daha var: Tıkanmayı aşmaya dönük herhangi bir uygulanabilir strateji önerisi. Avrupa, tarihindeki özgürlükçü öze olan bağlılığını yenilemediği müddetçe, böyle bir strateji önerecek pozisyonda hiçbir şekilde olmayacak. Ancak ve ancak eski Avrupa'nın çürüten cesedini arkamızda bırakarak Avrupa'nın égaliberté –eşitlik içinde özgürlük– mirasını canlı tutabiliriz. Avrupa'dan öğrenmesi gereken Ukraynalılar değil: Avrupa, Meydan'daki protestoları motive eden rüyayı yaşatmayı öğrenmeli. Korkmuş liberallerin öğrenmesi gereken ders, bugün liberal mirasta kurtarılmaya değer olanı yalnızca daha radikal bir solun kurtarabileceği.

Meydan protestocuları kahramandılar ancak gerçek kavga – yeni Ukrayna'nın ne olacağına ilişkin kavga – yeni başlıyor ve Putin'in müdahalesine karşı olandan çok daha sert olacak. Yeni ve riskli bir kahramanlık gerekecek. Bu yeni kahramanlık, kendi ülkelerinin milliyetçi arzularına karşı çıkan ve bunu iktidarın bir aracı olarak kınayan Ruslar tarafından gösterilmiş durumda. Artık Ukraynalılar ile Ruslar arasında dayanışmayı yükseltmenin ve gerilim sözlerini bir yana bırakmanın zamanı. Sonraki adım, Ukraynalı siyasi aktivistlerle Putin rejiminin Rus muhalifleri arasında kurulacak örgütlenme ağları ile kardeşliği sergilemek. Bu ütopyik görünebilir, fakat ancak böyle düşünerek protestolara gerçekten özgürlükçü bir boyut kazandırılabilir. Aksi takdirde, oligarklar tarafından manipüle edilen milliyetçi arzuların çatışmasından başka bir şey kalmaz elimizde. Böylesi jeopolitik oyunlar, özgün özgürlükçü politikanın hiçbir şekilde yararına değildir.

25 Nisan

Türkçesi: Serap Güneş

Barbarlık insan maskesi takınca

Slavoj ŹiŹek — 3 Ekim 2010 — theguardian.com > etha.com.tr

Avrupa'nın dört bir yanında, sağın en ucunda yer alan siyasi yaklaşımlar "mantıklı" gç karşıtı politikalarıyla hepimizi bir salgın hastalık misali etkiliyor.

Son olarak Romanların veya ingenelerin Fransa'dan sınır-dışı edilmesi Avrupa'nın dört bir yanında - hem liberal medya hem de üst-düzey siyasetçiler tarafından ki, bunlar sadece solculardan ibaret değildi- protesto edildi. Ancak sınır-dışı etmeler devam etti ve bunlar Avrupa'daki çok daha geniş bir politikanın sadece görünen tarafıydı.

Bir ay önce, sosyal demokratlara yakın olduğu düşünülen eski bir banka yöneticisi olan Thilo Sarrazin'in kaleme aldığı bir kitap Almanya'da ortalığı karıştırdı. Bu kitapta, çok fazla göçmenin kültürel kimliğini korumasına olanak tanınmasının Almanların bir millet olma haline dönük bir tehdit teşkil ettiği tezi ne sürülüyordu. "Almanya Kendi Kendisini Yok Ediyor" adlı bu kitap, genel olarak kınanmış olsa da, yarattığı muazzam etki bir damara basmış olduğuna işaret ediyor.

Bu gibi olaylar batı ve doğu Avrupa'da siyasal alanın uzun vadeli olarak yeniden yapılandırılması üzerinden ele alınmalı. Yakın zamana kadar birçok Avrupa lkesi, seçmenlerin çoğuna seslenen iki parti üzerinden yönetiliyordu: Bunlardan biri bir merkez-sağ parti (hristiyan demokrat, liberal-muhafazakar, halk. . .) diğerisi ise bir merkez-sol parti (sosyalist, sosyal-demokrat) oluyor ve daha dar bir seçmen kitlesine seslenen daha ufak partiler (ekolojist, komünist) söz konusu oluyordu.

Hem batıdaki hem de doğudaki son seçim sonuçları başka bir kutuplaşmaya işaret ediyor. Artık liberal bir kültürel ajandası olan (örneğin çocuk aldırma, eşcinsel haklarını, dini veya etnik azınlıkları hoş gören) bir merkez parti hakim oluyor. Daha ucunda açıkça ırkçılık yapan neo-faşist gruplar barındıran göçmen karşıtı popülist bir parti bu merkez partiye muhalefet ediyor. Eski komünist parti yok olduktan sonra, başbakan Donal Tusk'un "ideoloji-karşıtı" merkez liberal partisi ile Kaczynski biraderlerin muhafazakar Hristiyan Düzen ve Adalet Partisi'nin ana partiler olduğu Polonya bunun en iyi örneğidir. Hollanda, Norveç, İsveç ve Macaristan'da da benzer eğilimlere rastlanabilir. Peki, işler nasıl buraya vardı?

Refah devleti on yıllarca bütçe kesintilerini insanlara geçici bir olgu olarak pazarlandıktan ve işlerin normal haline yeniden kavuşacağı vaadiyle bunları sürdürerek umut saçtıktan sonra, krizin –daha doğrusu, tasarruf önlemleriyle (yardımlarda kesintiler, azalan sağlık ve eğitim hizmetleri, işlerin daha da geçici hale gelmesi) kol kola yürüyen bir ekonomik olağanüstü halin-süreklileştiği yeni bir evreye girdik. Kriz, bir yaşam tarzı haline dönüşüyor.

Komünist rejimlerin 1990'da dağılmasından sonraki dönemde, uzmanların üstlendiği bir idare ve çıkarların koordine edilmesi devlet iktidarının uygulanmasının ana biçimiydi. Bu tarz bir politikaya tutkuları dahil etmenin tek yolu, insanları aktif bir biçimde harekete geçirmenin tek yolu korkuyu devreye sokmaktır: Göçmenlere dönük korku, suça dönük korku, allahsız cinsel düşkünlüğe dönük bir korku, (yüksek vergi ve denetim yüküyle birlikte) fazla ileri giden bir devlete dönük korku, ekolojik felaket korkusu ve rahatsızlık verme korkusu (political correctness korku politikasının liberal biçimine dair bir örnek teşkil ediyor).

Bu tarz bir politika paranoyak bir çokluğun manipüle edilmesine dayanır –korkan erkeklerin ve kadınların korkutucu toplaşmaları. Bundan dolayı, yeni bin yılın ilk on yılındaki büyük olay, göçmen karşıtı politikaların ana akım politikalara dahil olup uçtaki sağ partilerle göbek bağı koparmasıydı. Fransa'dan Almanya'ya, Avusturya'dan Hollanda'ya kadar yayılan halet-i ruhiye, insanların kendi kültürel ve tarihsel kimlikleriyle gurur duymasındır, siyasetin merkezindeki partiler göçmenlerin, onları ağırlayan toplumun kültürel değerlerine uyum sağlaması gereken misafirler olduğunu söylemekte artık beis görmüyorlar- verilen mesaj şudur: "bu ülke bizim, ya sev ya terk et."

İlerici liberaller elbette böylesine popülist bir ırkçılık karşısında dehşete düşüyor. Ancak, olaya daha yakından baktığımız zaman, göçe karşı çıkanlarla onların çok-kültürcü hoş görüsünün ve farklılıklara duydukları saygının ortak yanını görebiliyoruz: ötekileri uygun bir mesafede tutmak. Liberaller, "ötekilerde bir sorun yok, onlara saygı duyuyorum, ancak benim alanıma fazla girmesinler. Bunu yaptıklarında beni taciz etmiş oluyorlar, olumlu davranışları tamamen destekliyorum ancak yüksek sesle rap müzik de dinlemek istemem," diyor.

Geç kapitalist toplumlarda merkezi bir insan hakkı haline gelen şey, rahatsız edilmeme hakkıdır, yani ötekilerle güvenli bir mesafeyi koruyabilmektir. Önlenmesi gereken ölümcül planlara sahip bir teröristin yeri, hukukun hüküm sürmesinden azade boş bir alan olan Guantanamo'dur; köktenci bir ideolog nefret saçtığından dolayı susturulmalıdır. Bu insanlar, huzurumu bozan zehirli öznelerdir.

Günümüzde zararlı özelliklerinden arındırılmış bir dizi ürünü piyasada bulabiliriz: kafeinsiz kahve, yağsız krema, alkolsüz bira. Bu liste uzar: Sekssiz seks olarak sanal sekse ne demeli? Savaşsız bir savaş olarak Colin Powell'in sebepsiz (elbette bizim bu taraftan bakıldığında) savaş doktrinine ne demeli? Politikasız bir politika olarak politikanın bir uzmanlar idaresi olarak yeniden tanımlanmasına? Bu, bizi ötekiliğinden arındırılmış bir ötekilik deneyimi olarak günümüz hoşgörülü liberal çok-kültürcülüğüne götürür-kafeinsiz Öteki'ye.

Bu tarz bir nötralizasyonun işleyişi, kendisini "ılımlı" bir anti-semit olarak gören ve mantıklı anti-semitizm formülünü icad eden Fransız faşist entelektüel Robert Brasillach tarafından 1938 yılında ifade edildi: "Film izlerken, bir tarafı Yahudi olan Charlie Chaplin'i alkışlamamıza müsaade ediyoruz; bir yanı Yahudi olan Proust'a hayranlık duymamıza da; bir Yahudi olan Yehudi Menuhin'e de; . . . Kimseyi öldürmek istemiyoruz, bir progrom örgütlemek istemiyoruz. Ancak, aynı zamanda her daim öngörülemeyen eylemlere yol açan içgüdüsel anti-semitizmi engellemenin en iyi yolunun mantıklı bir anti-semitizmi örgütlemek olduğunu düşünüyoruz."

Hükümetlerimizin "göçmen tehlikesini" ele alış biçimi aynı yaklaşım üzerinden işlemiyor mu? Demokratik standartlarımız açısından haklı olarak aleni popülist ırkçılığı "mantıksız" ve kabul edilemez bir şey olarak bir kenara attıktan sonra, koruyucu "mantıklı" ırkçı önlemleri onaylıyorlar, bunlardan bazıları günümüzün Brasillach'ları olarak, üstelik bunlardan bazıları sosyal demokrat, bize şunu diyorlar: "Afrikalı ve Doğu Avrupalı sporcuları alkışlamamıza müsaade ediyoruz, Asyalı doktorları, Hindistanlı yazılımcıları. Kim-

seyi öldürmek istemiyoruz, bir program düzenlemek istemiyoruz. Ancak, her daim öngörülemez bir biçimde gerçekleşebilecek şiddet içeren göçmen karşıtı korumacı önlemleri engellemenin en iyi yolunun mantıklı bir göçmen-karşıtı savunma hattının oluşturulması olduğunu düşünüyoruz."

Bu, yanındakini zehrinden ayırma vizyonu, aleni bir barbarlıktan insan maskesi altındaki bir barbarlığa doğrudan bir geçişi gösteriyor. Hristiyanlık-taki yanındakini sevme noktasından, pagan bir ayrıcalık olarak bizim aşirete karşı barbar Öteki anlayışına doğru bir gerilemeyi ifşa ediyor. Her ne kadar hristiyanlığın değerlerini koruma adı altında yapılıyorsa da, bizzat bu yaklaşım hristiyanlığın geleneğine dönük en büyük tehdittir.

Türkçesi: Suphi Nejat Ağırnaslı

Hiçbir şey olmuyorken ne olmaktadır?

Slavoj Žižek — Against Israel (2012) — mariborchan.si

2 Ağustos 2009'da Doğu Kudüs'teki Arap mahallesi Sheikh Jarrah'ın bir kısmını kuşatan İsrail polisi iki Filistinli aileyi (50'den fazla kişiyi) evlerinden çıkartarak boşalan evlere hemen Yahudi yerleşimcilerin girmesini sağladı. İsrail polisi ülkenin Yüksek Mahkeme'sine ait bir karara atıf yapmışsa da, evinden çıkartılan Arap aileler orada 50 yıldan uzun süredir yaşamaktaydılar.

Dünya medyasının dikkatini çeken —ki bu oldukça istisnai bir durum— bu olay, kendisinden çok daha büyük ve çoğunlukla görmezden gelinen bir sürecin parçasıdır.

Aradan geçen iki yılda fazla bir şey değişmedi. İsrail 16 Ekim 2011'de, BM, AB ve İngiltere'den gelen kınamalara rağmen, güney Kudüs'te 2600 yeni ev inşa etme planını duyurdu. Eğer gerçekleşirse bu plan şehrin Arap bölgesini işgal altındaki Batı Şeria'dan ayırmakla kalmayacak, uygulanabilir Filistin devleti şansını da baltalayacak ve Filistinlerin günlük yaşamını güçleştirecek. Sonuç apaçıktır: iki devletli çözüme bağılmış gibi gözükken İsrail, olay yerinde, iki devletli çözümü pratikte imkansız kılacak bir durum yaratmakla meşguldür. Bu politikanın altında yatan rüyanın en iyi tasviri, Batı Şeria yakınlarındaki bir tepede, yerleşimci kasabasını Filistinli kasabadan ayıran bir duvarda bulunuyor. Duvarın İsrail tarafı, duvarın ötesindeki kırların imgesine boyanmıştır —ama bu imgede Filistinli kasaba yoktur, betimlenen sadece doğa, çimenler, ağaçlardır ... Etnik temizliğin en saf hali değil midir bu, duvarın ötesindeki dışarısını olması gerektiği gibi —boş, bakir, yerleşilmeyi bekleyen— imgelemek?

Bu süreç bazen kültürel soylulaştırma kılığındadır. İsrail Yüksek Mahkemesi 28 Ekim 2008'de Simon Wiesenthal Merkezi'nin uzun zamandır planladığı İnsan Haysiyeti Tahammül Müzesi'ni Kudüs'ün orta yerindeki tartışmalı bir sahadaki inşaatını sürdürebileceğine karar verdi. Halen bu inşaat sürmekte. Frank Gehry (kim olacaktı?), 2010'da projeden ayrılmasından önce, genel bir müze, çocuk müzesi, tiyatro, konferans merkezi, kütüphane, galeri, ders salonları, kafeteryalar, vesaireden oluşan muazzam kompleksi tasarlamak için görevlendirildi. Müzenin ilan edilen görevi, Yahudi topluluğunun farklı kısımları ve bütün inançlardan insanlar arasında kibarlık ve saygıyı teşvik etmektir —tek engel ise (ki Yüksek Mahkeme'nin kararı sayesinde aşılmıştır) müze sahasının 1948 yılına kadar Müslüman mezarlığı olarak hizmet vermiş olmasıdır (Yüksek Mahkeme'ye başvuran Müslüman topluluğuna göre müze inşaatı mezarlığa hakaretti, iddiaya göre mezarlıkta onikinci ve onüçüncü yüzyıllardaki Haçlı seferlerinde öldürülen Müslümanların kemikleri bulunuyordu). Bu karanlık noktada sahnelenen, bol günah çıkarmalı bu projenin gizli hakikatidir: burası tahammülü kutlamak için herkese açık bir yerdir ... ama toprağın altındaki tahammülsüzlük kurbanlarını gözdardı eden İsrail kupolasının korumasındadır —sanki hakiki tahammüle alan açmak için azıcık tahammülsüzlük lazım olurmuş gibi.

Bütün bunlar ne demektir? Haberlerdeki hakiki anlama ulaşmak için bazen iki apayrı haber başlığını bir arada okumak yeterlidir —anlam bunların bağından ortaya çıkar, elektriksel bir kısa devreden sıçrayan kıvılcım gibi. Obama 21 Eylül 2011'de Filistin'in BM üyelik teklifini eleştirerek dünyaya şöyle dedi: "barış, BM beyan ve önergeleriyle gelmeyecek." İsrail, daha bir hafta geçmeden, 27 Eylül'de, Kudüs'ün güneyine (1967 öncesindeki sınırların dışına) 1100 yeni yerleşim birimi kurma planını duyurdu. Bunun üzerine ABD-AB-BM-Rusya dörtlüsü iki tarafı müzakerelere dönmeye ve "provokatif eylemlerden kaçınmaya" çağırarak yetindi, yerleşimleri dondurmaktan bahsetmedi bile.

O halde Batı Şeria toprakları her gün ellerinden alınırken Filistinliler kayıtsız mı kalmalıdır? İsraili barışsever liberaller Filistinlilerle olan çatışmalarını yansız "simetrik" terimlerle sunarken, iki tarafta da barışı reddeden aşırılıkçılar olduğunu kabul filan ederlerken, şu basit soru sorulmalıdır: Dolaysız politik-askeri düzeyde hiçbir şey olmuyorken (yani gerilimler, saldırılar, müzakereler yokken) Ortadoğu'da ne olmaktadır? Olmakta olan, yavaş ve durmaksızın Batı Şeria'da Filistinlilerin elindeki toprakların alınmasıdır: kademeli olarak Filistin ekonomisinin boğazlanması, topraklarının parçellenmesi, yeni yerleşimler inşa edilmesi, Filistinli çiftçilerin topraklarını terk etmeleri için (hasat yakma ve dinsel hakaretlerden bireysel cinayetlere kadar) baskı altına alınmalarıdır, ve bütün bunlar yasal regülasyonların Kafkaesk bir ağıncı desteklenmektedir. Saree Makdisi, Palestine Inside Out: An Everyday Occupation [Filistin Tersyüz: Günlük Bir İşgal] kitabında, Batı Şeria'daki İsrail işgalinin, nihai olarak askeri kuvvetlerce dayatılıyorsa da, bir "bürokrasi tarafından işgal" olduğunu tarif etmişti: bunun birincil biçimleri başvuru formları, tapu senetleri, ikametgah belgeleri ve diğer izinlerdir. İsrail'in yavaş ama emin adımlarla yayılmasını güvenceye alma işini üstlenen, günlük hayatın bu mikroyönetimidir: kişinin ailesiyle olmak için izin başvurusu yapması gerekir, toprağını sürmek için izin başvurusu yapması gerekir, kuyu açmak için, işe gitmek için, okula gitmek için, hastaneye gitmek için ... Birer birer, Kudüs'te doğan Filistinliler orada yaşama haklarından mahrum bırakılmaktadır, geçimini sağlaması engellenmektedir, konut izni verilmemektedir, vb. Filistinliler, tartışmalı bir klişeyle, Gazze Şeridi'nin "dünyadaki en büyük toplama kampı" olduğunu söylerler —fakat bu tanımlama tehlikeli derecede hakikate yakındır. Bütün soyut "barış dualarını" müstehçen ve riyakarca kılan köklü gerçeklik budur. İsrail Devleti açıkça, medyanın görmezden geldiği yavaş ve görünmez bir sürece, bir tür köstebeğin yeraltı kazısına angajedir, öyle ki bir gün dünya uyanacak ve artık Filistinli bir Batı Şeria'nın olmadığını, toprağın Filistinli-frei olduğunu, ve

bu olguyu kabullenmekten çare kalmadığını fark edecektir. Filistinli Batı Şeria'nın haritası şimdiden parçalanmış bir takımadayı andırmaktadır.

İsrail Devleti zaman zaman İsrail'in aşırılıklarını zaptetmeye çalıştı, 2008 sonlarında yerleşimcilerin Batı Şeria'da Filistinli çiftçilere dönük her gün tekrarlanan saldırıları karşısında Yüksek Mahkeme'nin bazı yerleşimlerin boşatılmasını emretmesinde olduğu gibi. Ama o zaman da birçok gözlemcinin dediği gibi, bu tedbirler açıkça gönülsüzdür, karşı koyduğu daha derin düzeyde ise İsrail Devleti'nin uzun vadeli politikası, bizzat İsrail'in imzaladığı uluslararası antlaşmalar karşısında ağır bir ihlal vardır. Netanyahu, yaygın uluslararası kınamaya rağmen, yeni yasadışı yerleşim planları ile tam gaz ilerlemektedir. Yasadışı yerleşimcilerin İsrail yetkililerine yanıtı temelde şöyle: Biz de sizinle aynı şeyi yapıyoruz, sadece daha açıkça yapıyoruz, o halde bizi kınamaya ne hakkınız var? Ve devletin yanıtı da temelde şöyle: Sabırlı olun, fazla acele etmeyin; biz sizin istediğinizi yapıyoruz, sadece daha ılımlı ve kabul edilebilir bir yolla yapıyoruz. Görünüşe göre 1949'dan itibaren takip eden öykü de aynıdır: uluslararası topluluğun önerdiği barış koşullarını kabul ediyorsa da, İsrail, barış planının işe yaramayacağını hesabını yapmaktadır. Vahşi yerleşimciler bazen Wagner'in Die Walküre'sindeki Brünnhilde gibi konuşurlar: Wotan'a sitem eden Brünnhilde, onun açık emrine karşı koyup Siegmund'u korumakla, Wotan'ın dışsal baskı altında vazgeçmek zorunda kaldığı kendi hakiki arzusunu gerçekleştirdiğini söyler. Aynı şekilde, yasadışı yerleşimciler devletin uluslararası topluluğun baskısı nedeniyle vazgeçmek zorunda kaldığı hakiki arzusunu gerçekleştirirler. "Yasadışı" yerleşimlerin şiddet ve aşırılıklarını kınıyorsa da, İsrail Devleti, yeni "yasal" Batı Şeria yerleşimlerini teşvik eder, Filistin ekonomisini boğazlamayı sürdürür, vb. Batı Kudüs'ün değişen haritasına şöyle bir bakılırsa, kademeli olarak çembere alınan Filistinlilere ait alanların dilimlere ayrılışı görülürse, her şey açıktır. Devlet-dışı Filistinli-karşıtı şiddetin kınanması, esas sorun olan devlet şiddetini perdeler; yasadışı yerleşimlerin kınanması, yasal olanlardaki yasadışılığı perdeler. İsrail Yüksek Mahkemesi'nin pek övülen tarafsız "dürüstlüğü"ndeki ikiyüzlülük buradadır: arada sırada mülksüzleştirilmiş Filistinlilerin lehine bir yargı geçirecek, ev boşaltmaları yasadışı ilan ederek, olayların geri kalan çoğunluğunun yasallığını güvenceye almaktadır.

Ve —herhangi bir yanlış anlamayı önlemek için— bütün bunların hesaba katılması, mazur gösterilemeyecek terörist edimler için herhangi bir "anlayış" belirtmemektedir. Bilakis bu, terörist saldırıların riyakar olmadan kınanabileceği tek zemini sağlar.

Ey Sen

Pink Floyd — 1979 — The Wall

Ey sen! Soğukta gezinen
Yapayalnız eskiyen, duyar mısın beni
Ey sen! Koridorda duran
Ayağı kaşınan, gülüşü solan, duyar mısın beni
Ey sen! Yardım etme ışığı defnetmelerine
Teslim olma savaş vermeden

Ey sen! Orda tek başına çıplak
Telefon başında oturan, dokunur musun bana
Ey sen! Kulağın duvarda
Dışarı çağrılmayı bekleyen, dokunur musun bana
Ey sen! Bir el ver de şu taşı taşıyalım
Aç kalbini, eve geliyorum

Ama bu salt bir fanteziydi
Duvar çok yüksekti gördüğün gibi
Ne kadar uğraşsa da özgürleşemedi
Ve solucanlar kemirdi beynini

Ey sen! Yolun ortasındaki
Ne denirse onu yapan, bana yardım eder misin
Ey sen! Duvarın ötesindeki
Şişeleri sağa sola fırlatan, bana yardım eder misin
Ey sen! Hiç umut yok deme bana
Berabersek dururuz, düşersek paramparça

(Hey You)

Gerçel ile Görçül

Gilles Deleuze — 1995 — Dialogues

Felsefe çoklukların kuramıdır. Her çokluk gerçel ve görçül öğelerden müteşekkildir. Saf gerçel nesnelere varolmaz. Her gerçel kendisini bir görçül imgeler bulutuyla sarmalar. Bu bulut eş-varoluş içinde az çok uzanımlanmış devrelerin bir dizisidir. Görçül imgeler bu dizi boyunca dağıtılır ve bu dizi etrafında koşar. Bu görçüller hem türce hem de onları neşreden ve soğuran gerçel partiküllere yakınlık derecelerine göre çeşitlenirler. Onlara görçül denmesinin ölçüsü, neşir ve soğurularının, yaratı ve yokedilerinin imgelenebilen en kısa süreyen süreden daha kısa bir zaman süresinde olmasıdır; onları bir kesinsizlik veya belirsizlik ilkesine tabi tutan işte bu kısıklığıdır. Görçüller, gerçeli çevrelerken, durmaksızın kendilerini yenilemek üzere başka görçüller neşreder, sonra onlar onu sarmalar ve dönüp gerçeli tepkiler: 'görçülün bulutunun kalbinde daha bile yüksek düzende bir görçül bulunur . . . her görçül partikül kendisini görçül bir kosmos ile sarmalar ve her biri sırayla süresizce yine böyle yapar.'¹ Bir algıyı bir partikül ile benzeştiren, dinamiğindeki dramatik özdeşimdir: gerçel bir algı kendisini görçül imgelerin bir bulutuyla sarmalar. Bu bulut giderek daha uzak, daha büyük, birbirini yapan ve kaldıran hareketli devreler üzerine dağıtılmıştır. Bunlar farklı çeşitlerden hafızalardır, ama onlara yine görçül imgeler denir çünkü hızları veya kısıklıkları onları da bir bilinçdışı ilkesine tabi kılar.

Karşılıklı ayrıştırılamazlıkları sayesinde görçül imgeler gerçel nesnelere tepkilenebilirler. Bu perspektifte, görçül imgeler bir süremi sınırlarlar, bütün çemberler birlikte de alınsa her biri ayrı da alınsa, her vakada imgelenebilir azami zamanla belirlenen bir uzamı sınırlarlar. Gerçel nesnenin

¹Michel Cassé, *Du vide et de la création* (Paris: Éditions Odile Jacob), s. 71-2. Ayrıca bkz. Pierre Lévy'nin çalışması, *Qu'est-ce que la virtuel?* (Paris: Éditions de la Découverte).

çeşitli yoğunluktaki katmanları, görcül imgelerin bu az çok uzanımlanmış çemberlerine karşılık gelirler. Bu katmanlar, kendileri görcül de olsalar, gerçel nesne onlar üzerinde görcülleşiyor da olsa, nesnenin toplam güdüsünü teşkil ederler². İçkinlik düzlemi, gerçel nesnenin çözünümünün olduğu yer olarak, hem nesne hem imge görcül olduğunda teşkil edilir. Fakat gerçelin başından geçen gerçekleşme süreci, nesne üzerinde olduğu kadar imge üzerinde de etkisi olan bir süreçtir. Zamansal bileşim-ayırımların regüler veya irregüler oluşuna göre görcül imgelerin süremi parçalanır, uzamı biçilir. Görcül nesnenin toplam güdüsü, kısmi süreme karşılık gelen kuvvetlere, biçilmiş uzamı kateden süratlere ayrılır³. Görcül, içkinlik düzleminde onu biçen ve bölen tekilliklerden hiçbir zaman bağımsız değildir. Leibniz'in gösterdiği gibi kuvvet, gerçekleşme süreci içinde bir görcüldür, seyahat ettiği uzay gibi. Düzlem böylece süremdeki biçmelere göre, görcülün gerçekleşmesini işaretleyen kuvvet bölünmelerine göre bir düzlemler çokluğuna bölünür. Ama bütün düzlemler gerçele çıkan yolu izleyen tek bir düzlemden oluşur. İçkinlik düzlemi hem görcülü hem de gerçekleşmesini eş-zamanda içerir, ikisi arasında tayin edilebilir bir sınır bulunmaz. Gerçel, tamamlayıcıdır ya da üründür, gerçekleşmenin nesnesidir, görcülden başka hiçbir özneye sahip değildir. Gerçekleşme görcüle aittir. Görcülün gerçekleşmesi tekilliktir, gerçelin kendisi ise teşkil edilmiş bireyliklerdir. Gerçel, bir meyve gibi düzlemden düşer, gerçekleşme ise onu yeniden düzlemlerle ilişkilendirir, nesneyi yeniden bir özneye döndürür gibi.

II

Şimdiye dek gerçelin giderek daha uzanımlanmış, daha uzak ve daha türlü görcüllüklerle sarmalandığı vakaları düşündük: bir partikül geçicilikler yaratır, bir algı hafızaları uyarır. Ama tersine hareket de olur: burada, çemberler daraldığından, görcül, gerçele daha yakınlaşır, ikisi de daha az ayrık olurlar. Sadece gerçel nesne ile görcül imgesini bağlayan bir içsel devreye gelirsiniz: gerçel bir partikül görcül ikizine sahiptir, o da ondan neredeyse hiç iraksamaz; gerçel bir algı kendi hafızasına sahiptir, bir çeşit dolaysız, müteakip hatta eş-zamanlı ikiz olarak. Çünkü, Bergson'un gösterdiği gibi, hafıza nesnenin algılanmasından sonra biçimlenen bir gerçel imge değildir, nesnenin gerçel algısıyla eş-varolan bir görcül imgedir. Hafıza gerçel nesneyle

²Henri Bergson, *Matière et la memoire* (Paris: Éditions du centenaire), çev. N. M. Paul and W. S. Palmer as *Matter and Memory* (New York: Zone Books, 1991), p. 250/104; İkinci ve üçüncü bölümler hafızanın görcüllüğünü ve gerçekleşmesini analiz ediyor.

³Bkz. Gilles Châtelet, *Les Enjeux du mobile* (Paris: Éditions du Seuil), s. 54-68 ('görcül sürat'lerden 'görcül biçme'lere).

zamandaş bir görcül imgedir, onun ikizidir, onun 'ayna imgesidir',⁴ *Şangaylı Hanım*'daki aynanın bir karakteri denetimine alması, onu içine çekmesi ve onu salt bir görcüllük haline getirmesi gibi; bu yüzden gerçel nesne ile görcül imgesi arasında bir kaynaşım ve bölünüm, veya bir salınım, durmaksızın bir mübadele bulunur: görcül imgenin gerçekleşmesi hiçbir zaman durmaz. Görcül imge bir karakterin gerçekliğinin tamamını soğurur, aynı zamanda, gerçel karakter bir görcüllükten fazlası değildir. Görcül ile gerçel arasındaki bu durmaksızın mübadele bir kristali tanımlayan şeydir; ve kristallerin belirlediği yer içkinlik düzlemidir. Gerçel ile görcül eş-varolurlar, ve birinden diğerine sürekli yeniden izini sürdürdüğümüz sıkı bir devreye girerler. Bu artık bir tekilleşme değil, süreç olarak bir bireyleşmedir, gerçel ile onun görcülü: artık bir gerçekleşme değil, bir kristalleşme. Saf görcüllüğün artık kendisini gerçekleştirmesi gerekmez, çünkü o en sıkı devreyi biçimlediği gerçelin kesin bir bağlaşıdır. Ayrık nesnelere var da 'gerçel' ve 'görcül' terimlerini onlara tayin edemiyor değiliz, daha ziyade bu ikisi ayırt edilemezdir.

Gerçel nesne ile görcül imge, görcülleşen nesne, gerçekleşen imge, hepsi temel optikte ele alınan figürlerdir⁵. Görcül ile gerçel arasındaki bu ayırım zamandaki en asli ayrılışa karşılık gelir, yani farklılaşmanın geçtiği iki büyük çeşmeye: mevcut anın geçmesi, ve geçmişin muhafazası. Mevcut an süregelen zamanda ölçülmüş verili bir değişkendir, tek-yönlü sayılan bir harekettir, mevcut an bu zamanın tüketilmesine kadar geçer. Gerçel, mevcut anın bu geçmesi ile tanımlanır. Görcülün geçiciliği ise, tek bir yöndeki asgari hareketi işaretleyen zamandan daha küçük bir zaman uzayında belirir. İşte bu yüzden görcül 'geçici'dir, ama görcül, geçmişini muhafaza da eder, çünkü bu geçicilik yön değişimleri karşısında sürekli dakik ayarlamalar yapmaktadır. Tek yönde imgelenebilir süregelen zamanın en küçük süresinden daha küçük zaman süresi aynı zamanda en uzun zamandır, her yönde imgelenebilir süregelen zamanın en uzun biriminden daha uzundur. Mevcut anın geçmesi, geçicinin muhafazası ve kendini-muhafazası, her birisi kendi ölçüm ölçeğine göre olur. Görcüller onları ayıran gerçeklerin tepesinde dolaysızca iletişimlidir. Zamanın iki yanı, geçmekte olan mevcut anın gerçel imgesi ile muhafaza edilmiş geçmişin görcül imgesi, aralarındaki sınırlar tayin edilemez de olsa gerçekleşme süresince ayırt edilebilirler, fakat kristalleşme süresince ayırt edilmecesine mübadele ederler, her birisi diğerinin rolüyle ilişkilendir.

⁴Henri Bergson, *L'Énergie spirituelle*, 'mevcut anın hafızası', s. 917-20. Bergson giderek genişleyen çemberlere yönelen ve giderek daralan çemberlere yönelen iki harekette ısrar ediyor.

⁵Optik disiplini gerçel nesne ile görcül imgeyi başlangıç-noktaları olarak alır ve nesnenin görcülleşmesinin, imgenin gerçekleşmesinin ne şartlar altında olduğunu gösterir, sonra da hem nesne hem de imgenin nasıl gerçekleştiklerini ya da görcülleştiklerini gösterir.

Gerçel ile görcül arasındaki ilişki bir devre biçimini alır, ama bunu iki yoldan yapar: gerçel bazen görcüllere atıf yapar, görcülün gerçekleştiği muazzam devrelerdeki diğer şeylere yaptığı gibi; gerçel bazen de görcüle kendi görcülü olarak atıf yapar, görcülün gerçelle kristalleştiği en küçük devrelerde. İçkinlik düzlemi hem görcülün diğer terimlerle ilişkisi olarak gerçelliği, hem de görcülün mübadele edildiği bir terim olarak gerçeli içerir. Ne olursa olsun, gerçel ile görcül arasındaki ilişki iki gerçel arasında tesis edilen ilişkinin aynısı değildir. Gerçeller halihazırda teşkil edilmiş bireyleri gerektirir, ve sıradanlıkla belirlenirler, gerçel ile görcülün ilişkisi ise eyleyen bir bireyleşme veya vaka vaka belirlenmeye muhtaç hayli özgül ve dikkate değer bir tekilleşmeyi biçimlendirir.

EN: Eliot Ross Albert

Görcül olanın Gerçekliği

Slavoj Žižek — 11 Aralık 2003 — <https://vimeo.com/123058641>

Bugün herkes görcül gerçeklikten söz ediyor ama bence açıkçası görcül gerçeklik çok zavallı bir fikir. Tek anlamı: hadi yapay dijital bir ortamda gerçeklik deneyimimizi tekrar üretelim. Bence bugün olan bitenin anlaşılmasında çok daha ilginç ve kritik mefhum, bunun karşıtıdır: görcül gerçeklik değil, görcül olanın gerçekliği. Yani bununla kastettiğim, bir gerçekliktir, tesirlilik, etkililiktir, gerçek etkilerdir — ama bunları üretmiş, oluşturmuş olan şey, henüz tam varolmayan, henüz tam gerçel olmayan bir şeydir. Ne anlamda bundan söz edebiliriz? Hah! Çok anlamda, hatta belki çok fazla anlamda. En azından üç anlamda. Eğer başlangıç noktamız ünlü Lacancı üçleme: imgesel, simgesel ve gerçek olursa, o zaman elimizde, basit terimlerle: imgesel görcül, simgesel görcül ve gerçek görcül vardır. Önce biraz bunların daha az önemli olan ilk ikisi... Sonra elbette büyük konumuz: gerçek olan...

İmgesel görcül: nedir bu? Açık değil midir: en sıradan gündelik deneyimimize, kendimizin ve başkalarının deneyimine bakarsak, başka bir kişiyle ilgilenme tarzımızda görüngüsel olarak — yani onları dolaysızca deneyimleme tarzımızda, diğer kişinin imgesinden sildiğimiz, soyutladığımız, partnerimizin imgesinden sildiğimiz belirli özellikler vardır. Çünkü sürekli akılda tutulurlarsa çok utandırıcı olurlar. Mesela sizinle konuşuyorum: elbette akılcı olarak biliyorum ki siz dışkılıyorsunuz, terliyorsunuz, başka şeyler bir yana, ama harfiyen söylüyorum: sizinle etkileşimde olduğumda size dair tuttuğum şey, imgenizin bu kısmı değildir. Yani sizinle ilgilendiğimde temelde gerçek sizle ilgilenmiyorum. Sizin görcül imgenizle ilgileniyorum. Ve bu imge gerçeklik taşır. Çünkü bu, sizinle ilgilenme tarzımı yapılandırır. Bu yüzden bu idealleştirme kritiktir. Bunun harika bir negatif delili James Joyce ile karısı Nora arasındaki mektuplardır. Orada bildiğim kadarıyla çok çok ileri gittiler, neredeyse sonuna kadar gittiler. Birbirlerini bedenlerinin kaba gerçekliği

içinde sonuna kadar kabullendiler. Sanki bütün sesler bütün kötü kokular ve vesaire. Bunlar hatta cinsel etkileşimlerinin parçasıydı. Bu inanılmaz. Joyce'ta buna hayranım.

Yani... Tamam. Birinci temel düzey bu oluyor: imgesel görcül, diğer insanlarla nasıl etkileştığımızı belirleyen görcül imge anlamında. Görcül imge, şu demektir: gerçek insanlarla etkileşiyor olsak da, sileriz... Diğer kişinin bütün katmanları sanki orada yokmuş gibi davranırız.

İkinci ve şimdiden daha karmaşık olan düzey: simgesel görcül. Çok temeldir bu. Hepimizin iyi bildiği bir deneyimi düşünelim: yetkinin deneyimlenmesi. Diyelim ki ebeveyn yetkisinin deneyimlenmesi. Açık değil midir: bu yetkinin işlevli olabilmesi için, deneyimlenir olabilmesi için... Hoş paradoks kesinlikle budur, etkin ve gerçel yetki olarak deneyimlenebilmesi için görcül kalması gerekir. Görcül derken tehdit anlamında. Eğer yetki fazla doğrudan canlandırılırsa paradoks gereği iktidarsızlık işareti olarak deneyimlenir. Somut olarak: hakikaten yetkicil olan bir babanın sizi dövmesi gerekmez ya da size bağırması vesaire. Sadece bu bakış, tehditkar bir bakış, ve itaat edersiniz. Eğer babanızın tepesi atarsa ve sizi tokatlarsa, bağırırmaya başlarsa vesaire, fiziksel olarak acı verici olabilir, ama hadi kabul edelim, bunda hep gülünç ve iktidarsız bir yan vardır. Sanki orada kudurup patlayan şey, bir kukla, bir palyaço gibidir.

O halde, bu örnekte açıkça görülüyor: simgesel yetkinin işlevli olabilmesi için, ki paradoks budur, vurgulamak isterim, görcül kalması gerekir. Yani "görcül olarak zaten gerçeldir" demek değil bu. Hayır! Gerçel olması ANCAK görcül olmasıyla olur. Eğer tam olarak gerçekleştirilirse, tehdit gerçekleşirse baba sizi döverse, size bağırırsa... Bu, o baba açısından yıkıcı olur. Kendini bir yetki olarak boşa çıkarır.

Görcül boyutun simgesel düzeyde işlevli oluşuna dair bir başka örnek, inançlardır. İnançlarımızın bugün ne ölçüde görcül olduklarının farkında mıyız? Görcül olmasıyla kastettiğim başkalarına atfedilmiş, varsayılmış olmaları. Gerçelde varolmazlar, görcüldürler, yani gerçekte kimsenin inanması gerekmez, sadece bir başka kişinin inandığını varsaymamız gerekir. Söylemeye neredeyse utandığım temel örnek: bir babaysanız, anneyseniz, küçük çocuklar... Noel. Elbette birisi size "Noel babaya gerçekten inanıyor musunuz" diye sorsa "Hayır, sadece inanır gibi yapıyorum, çocuklarım için, yani... Hayal kırıklığına uğramasınlar diye" derdiniz, ama oyunun nasıl sürüp gittiğini biliriz. Çocuklara sorsanız onlar da: "Hayır, biz sadece naifi oynuyoruz, ebeveynlerimiz üzülmesin ve bize hediyeler alsınlar" vesaire derler. Ama bu sadece çocuklarda böyle değil. Hatta politik yaşamımızda da böyle olduğunu

iddia edeceğim.

Şimdi bu sinik denilen çağda —bence bu ad yanlış, çünkü her zamankinden fazla inanıyoruz— bu sinik denilen çağımızda, örneğin kimsenin demokrasiye inandığını düşünmüyorum ama yine de görüntüleri devam ettirmek istiyoruz. Şöyle bir şey var... Saf görcül öyle bir varlık bulunuyor ki, o varlığı hayal kırıklığına uğratmak istemiyoruz. Onun masum, cahil tutulması gerekiyor ve onun yüzünden oyun oynamamız lazım. Yani bu paradoksa göre kimse etkin olarak inanmıyor olsa da herkesin bir başkasının inandığını varsayması yeterlidir ve bu inanç gerçel olur, gerçekliği yapılandırır, işlev gösterir. Yine buradaki paradoks yetkidekine benziyor. Bir inanç, görcül bir inanç, gerçel bir kişiye ait olmamakla, hep başkasına atfedilmiş olmakla kalmaz... —buna Lacancı çizgide "inandığı varsayılan özne" diyelim— Bir inanç, görcül olmasıyla yalnızca varsayılmış olmasıyla zaten gerçeldir, ama bununla kalmaz...

Şunu da iddia edeceğim: günlük inançlarımızın çoğunun toplumsal işlev gösterebilmek için bu anlamda görcül kalmaları gerekir. Çünkü eğer fazla dolaysızca inanırsak o zaman bence bu yine o ideoloji açısından yıkıcı olur. Bu durumda normal öznelere gibi gözükmeyiz, salak gibi gözükürüz. Mesela hepimiz biliriz: kendi dinsel inançlarını ya da politik inançlarını fazla doğrudan üstlenen bir kişiyle karşılaştığımız zaman... Bunlarla doğrudan özdeşleşen bir kişide canavarca bir şeyler vardır. Sanki o artık gerçek bir kişi değilmiş gibidir. Sanki o kişi bir tür kuklaya dönmüş gibidir.

Yani umarım bu iki düzey nispeten açık olmuştur, görcüllüğün ilk iki düzeyi: imgesel görcüllük, simgesel görcüllük. Ama şimdi elbette esas hazine bizi bekliyor: gerçek görcüllük.

Evet, gerçek görcül. Aslında burdaki kilit nokta elbette gerçek mefhumudur. Yani, bu sıkıcı gelebilir ama yeniden "imgesel - simgesel - gerçek" üçlemesinden geçmemiz gerekecek. Çünkü Lacan'ın bu üçlemeyi bir düğüm üçlemesi olarak tanımlamış olması bunlar harfiyen iç içe örülmüşler demektir. Yani üçlemenin tamamı, üç terimin her birisine yansıtılmıştır. Yani, körlemesine alırsak, burada yine imgesel gerçek, simgesel gerçek ve gerçek gerçek vardır.

İmgesel gerçek ne olurdu? İmgeler, ama öyle güçlü öyle travmatik imgeler ki gerçeklerdir. Algılanmak için fazla güçlüdür ama yine de imgedirler. Sadece inanılmaz, nefes kesen felaketleri düşünün, canavarları düşünün, bilimkurgu ve korkuda kesinlikle Şey denilen şeyi düşünün. Yaratık (Alien) gibi filmleri düşünün, bu korkunç yaratıkları... Doğrudan yüzleşilemeyecek kadar

güçlü ama yine de imgeseldirler, çünkü yüzleşilemeyecek kadar güçlü olan bir imgedir bu. Onunla yüzleşemeseniz bile halen imgesel düzeyde hareket etmekteyiz. İşte imgesel gerçek bu oluyor.

Sonra, simgesel gerçek. Basitçe... Örneğin, bilimsel söylem, bilimsel formüller, kuantum fiziği gibi. Neden bu gerçektir? Basit bir sebeple. Lacan'a göre gerçek olanın tanımı simgeleştirmeye direnen şeydir, anlam evrenimizde içerilmeye direnen şeydir. Ve kuantum fiziği örneğinde olup biten kesinlikle bu değil midir? Kuantum fiziği nedir? İşe yarayan deneylerle doğrulanmış vesaire formüllerdir ama sıradan gerçekliğimizin gündelik deneyimine bunların çevirisini yapamayız. Bildiğimiz gibi kuantum fiziğinde bu kadar travmatik olan budur: harfiyen, onu anlayamayız. Yani biz sıradan insanlar, salaklar anlayamayız anlamında değil, "sadece birkaç bilimci anlayabilir" değil. Onlar bile anlayamaz. Ne anlamda? Sadece işe yaraması anlamında, ama bundan tutarlı bir ontoloji inşa etmeye çalışırsanız, yine, anlamsız sonuçlar elde edersiniz, tersine giden zaman elde edersiniz, paralel evrenler vesaire elde edersiniz. Başka deyişle, elde ettiğiniz şeyler bizim sıradan gerçeklik mefhumumuz bakımından anlamsızdır. İşte bu da simgesel gerçek oluyor. Simgesel — açık ki bu simgesel formüller, saf imleyenler işlev gösterirler, işleyen bir makinedir bu, ama anlamsızdır. Bu makineden hiçbir anlam çıkartamayız. Onu deneyimimizle ilişkilendiremeyiz. İşte bu yüzden umutsuzca bunu yapmaya çalışırız. Bu yüzden kuantum evrenini hayal etmek için mecazlar icat etmeye çalışırız. Ama bu yapılamaz.

Ve son olarak gerçek gerçeğe geliyoruz. Bu, genelde gerçek sayılan şeyler kesinlikle değildir. Bu birinci gerçek olurdu imgesel gerçek, fazla travmatik imge olurdu. O halde bu ünlü gerçek gerçek nedir, gerçeğin bu çekirdeği nedir? Buna iki düzeyde yaklaşayım.

Birinci düzey nispeten halen simgesel düzene yakındır. Ne olurdu bu... Simgesel düzeye onun ayıpçıl [*obscene*] gölgesi olarak eşlik eden her şey. Diyelim ki... Ordu birimleri. Nasıl işlev gösterirler? Disiplin vardır, simgesel makine vardır, simgesel düzen, talim vesaire. Ama hepimizin bildiği gibi, bunun sürdürülmesi —başka şeylerin yanısıra— "yürüyüş şarkıları" denilen şeylerin bir tür ayıpçıl gölgesel gerçekliğiyle olur. Denizcilerle ilgili her filmde, onların bu şarkıları söylediğini duyarsınız, aşırı ilginç şarkılardır —askerlerin eğitimlerde, yürüyüşlerde söyledikleri şarkılar— çünkü bunlara karakterini veren anlamsız kafiyelerin sadist ya da cinsel olarak sapkın ayıpçılıklarla bileşimidir. Bir tane örnek hatırlıyorum. Sanırım Subay ve Centilmen filmindeydi bu. Denizciler şöyle bir şarkı söylüyorlar: "Ben bilmem de duymuştum, Eskimo amları pek soğukmuş" Bilmece şu: neden askeri söylem buna ihtiyaç

duyar? İşte bir düzey bu oluyor, etkimelerin bu gölgesel görcül gerçekliğinin resmi söyleme eşlik etmesi gerekliliği.

Fakat biraz daha derine inelim. Neyi düşünelim... Evet, Batı uygarlığı'nın büyük başarılarından birisini, Neşeli Günler (Sound of Music) filmi. Resmiyette hepimizin bildiği gibi bu öykünün konusu küçük faşizm karşıtı demokratik Avusturyalılardır —yani politik düzeyde böyledir diyebiliriz. O söylenen şarkılara hiç girmiyorum— küçük dürüst demokratik Avusturyalılar Nazilerin 1938'deki Avusturya işgaline karşı savaşıyor, direniyor. Fakat, fakat... Filme gerçekten yakından bakın. Filmdeki dokuya bakarsanız oldukça farklı bir gerçekliği keşfedeceksiniz: resmiyette çizilen anlatısal gerçekliğin bir tür görcül gerçekliğini. Avusturyalıların filmde nasıl çizildiğine bakarsanız —uzun lafın kısası— keşfedeceğiniz şey onların kesinlikle bir tür "küçük olan güzeldir" taşralısı faşistler olarak çizildikleridir. Salaklıkları vurgulanmıştır, yerel halk elbiseleri vesaire. Doğrudan entelektüel karşıtı olarak sunulmuşlardır, dar bir yaşam dünyasına kök salmışlardır vesaire. Şimdi işgal eden, istilacı Nazilerin nasıl sunulduğuna bakın. Çoğu asker değildir, yöneticidir, bürokrattır, seçkince giyinmiştir, kısa bıyıkları vardır, pahalı sigaralar içerler vesaire. Diğer bir deyişle, neredeyse kozmopolit, dekadan, yoz Yahudi karikatürüdürler. Yani demek istediğim şu: basit anlatısal gerçeklik düzeyinde bir mesaj alırız: Nazizme karşı demokratik direniş. Ama —diyelim ki— görcül doku düzeyinde bütün bu mikro işaretlerden —hatta belki yazılar diyebiliriz bunlara— pratikte tam karşıt mesajı alırız, o da: "Dürüst faşistler dekadan Yahudi kozmopolitlerin ele geçirmesi karşısında direniyor" Ve bu arada belki de bu filmin bu kadar aşırı popüler olmasının en azından bir sebebi de budur. Resmiyette bizim demokratik ideolojimizle uzlaşırken aynı zamanda gizli faşist rüyalarımızı muhatap almaktadır. Fakat biraz daha ciddi bir örnek alalım: Robert Altman'ın başyapıtı Sosyetenin İnsan Manzaraları (Short Cuts). Yine, anlatısal düzeyde bulduğumuz basit öykü ya da 9-10 öykü, koşut öyküler Los Angeles orta sınıflarının umutsuz gündelik yaşamlarını çizer. Bugünkü yabancılaşmanın yalnızlığın vesaire portresidir. Ama yine, filmdeki doku, iddiama göre, çok daha iyimser bir dokudur. Olumsuz karşılaşmalardaki bu büyümenin oluşumların, beklenmedik anlam etkilerinin bir tür kutlanmasıdır. Yani bence... Neşeli Günler okumamıza benzer bir tarzda Sosyetenin İnsan Manzaraları'nı sadece toplumsal eleştirel bir iş diye okumak yanlıştır, başka ve çok daha iyimser, hatta yaşam savunucu bir düzey vardır.

Şimdi, bu 'gerçek görcül'ün formülünü vermek için yakın zamanda yapılan paradoksal bir beyana başvurayım. Kimin, tabii ki Donald Rumsfeld'in. Bence bu beyan, çağdaş Amerikan felsefi tartışmasına önemli bir katkıdır

bulundu. Mart 2003'te oldu bu, Irak savaşıdan hemen önce. Rumsfeld 'bilinen' ve 'bilinmeyen' arasındaki ilişkiyi ayrıştılandırdı. Önce 'bilinen bilinenler' vardır dedi. Bildiğimizi bildiğimiz şeyler vardır. Mesela o günlerde Saddam'ın Irak'ın başkanı olduğunu biliyorduk. Tamam her şey açık. Sonra devamla 'bilinen bilinmeyenler' vardır dedi. Bilmediğimizi bildiğimiz şeyler vardır. Burdaki fikir şu: örneğin Saddam'da kaç tane kitle imha silahı olduğunu bilmediğimizi biliriz. Evet, hiç olmadığını artık biliyoruz. Mesele değil. O zaman öyleymiş gibi gözüküyordu. Sonra 'bilinmeyen bilinmeyen' vardır, bilmediğimizi bilmediğimiz şeyler, o kadar yabancı ve hayal edilemez şeyler ki bunları bilmediğimizi bile bilmiyoruz. Örneğin belki de Saddam'da hayal edilemez, hiç beklenmedik bir silah vardı. Ve Rumsfeld ne yazık ki burada durdu. Çünkü bence devam etmeliydi ve dördüncü kategoriye de adım atmalıydı: eksik kalan dördüncü varyasyona yani: 'bilinen bilinmeyenler' değil 'bilinmeyen bilinenler'. Bildiğimizi bilmediğimiz şeyler. Onları biliriz, onlar kimliğimizin bir parçasıdır, faaliyetimizi belirlerler, ama onları bildiğimizi bilmeyiz! Buna da elbette psikanalizde bilinçdışı denir. Bilinçdışı fantaziler, bilinçdışı önyargılar vesaire, ve bence bu düzey kritiktir.

Önceki iki film örneğine başvuracak olursak: Neşeli Günler'de doğrudan bildiğimize göre bu film mütevazı dürüst Avusturyalıların faşist karşıtı direnişini anlatır. Bildiğimizi bilmediğimize göre ise aynı zamanda bunun karşıtıdır: yani bu film, Yahudilerin ele geçirmesine direnen faşistleri anlatır. Ve bugünkü Amerikan politikasının trajedisi bence kesinlikle bu 'bilinmeyen bilinenlerin' farkında olmamalarıdır. İşte bu yüzden o talihsiz Irak bilgilendirme bakanının beyanlarından birinde derin bir hakikat vardı. Son Irak savaşında hepimiz onun gülünç beyanlarıyla eğlenirken apaçık olanı inkar ediyorduk ama bir noktada, iddiama göre, söylediği şey mutlak hakikatti. Savaşın sonuna doğru şunu sordular: "Amerikan kuvvetlerinin şimdiden Bağdat hava limanının bir kısmını denetledikleri doğru mu?" Dedi ki: "Değil. Amerikalılar kendilerini bile denetlemiyor" Kusursuz hakikat. Neden? Çünkü neyi bildiklerini bilmiyorlar. Ve bu —bildiğini bilmediğin şey— seni denetler, ama sen onu denetlemezsin.

Tamam. O zaman şimdi gerçekten gerçek olana geldik. Gerçeğin gerçek çekirdeğine. Simgesel gerçekten çok daha asli olan ama paradoks gereği aynı zamanda en görcül olan gerçek. Bu nedir? Matematik ya da fizikteki çekicileri [*attractor*] düşünelim. Örneğin küçük demir parçalarının var ve onları manyetik bir alan etrafına fırlatıyorsunuz. Saçılırken belirli bir şekli izliyorlar, bu şekle sonsuzca yaklaşıyorlar, ama elbette bu şekil, şeklin kendisi varolmaz. Sadece küçük demir parçalarının saçılımından yalıtılarak soyutlanabileceğiniz bir şeydir bu. 'Görcül gerçek' fikri işte budur. Bu bir şekildir

— bu alanın gerçeği budur ama bu kendi içinde varolmaz. Soyut bir biçimden ibarettir. Kendi etrafında gerçel olarak varolan öğelerin tertiplerini yapılandırır. Peki psikanalitik sorunsalla bunun ne alakası var, hatta politik sorunsalla ne alakası var? Benim fikrim: çok alakası var. Travmanın psikanalizdeki kesin statüsünü düşünelim. Varolmayan çekiciye benzer bu. Yani, yakından bakarsak: Freud, travmalara dair konumunu kaydırmıştı, bildiğimiz gibi, konumunu öyle kaydırmıştı ki —pek tuhaftır— Einstein'ın görelilik kuramındaki kaymaya koşut bir kaymadır, özel görelilikten genel görelilik kuramına kayma ile koşuttur. Görelilik kuramındaki bu kayma, bükülmüş uzay, uzayın bükülmesi ile ilgilidir. Umarım ki çoğunuzun bildiği gibi Einstein'a göre, başta, birinci yaklaşımda uzayı büken şey, maddenin, dolgunun yoğun mevcudiyetiydi. Uzay başlangıçta boş uzay olarak alınıyordu, soyut olarak simetrik, bükülmemişti, sonra dolgunun mevcudiyeti onu büküyordu. Ama sonra ikinci bir adımla Einstein harika bir tersyüz edişi becerdi. Terimleri sadece tersine çevirdi. Uzayı büken, maddenin, dolgunun mevcudiyeti değildir, aksine, ilksel olan, uzayın bükülüştür. Ve madde olarak algıladığımız şey sadece uzaya ait saf biçimsel bir bükülüşün bir tür şeyleşmiş fetişist yanlış algılanmasıdır. Ve iddiama göre psikanalizdeki travma mefhumunda da aynen böyledir. Birinci yaklaşımda Freud travmayı bir tür yoğun, ham mevcudiyet gibi hayal etti. Simgesel uzayımızı acımasızca ihlal eden bu gerçek mevcudiyetle bu uzayı büküyordu. Oldukça harfiyen söylüyorum. Benim iyi dengelenmiş bir simgesel uzayım olduğunu hayal edelim sonra travmatik bir şey başıma geliyor: Tecavüz ediliyorum, korkunç bir olaya tanık oluyorum, işkence ediliyorum, her neyse. Ve bu olayın travmatik tesiri nedeniyle simgesel uzayım bükülüyor. Bazı şeyler artık simgelenebilir değil, bu simgelerin işlevlerini başka simgelerin üstlenmesi gerekiyor. Bir tür dengesizlik var. Simgesel uzayımda bir ayırıcı [gap] bulunuyor. Birinci yaklaşım bu olurdu. Ama sonra Freud bazı tuhaf şeylerin farkına vardı. Hangi şeylerin? Onun en iyi bilinen Kurtadam analizini hatırlayalım. Oradaki travmatik sahne elbette küçük çocuğun, Kurtadamın, ebeveynsel coitus a terbo'ya tanık olmasıdır. Fakat buna çok daha kesin bir tarzda bakalım. Burada etkin olan nedir? Yaşadığı şey bir travmaydı deyip geçemeyiz. Bir buçuk yaşında küçük bir çocuk olarak Kurtadam bu sahnede travmatik hiçbir şey bulmamıştı. Sadece onu algıladı ve sakladı. Kurtadamın kendi kuramlarını çocuk cinselliği kuramlarını geliştirmeye başlaması 3-4 yıl sonra oldu ve cinselliği anlatımlandıramaması nedeniyle başka deyişle cinsel kuramlarına ait simgesel uzayın bükülmüş olması nedeniyle travmatik sahneyi tam bu noktada hayata döndürdü. Yani... Bence Einstein'la açık koşutluk içinde burada işin nasıl tersine döndüğünü görebiliriz. İlksel olgu, travmatik bir gerçeğin bizi acımasızca ihlal etmesi değildir. İlksel olgu, aynı zamanda ilksel gerçek, saf biçimsel bir

dengelessizliktir. Simgesel uzay bükülmüştür, antagonizma ile kesilmiştir, dengelessizdir vesaire, ve bunu anlatımlandırabilmek için bir gerçeğe başvurmaya ihtiyacınız olur. Bu elbette gerçektir. Travmatik görünüş anlamında gerçektir. Bir yemdir bu. Bir tuzak.

Peki bu görcül gerçek mefhumu, görcül olarak travma, politika açısından ne anlama gelir? Politik, ideolojik görüngüleri analiz etmeye yararı olabilir mi? Elbette. Antisemitizmin nasıl işlev gösterdiğini hatırlamak yeter. Faşist versiyonunda, antisemitizm ya da Yahudi figürü, Yahudi komplosu kesinlikle acımasız ihlaliyle toplumsal dengeyi bozan dışsal bir travmadır. Bir bakıma, toplumsal uzayı bükür. Toplumun ahenkli, dengeli olduğu varsayılır, sonra Yahudiler müdahale eder, onu bozarlar. Bu bir bakıma doğal düzendir. Ama elbette en azından burada Marksist olup işleri tersine çevirmeliyiz. Esasında bu düzensizlik, bu antagonizma, bu parçalanma, bu sınıf mücadelesi Yahudiler sebebiyle olmaz. Sınıf mücadelesi, ya da daha genel olarak toplumsal antagonizma, başta gelir. Yani toplumsal uzay kendi içinde zaten bükülmüştür, dengelessizdir. Ve imgesel bir tarzda onu anlatımlandırmak için Yahudi figürünü icat ederiz. Yani onun sebebinin Yahudi figürüne izdüşümünü alırız. Hatta daha asli bir düzeyde bugünün ekonomik kümelenişinde, bence bu görcül olarak gerçek mefhumu giderek daha popülerleşen bir kategoriye eleştirerek reddetmemize yardımcı olabilir: siyaseten doğrucu kolonici son-racı eser sahiplerinin alternate veya alternatif modernite dedikleri mefhum...

Bu fikri basitçe anlatırsak: Elbette tutarsızlıklar, antagonizmalar, baskıcı potansiyeller modernite mefhumunda bulunur —modernitenin kuvveti de nihayetinde kapitalizmdir— fakat, bu hikayeye göre bu antagonistik, baskıcı öğeler bizzat modernite kavramının parçası değildirler, yalnızca Anglo-Sakson, Batı Avrupalı modernizasyon modeli ile sınırlıdır. O halde başka alternatif modernitelerimiz neden olmasın? Öyle bir modernizasyonumuz olsun ki Batı Avrupalı modernizasyon sürecinin karakterindeki bu yabancılaştırıcı etkiler bulunmasın. Toplumsal bozucu süreçleri olmasın, yabancılaşma olmasın, sömürü olmasın, çevre felaketleri olmasın vesaire. Sonra da bu elbette kapanın elinde kalır. Herkesin kendine göre modernitesi olabilir. Diyebilirsiniz ki bizim alternatif modernite olarak Latin Amerikalı modernitemiz olabilir, Afrikalı modernitemiz olabilir, Asyalı modernitemiz olabilir, her neyse.

Yani bu yaklaşımdaki sorun nedir, temelde tarihselci nominalist bu yaklaşımın sorunu nedir? Çünkü burada altı çizilen mantık, ünlü... Sözde yapısökümcü mantıklardır, mesela "Tek başına modernite yoktur." "Sadece belirli moderniteler vardır." Mesela Batı Avrupalı, Latin Amerikalı, Afrikalı,

vesaire. Elbette bu böyledir. Sorun başka yerdedir. Sorun şu: bu nominalist indirgeme yoluyla ancak belirli modernitelerin etkin olarak varolduğunu iddia ederek, antagonizma tarafı, tek bir belirli moderniteye indirgenir. Antagonizma, dengesizlik karakteri o zaman bizzat moderniteye ait olmaz. Dengesizlik, modernitenin sadece belirli türlerine ait bir şey olarak baştan savılır. Peki bunda sorunlu olan nedir? Peki... Bunu çok basitçe anlatsak: zaten bizim yirminci yüzyılın başlarında, yirminci yüzyılın birinci kısmında, bir tane büyük, ünlü alternatif modernite projemiz olmadı mı? Bunun adı faşizmdi. Faşizm kesinlikle alternatif bir modernite inşa etmek için birinci büyük denemeydi. Yani: modernizasyon süreci olsun, endüstriyel gelişim vesaire olsun, ama yabancılaşma, toplumsal parçalanma vesaire bedelleri ödenmeden olsun.

Peki bu modelin karşısına ne koymalıyız? Bunun karşısına koymamız gereken fikir bir antagonizmadır, buna farklı adlar verebiliriz, geleneksel Marksist buna "sınıf mücadelesi" diyecektir, Frankfurt okulu buna "aydınlanmanın diyalektiği" diyecektir, ama burdaki fikre göre bizzat kapitalist modernite projesinin içinde antagonistik bir potansiyel bulunur. Yani ortaya koyduğumuz bütün bu görüngüler, savaşlar, şiddetler, toplama kampları, yeni köktencilik, ne dersiniz deyin, bütün bunlar yalnızca regresyon değildirdir veya Habermas'ın diyeceği gibi modernitenin bitmemiş bir proje oluşunun işareti değildirdir, bizzat modernite projesinin parçasıdırlar. Yitirilen şey işte budur.

İşte bu yüzden bence tarihselci, eleştirel olmak istese bile modernitenin antagonistik yanlarını tek bir belirli modernite biçimine indirgeme fikri, derinden ideolojiktir. Çünkü bu, genel modernizasyon mefhumunu şaibesiz olarak bırakır. İsrar etmemiz gereken şey, aksine, demin dediğim gibi, bizzat evrensel modernite mefhumunun fitratında [*inherent*] bir antagonizma bulunduğudur —şimdi söyleyeceğim şeye geliyorum— öyle ki, modernitenin belirli türleri, evrensel cinslerinin, evrensel mefhumlarının örnekleri veya örneklemelelerinden ibaret değildirdir. Onlar, bir anlamda bu evrensel verilmiş tepkilerdir, onunla savaşırılar. Modernite, evrensel bir mefhum olarak belli bir çıkmazı, belli bir antagonizmayı adlandırır ve belirli, gerçekte varolan modernite biçimleri bu çıkmazı çözümlendirme, sorunu çözme denemeleridir. Liberal kapitalizm modernitenin bir biçimi olarak modernitenin çıkmazını belli bir tarzda çözmek ister —pazar özgürlükleri vesaire tarzıyla— faşist modernizasyon başka bir tarzla, Latin Amerika modernizasyonu başka bir tarzla.

Peki burada diyalektiğe uygun olan nedir? Bu yine, olağan kümelenmenin tersyüz oluşudur. Mücadele belirli içerik düzeyinde oluyor da evrensel, bir

tür tarafsız boş kap değildir. Yani evrensel, bir kapsayıcı küresel mefhumdur da bu mefhumda belirli biçimler mücadele ediyor değildir. —liberal modernizasyon, ona karşı faşist modernizasyon vesaire gibi— Hayır! Mücadele tarafı, evrensel antagonizmanın kendisidir. Ve gerçelde varolan bütün belirli modernizmler, bu sorunu örtbas etme, çözümlenme denemeleridir. Yani şunu aklımızda tutmalıyız: Antagonizma tarafı evrenselliştir.

Peki bunun 'gerçek olarak görcül' ile ne alakası var? İşte antagonizma tarafı olan bu evrensellik tarafı, görcüldür. Ne anlamda? Hiçbir evrensel modernizasyon bulunmaması anlamında. O sadece belli bir antagonizmanın belli bir görcül kümelenmesidir. Varolan her şey... Nominalistler bunda haklılar. Etkin olarak varolan her şey modernizasyonun belirli biçimlerinden ibarettir. Tek başına modernite yoktur. Sadece Anglo-Sakson, Latin-Amerikalı, Afrikalı vesaire, faşist modernite vardır. Fakat bizzat bu belirli biçimlerin dinamiğini kavrayabilmek için buna başvurmak gerekir... Onların mevcut olmayan sebebine, hepsinin tepki gösterdiği büyük antagonizmaya.

Yani bu yine gerçek olarak görcül mefhumunun nasıl işlevli olduğunun, gerekli bir mefhum olduğunun başka bir örneği oluyor, hele ki somut toplumsal dinamiği, özellikle de günümüzün küresel kapitalizmini kavrayacaksa. Yani bütün bunlardan çıkarılacak sonuca göre gerçek kategorisi nihayetinde saf biçimsel bir kategoridir. Gelip düzeni bozan biçimsiz bir içeriğe ait bir kategori değildir, saf yapısal bir ayırdır. Bütünüyle cevhersiz bir kategoridir. Bu... Bu terimlerle anlatabilirsek eğer, bu bir farktır, ama saf bir farktır. Saf fark olması şu anlamda: neyle ne arasındaki fark olduğuna göre paradoks gereği öncül kalan bir farktır. Yani basitçe elimizde iki terim vardır da bu ikisi arasında bir fark vardır diyemeyiz. Paradoks gereği, bu iki pozitif terim sonradan ortaya çıkarlar ve bu farktaki gerilimi vesaire örtme, ona hükmetme denemeleridirler.

Peki bu nasıl olabilir? Bir diğer basit örnek, yalnızca bu mantığı örneklemek için: politik ayırım... Biliyorum bugün unutuldu, kimse bunu duymak istemiyor, ama yine de: Sol ve Sağ arasındaki ayırım. Bu ayırma dair göze çarpan ilk şey, ciddiye alıyorsak, şudur: bu sadece belli bir toplumsal bütün dahilindeki bir ayırım değildir. Yani belli bir toplumda bütün politik kuvvetleri hesaba katarak şöyle diyemeyiz: "Bunlar sağ kanat kuvvetlerdir, bunlar sol kanat kuvvetlerdir ve ayrıca bütün ara görüngüler ikisinin arasında, merkez, orta sol, orta sağ, her neyse" Bundan farklıdır. Şöyledir... Toplumsal alanın tamamının nasıl yapılandığını bir sağ kanatçıya sorarsanız sol kanatçıdan alacağınızdan bütünüyle farklı bir yanıt alırsınız veya diyelim ki bir merkezciye sorarsanız... Basitleştirirsek: bir sağ kanatçı size toplumun or-

ganik, ahenkli bir birlik olduğunu anlatacaktır —en azından geleneksel sağ kanatçı böyle der— ve sol radikallerin dış istilacılar olduğunu söyler. Radikal muhafazakarın lanetlediği şey, toplumsal binanın bizzat kalbine nakşedilmiş bir antagonizma, bir dengesizlik olduğu fikridir. Bir sol kanatçı açısından mücadelenin merkezci olduğu kabul edilir. Yani yine, demek istediğim: Sol ile Sağ arasındaki farkı tanımlamanın tarafsız bir yolu yoktur. Kendi içinde bu bir boşluktur. Ama ona ya solcu ya da sağcı bakış açısından yaklaşmanız mümkündür.

Ve bu arada, Lacan'a göre cinsel farkın işlev göstermesi de aynen bu yolla olur. Cinsel fark, genel insanlığın iki türü arasında bir fark değildir, daha ziyade... Erkek bakışına göre cinsel farkın kendisi dişi bakışa göre olduğundan farklı bir tarzda görünür. Ve yine fark, paradoks gereği, önce gelir. Felsefi olarak bu kritiktir. Buna saf biçimsellik diyelim. Ve burada bir tür idealizme uğraştığımızı söyleyen kınamaya karşı: "Madde kendi pozitif, atıl mevcudiyeti içinde ilksel değil midir?" Bence bu kınamayı reddetmeliyiz ve kesinlikle bu... Ne demeliyim?... Saf biçimsel maddecilik mefhumunda ısrar etmeliyiz. Farkın maddeciliği olarak maddecilik. Bu maddeciliğin asgari özelliği saf bir farkın bulunmasıdır. Bir'in düzeni dahilinde bir gedik, bir antagonizma bulunmasıdır. İlksel olgunun saf, kendinden fark olmasıdır.

Çok kesin söylüyorum. Kendinden farktır. Mitolojik kutupsal karşıtlıkların hiçbirisi değil. Dişi-erkek, ışık-karanlık, yin-yang vesaire. Bence burada radikal maddecilik Gilles Deleuze'e karşı bile eleştirel olmalıdır. Deleuze bir tür ilksel çokluğu nihai ontolojik olgu olarak öne sürer. Benim savunduğum radikal bakış açısına göre çokluk zaten Bir'in kendisiyle olan tutarsızlığının bir etkisidir. Bir'in kendisiyle örtüşmemesi olgusunun bir etkisidir. Veya biraz farklı bir yolla anlatacak olursak, bir ilksel kutupsallığımız var denebilir —erkek-dişi, ışık-karanlık gibi— sonra da bütün bu New Age agnostik oyunları oynayalım denemez, işte "çağımızda acaba bir kutba çok mu vurgu yapıyoruz, yoksa dengeyi tekrar tesis etmemiz mi lazım, sanki biz fazla mı akılcıyız, fazla mı erkeğiz, hadi o zaman dişi, duygusal tarafa daha çok vurgu yapalım", neyse ne... Hayır, daha radikaldir! Buna göre sanki, Lacan'ın anlattığı gibi ikili imleyen ilksel olarak bastırılmıştır, yani ikinci öge her zaman eksiktir ve karşılığın bu eksikliği —bir tane var, ama eşlik eden diğeri yok— ve bu kökensel dengesizlik o zaman çokluğun oluşumunu harekete geçirir.

Yine, aşırı basit bir örnek, Woody Allen'in erken dönem filmlerinden birisinden. Sanırım Aşk ve Savaş'tı, Tolstoy üzerine bir tür parodi. Orada yine filmin bütün konusu Tolstoy konusuna odaklanır. Böylece, elbette, ilk bilmece: Peki Dostoyevski nerede? Diğeri, Tolstoy'un doğal eki. Dos-

toyevski yoktur, bu yüzden filmde bir tür bastırılanın geri dönüşü olarak şöyle olur: harika, kısa bir sahnede iki ana karakter birbirleriyle konuşurken Dostoyevski'nin romanlarındaki bütün büyük başlıklar ortaya çıkar. Mesela "O Salağın başına ne geldi biliyor musun?" "Ha, Karamazov Kardeşlerden olanı mı diyorsun?" "Evet" — "Suçunu işledi Cezasını gördü" "Sonra Yeraltına indi Kumarbaz oldu" vesaire. Buradaki ders, ontolojik ders şudur: Bir kendisiyle örtüşemez. Saf fark... Bu saf fark nedeniyle ikincil bir etki olarak çokluk patlar.

Yani, yine... "Bu idealizm değil midir" diyen bilindik kınamaya karşı bugün esas maddeci olanın idealizm olduğunu söylerim. Maddecilik ile idealizm arasında bugünün karşıtlaşmasının şöyle olduğunu iddia ederim: bugünün idealizmi, yahut ruhsalılığı, deneyimin, maddenin, yeryüzünün, dolgunun... ünlü yoğunluğuna, ataletine tutunur. En büyük, muhtemelen en ruhsal film yönetmeni olan Rus yönetmen Tarkovski'nin aynı zamanda maddenin ataleti, maddenin yoğunluğu, bozulan madde konusunda pratik saplantısı olmasına şaşırılmamalı. Filmlerinde, kahramanlar dua ettiklerinde yukarıya bakarak dua etmezler. Bazen harfiyen başlarını çamura gömerek dua ederler, yeryüzüyle yakın temas halinde. Yani bence, bugün yapılacak şey bu tür ruhsal maddeciliğin karşısına hakiki radikal maddeciliğin saf biçimselliğini koymaktır, bu da...

Kuantum fiziğini nihai olarak derinden maddeci bir kuram saymamın nedeni, orada maddenin hiçbir pozitifliğine ihtiyaç olmamasıdır. Saf biçimsel salınımlarla vesaire her şeyi yapabilirsiniz. Yani yine, başta gelenin fark olduğuna dair bu merkezci içgörüyü dönelim. Farkı olduğu öğelere öncül kalan bir farkı nasıl düşünmeli? Immanuel Kant, erken dönem yazılarında burada kritik bir ayırım getirir. Çok tuhaf, ama açık bir ayırım. Negatif yargı ile belirsiz yargı arasındaki ayırım. Buna göre, Kant'ın anlattığına göre "Sen insan değilsin" demekle "Sen insandışısın" demek aynı şey değildir. Eğer "Sen insan değilsin" dersem bunun tek anlamı senin insanlığa dışsal olman hayvan olman, ilahi olman, her neyse. Dışarıdasın. Fakat eğer, Kant'ın anlattığı gibi bir yüklemi yadsımakla yetinmeyip bir yüklem-olmayı doğrularsam... Yani "Sen insan değilsin" demekle yetinmeyip "Sen insandışısın" dersem insanlık-olmayan demektir bu, insanlığın üzerinde bir fazlalıktır, fakat insanlığın kendi fitratında bulunan [*inherent*] bir fazlalıktır.

Size başka bir örnek vereyim, daha açıklayıcı olacak. Stephen King'in korku romanlarında şöyle bir şey var, ünlü ölmemişler kategorisi. Bu farkı hissedebiliriz. Eğer "Sen ölmüş değilsin" dersem. Bu "Sen ölmemişsin" demekle aynı şey değildir. Sen ölmüş değilsin dersem bunun tek anlamı canlı

olduğundur. O kadar... Gizemli bir şey yok. Fakat, her korku romanı okurunun bildiği gibi eğer "Sen ölmemişsin" dersem, yaşayan ölüsün demektir, canlısındır ama kesin anlamda ölü olarak. Immanuel Kant der ki insan özgürlüğü aynen böyle bir statü taşır. Bu şey ne doğadır —hayvanlar özgür değillerdir, içgüdülerinin kölesidirler— ne de kültüredir —çünkü kültür simgesel yasa, simgesel regülasyondur. Kant'tan çıkarılacak sonuca göre ve bu nedenle Freud ve Lacan'dan da çıkarılacak sonuca göre, kültürel simgesel yasaklamaların regüle etmeye çalıştığı şey —başta çıkmaya, hükmetmeye, evcilleştirmeye, her neyse— doğrudan doğa değildir, doğal içgüdüler değildir, daha ziyade, bu sıfır-düzeyindeki insandıışı fazlalıktır. Lacan'ın esprisini kullanırsak: insanlığın uzakın [*extimate*] çekirdeğidir. İnsandıışı boyut ölmemişlerde dediğimiz anlamdadır, insanlığa dışsal olarak insandıışı değil, daha ziyade insanlığın kendi fitratından gelen [*inherent*] canavarca bir fazlalık veya radikal çılgın özgürlüktür. Elimizdeki paradoksa göre doğa ile kültür arasındaki fark kendine ait bir düzeydir. Ne doğadır, ne kültüredir, bir tür deli fazlalıktır.

Peki o zaman saf farkın politikası ne olabilir? Evet, birincisi, per negationem — ne olamaz? Bugün politik olanın nihai ufkunda giderek daha fazla ortaya çıkan şu şey olamayacağı muhakkaktır, yani "kimlik politikaları" denilen şeyler veya daha geniş anlamda farkların tanınması politikaları, farkların hoşgörülmesi politikaları. Benim açımdan bu çokkültürel hoşgörüsül vesaire politikada sorunsal olan şey, —bunu inkar etseler bile— ekonomik mücadeleyi etkin olarak ihmal etmeleri değil sadece. Bizzat mücadelenin mantığıdır. Çokkültürel mücadelenin mantığı, ırkçılık karşıtı mücadelenin, cinsiyetçilik karşıtı mücadelenin mantığı, yine farkların tanınmasının mantığıdır. Örneğin: cinsiyetçilik karşıtı mücadelede hedef, elbette, radikal feministler için bile, bilmiyorum —erkekleri öldürmek, imha etmek değildir. Hedef, iki cinsiyetin, bütün farklı cinsel konumların, cinsel kimliklerin —kültürel kimlikler dahil— özgürce gelişip serpilmesine olanak veren açık bir alan tesis etmektir. Öyle ki birisinin kendisini ifadelendirmesi başkalarının pahasına olmamalıdır. Yine, ırkçılık karşıtı mücadelenin nihai ufkunda farklar için uzamın açılması vardır: her bir etnik grup, dinsel grup, kültürel grup, yaşam tarzı grubu kendi potansiyellerini, konumunu özgürce konuşlandırabilme, ifadelendirebilme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Fakat bu kavramsal alan başkasına dönük açıklığın bu alanı hoşgörmenin, farklara olanak vermenin nihai etik ufuk olarak alınması, bu, iddiama göre, nihai ufkumuz olmamalıdır, olamaz. Çünkü dolaysızca görebiliriz... Neyi?

Basitleştirilmiş bir örnek kullanalım: sınıf mücadelesi. Tanrım, sınıf mücadelesinin nihai hedefi bu olabilir mi? Proleterler burjuvazinin, burjuvazi

de proleterlerin kendi potansiyellerini özgürce geliştirmelerine olanak tanın-
sın vesaire. Antagonistik bir mücadeledir bu. Burada hedef çokluk olsun
değildir. Hedef düşmanı imha etmektir. Bu bütünüyle farklı bir mantıktır.
Düşmanlığın mantığıdır bu, antagonistik mücadelenin mantığıdır. Bunda da
bütünüyle farklı bir evrensellik mefhumu bulunur. Burdaki evrensellik mef-
humu artık kapsayıcı ortam olarak konumların çoğulluğunun kabı olarak
evrensellik değildir —cinsel konumların, kültürel konumların, her neyse—
Hayır! Evrensellik burada bizzat mücadelenin evrenselliğidir. Bu mücade-
leci konumda bir de merkezci paradoks vardır. Mücadele konumu belirli bir
kimliğin konumu demek değildir, yani evrensel hakikat mefhumunun terk
edilmesi demek değildir. Evrensel hakikat mefhumunun terk edilmesi çok-
kültürel politikalarla birlikte çok iyi gider, şöyle diyebilirler: "Herkesin kendi
hakikat versiyonunu anlatılandırma hakkı vardır. Küresel hakikat yoktur."
Hayır! Bizim konumumuz şöyle olmalı: evrensel hakikat vardır. Belli bir du-
rumun her zaman tek evrensel hakikati vardır. Fakat bu hakikate ancak
özgöl, kısmi, angaje, mücadeleye angaje bir tutum yoluyla erişilebilir. Yani
belirli angajman ve çıkarlarımızdan soyutlama yaparak evrensel hakikate
ulaşılıyor değil, yani fikir şu değildir: her birimizin kendi çıkarları, konumları
var, ama halimizdeki hakikatin ortaya çıkması için kendi kendimizin dışına
adım atalım ve halimize daha nesnel olarak bakalım, gerçekte nasıl olduğunu
görelim... Hayır, aksine! Evrensel hakikate ancak kısmi ve angaje bir konum-
dan erişilebilmesi paradoksunu tamamen üstlenmeliyiz. Bunu tutmak, bence
bugün her zamankinden daha kıymetli.

Ve işte bu yüzden toplumsal düzeyde, bence kolektif mefhumunun şimdiye
dek pratiklenmiş üç biçimine tutunmalıyız: mesihçi dinsel kolektifler,
devrimci partiler ve psikanalitik topluluklar. Bunların ikisinde de... Pardon,
üçünde de kesinlikle aynen böyledir: ancak angaje, mücadele eden öznel bir
konumdan erişilebilen evrensellik mefhumu vardır. Bu saf fark politikasının
karşısında bugün başka birşey var, buna gerçeğin politikası diyeceğim ama
Üst-Ben gerçeğinin politikası —önceden bahsettiğim kesin anlamda bu—
yani: keyif alınmasına dönük ayıpçıl görcül Üst-Ben ihtarıdır. Peki bu Üst-
Ben ihtarı bugün toplumsal özdeşimin hegemonik şeklinde nasıl işlev gös-
terir? Aşırı basitleştirilmiş terimlerle: etiğin eski işlevliliği ılımlılaştırmaktı
[moderation]. Etiğin nihai görevi ılımlılaştırmaktı, yani "Yap — ama aşırı
olmasın. Ye, iç — çok fazla olmasın. Seks — çok fazla olmasın" Uygun
ölçünün etiğiydi bu. Bugün, iddiama göre, başka bir tür etik ortaya çıkıyor.
Bu etik, bir yandan, size sınırsız tüketim olanağı veriyor, ılımlılık yok, sonuna
kadar — ama neden? Çünkü, nesne kendi içinde zaten tehlikeli cevherini
yitirmiştir, bir bakıma. Bugün pazarda bulduğumuz bütün ürün serileri —ka-

feinsiz kahve, alkolsüz bira, şekersiz şeker, vesaire— yani etkiyi elde ederken potansiyelde tehlikeli olan cevherini yitirmiş ürünlerdir. Öyle ki, bugünkü ihtar artık "Kahve iç — ama ölçülü olsun" değildir, şöyledir: "İstediğin kadar kahve alabilirsin, çünkü kahve zaten, kendi içinde, kafeinsiz kahvedir." Belki de bu ürünün en iyi mecazı —biraz zevksiz olacak ama ne olacak ki!— 2-3 yıl önce Los Angeles'ta gördüğüm bir şeydi. Bir çukolata müşil paradoksu. Elbette burda sizi kabız edecek olan şey çukolata. Reklamı şöyle hatırlıyorum: "Halen kabız mısınız? Sorun değil! bizim çukulatamızdan daha çok yeyin!" İşte paradoks budur. Neredeyse Hegelci bir tür karşıtların doğrudan örtüşmesi ile çukolatanın zaten kendi kendisinin ilacı olmasıdır. Peki bu neden ilginçtir? Kesinlikle, iddiama göre, bu yalnızca metaların görüngüleri ile sınırlı değildir. Bana ilginç gelen, aynı mantığı ayrıca —bir ürünün kendi karşı etkisi olmasının bu aynı paradoksal mantığını— toplumsal alan dahilinde de yerleştirebilmemizdir. Örneğin, büyük hoşgörü konusunu ele alalım. Ne anlama gelir? İddia ediyorum: kesinlikle çukolata müşil yapısına sahiptir. Yani, hoşgörü kendi karşıtının —hoşgürsüzlüğün— bir görünüş şeklidir. Çünkü... Hoşgörü bugün ne anlama gelir? Farkların hoşgörülmesi anlamına gelir ve yine bu "beni taciz etme" anlamına gelir. Hoşgörü "beni hoşgör" demektir, bu da "beni taciz etme" demektir. "Beni taciz etme" ne anlama gelir? Kesin anlamı: "Bana fazla yaklaşma" Aşırı keyfinle fazla yaklaşırsan beni rahatsız edersin, beni taciz edersin. Yani o zaman bu fikre göre pratikte her şey taciz biçimi olarak görünür. Size bakarım, potansiyel olarak cinsel tacizdir. Fazla yüksek sesle konuşurum sözlü tacizdir, her neyse. Her şey, başka bir insanın her aşırı yaklaşması potansiyelde bir taciz biçimi olabilir. Ve bence bu taciz korkusu bugün kesinlikle hoşgürsüzlüğün asli biçimidir. Ve yine, iddiama göre bugün hoşgörüden söz ettiğimiz zaman bu kesinlikle tacizden kaçınmak anlamında hoşgörü anlamına geliyor, bu da hoşgürsüzlük demek. Bu şu demek: "birbirimizi hoşgörelim" bu da "birbirimizle uygun bir mesafede kalalım" demek.

Yine bir diğer çukolata müşil görüngüsü: bugün zenginlikle baş etme yolumuz da bu değil mi? Bugün benim açımdan buradaki örnek figür George Soros gibi birisidir. Yarım gün en insafsız finansal sömürlere angajedir, yüzlerce, binlerce, hatta milyonlarca insanın hayatını mahveder. Öbür yarısında ise bunun bir kısmını iade eder. Yani sabah çukolata oluyor, öğleden sonra müşil oluyor. Hani şu insani yardım programlarındaki gibi politik, demokratizasyon vesaire. Yani o insafsız spekülasyonu yapmamak yerine... Onu yapıyor, ama sonra karşı-eylemini de dahil ediyor. Daha bile radikal: bugün savaş da aynen böyle değil mi? Bence Alman sosyolog Ulrich Beck'in icat ettiği "militarist pasifizm" terimi ya da "hümanitarian militarizm" iyi

gerekçelere dayanıyor. Bugün bütün savaşlar barış için savaşlar olarak ilan edilmektedir. Ne oluyor? Nihai amaç Irak'a barış getirmek, savaş tehdidini kaldırmak vesaire diye tanımlanmakla kalmıyor. Daha bile radikal bir şeydir. Savaş işleminin kendisi oradaki insanlara yardım etmek için bir tür hümanitaryan müdahaleye giderek daha çok benzemektedir. Örneğin, Irak'a saldırı için son yapılan gerekçeleri okursanız böyledir. Irak'a saldırılmasındaki amaç pek de Saddam'ın Batılı ulusu üzerindeki tehditi kaldırmak değildir. Iraklı insanlara yardım etmek vesaire içindi. O halde şaşmamalı ki... Nihai çukulata müşhil... Şaşmamalı ki... Toplama kamplarında. Giorgio Agamben'in iddia ettiği gibi 20. yüzyıl kolektifinin tipik, örnek durumunda kesinlikle bu iki yan birden bulunur. Çukulata müşhil yapısıdır yine: düşmanı yalıtma yanı —Guantanamo ya da her neyse— ve hümanitaryan yardım sağlamak için insanların toparlanması yanı. Yani bu, iki anlama geliyor. Birincisi, bugün tüketimden bahsetmenin gerekçelerini benimsemiyorum —bir tüketim toplumunda yaşıyoruz vesaire— Aksine, iddia ediyorum: her zamankinden az tüketiyoruz, eğer tüketmek risk almaksa, kendini gerçekten açmaksa. Bu yüzden, mesela, sigara içilmesinden çok korkuyoruz. İddiaya göre bu sadece tıbbi sonuçlardan vesaire değildir. Sigara içilmesinde çok korkunç olan şey, birisinin sigarayı, içtiği bütün tehlikelerle birlikte gerçekten tüketiyor olmasıdır. Bence bugünkü hakiki tüketiciler uyuşturucu bağımlıları, sigara tiryakileri vesairedir. Ve onlar bugün korku veren figürlerdir, olsa olsa. Çukulata müşhil yapısıdır bu yine. Bu yüzden, böyle bir tür kafeinsiz kahve olmuş bu ürünleri giderek daha fazla arıyoruz. Marihuananın bu yüzden çok popüler olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu bir tür kafeinsiz afyondur, fiilen. Afyonu olmayan afyon. Onu alabilirsiniz, ama tehlikeli cevherini yitirmiştir. Yani, bu kısa yansımayı sonuçlamak için diyeceğim şu: bugün, asli etik ihtar toplumun bizi topa tuttuğu bu ihtar artık kendini denetleme ihtarı değildir, uğraşlarını bastırma vesaire ihtarı değildir. Aksine, keyfini çıkarma, sonuna kadar gitme ihtarındır. Bugün bize suçlu hissettiren şey budur.

Ve bu durum, bence ayrıca psikanalizin rolünü de asli olarak değiştirir. Modası geçmiş olmaz, her zamankinden daha geçeldir. Sadece işlevi asli olarak değişmiştir. Eski güzel günlerde veya biz öyle zannederken —asla basitçe güzel olmadıkları şimdi açıktır— fikir şöyle bir şeydi: Diyelim ki cinsel hüsrana içindesiniz çünkü ebeveysel ve benzeri bir yasaklamayı içselleştirmişsiniz, seksten keyif alamıyorsunuz. Psikanalizin işlevi de sizi rahatlatmaktır, sizi bu içselleştirilmiş yasaklamaların basıncından azat etmektir. Böylece kendinizi bırakabilirsiniz, keyif alabilirsiniz. Başka deyişle, keyif almak için toplumsal yasaklamaları çiğnediğiniz zaman suçlu hissedersiniz. Bugün neredeyse tersi olur. Beceremediğiniz, keyif alamadığınız zaman suçlu hissedersiniz. —keyfi

sadece dolaysızca seks veya içki içme hazzı vesaire anlamında almamalıyız— Gücün, toplumsal başarının mesleki başarının keyfi olabilir bu, hatta ruhsal keyif bile olabilir, New Age anlamında kendi Ben'ini gerçekleştirmenin Gnostik anlamında vesaire. Bugün gördüğümüz şey, bu anlamda keyif alınmadığında suçlu hissedilmesidir. Bu da bizi, iddiama göre, bugün için psikanalizin ikili işlevine getiriyor. Vereceği mesaj "rahatla, yasaklamalardan kurtul" değildir. Vereceği mesaj, Alain Badiou'nun harika ifade ettiği gibi "Kendi kendinin amansız bir sansürcüsü olmayı öğrenmelisin" Bugün psikanalizin rolü budur. Keyif almanızı mümkün kılmak değildir. Keyif almamaya izinli olduğunuz bir uzam açabilmektir. Bugün psikanalizin asli mesajı budur: "Keyif almak zorunda değilsiniz" "Keyif almama izniniz vardır" Elbette bu "keyif almanız yasak" demekle aynı şey değildir. Sadece: "Keyif almama izniniz vardır."

Böylece bugünkü Üst-Ben paradokslarıyla da yüzleşiyoruz. Bir yandan, müsamahakarlık kendisinin karşısına varır. Mesela: bugünkü ihtar "keyif al" der. Her zamankinden fazla yasak ve regülasyonla sonuçlanır. Keyif alabilirsin. Ama uygun keyif alabilmen için sana emredilir... Ne emredilir? Fazla yememen, koşu yapman, kilona dikkat etmen, sigara içmemen vesaire. Etrafınıza baksanız yeter, bence bugün hayatlarını keyif alabilmek için örgütlemiş insanlardan, genç çiftlerden daha perişan bir şey yoktur. Topyekün regülasyondur bu. Öbür yandan, karşıt paradoks vardır: "yeni beliren köktencilik" denilen şeyin gelmesi acaba yeni bir istikrar getirmek için midir, size sabit bir etik zemin vermek için midir? —yani bugünün dünyasında hiçbir sabit istikrarlı değer kalmamış olduğundan— Aksine, iddiama göre, bunun gelmesi bir tür sahte özgürlük uzamı açmak içindir. Burada elbette, örtük olarak başvurduğum şey Lacan'ın ünlü tersyüz edişyle Dostoyevski'nin sloganıdır. Lacan'a göre "Tanrı var olmazsa her şey iznilidir" denilemez. Aksine: Tanrı var olmazsa her şey yasaktır. Hazcı yupilerden çıkacak ders budur. En az onun kadar kritik, karşıt derse göre: Tanrı var olursa, her şeye izin vardır. Yani: ilahi iradenin enstrümanı olarak kendi rolünüzü gerekçelendirebilirsiniz... —başka deyişle: sesler duyarsanız, şu tepedeki tiple irtibat içinde olursanız, ister George Bush, ister Usame bin Ladin olsun, birçok kişi fark etti: onların ortak noktaları budur, ikisi de doğrudan tepeden ses duyarlar— O zaman ne isterseniz onu yapabilirsiniz. Terörist saldırılar yapabilirsiniz, ülkeleri bombalayabilirsiniz vesaire. Yani burada sahte özgürlüğe dönük belli bir itkinin sistemin kendi fitratında bulunduğu [*inherent*] günümüz kümeleşmesinde kendimize yön bulmanın ne kadar zor olduğunu görüyoruz.

İşte bu yüzden, iddiama göre, bugünkü ana görev, bir ütopya uzamını tekrar icat etmektir. Bununla ne demek istiyoruz? Elbette bu, asla gerçekleşmeyeceğini baştan beri bildiğimiz bir ideal dünyayı hayal etmenin eski moda ütopyası değildir. —bunun büyük modelleri, elbette: Plato'nun Cumhuriyeti, Thomas More'un ütopyası, ve unutmamalıyız ki Marquis de Sade: Yatak Odasında Felsefe— Klasik ütopya budur. Bir de, kapitalist ütopya demek istediğim şey vardır. Hep yeni yeni arzuların böyle dizginsizce kısı-kırtılması bayağı ileri gidebiliyor. Mesela bugün öğrendiğime göre Birleşik Eyaletlerdeki bazı topluluklarda ciddi ciddi düşündükleri fikir: "Nekrofiller, yani cesetlerle, ölü bedenlerle cinsel oyunlar oynamak isteyenler çok mahrum kalıyor. O zaman onlara ceset sağlamak toplumun vazifesi değil midir? Nasıl ki öldüğünde kalbinin, organlarının kullanılabilmesi için imza atıyorsun, bunun gibi öldüğümde bedenim nekrofillere teslim edilsin diye insanların gönüllü olarak imzalayacakları bir yol bulunabilir mi?" vesaire. Burdaki sorun şu ki, radikalmiş gibi gözükse de gülünç bir nezihlik vardır bunda, bu kapitalist ütopyada. Sonuna kadar gidebilirsiniz, temelde hiçbir şey olmaz.

Ama üçüncü bir ütopya daha vardır, bu da yine ne klasik ütopyadaki gibi alternatif evren hayal edip onu gerçekleştirmenin düşünüyebile kurmamaktır, ne de kapitalist ütopyanın hep yeni arzuları ve arzularınızı tatmin etmenin aşırı biçimleridir. Üçüncü bir şekil vardır, bu da kesinlikle gerçektir, ütopyanın gerçek çekirdeğidir. Bence hakikaten radikal ütopya, serbest hayal gücü egzersizi değildir. Yani, oturursunuz, yapacak daha bilgece bir işiniz yoktur, imkanlı ideal dünyaları hayal edersiniz. Böyle olmaz. Bu harfiyen içten gelen itki ile yapılacak bir şeydir. Başka türlü yapamadığınızda yeni bir şey icat etmeniz gerekir. Bana göre, hakiki ütopya bir gelecek meselesi değildir. Başka bir yol olmadığı zaman dolaysızca canlandırılacak bir şeydir bu. Bu anlamdaki ütopyanın anlamı basitçe şu: verili simgesel koordinatlar dahilinde imkansız gözükene neyse onu yap. Risk al, koordinatları değiştir. Ve burada öyle delice bir şeyden bahsetmiyorum. Büyük klasik ünlü edimlerde hatta bazen muhafazakar edimlerde bu ütopyacı boyut bulunur. Mesela gülünç bir örnek verirse Richard Nixon'un otuz yıl önceki Çin seyahatini hatırlayın. Bunda neredeyse ütopyacı bir boyut vardı. Neden? Çünkü o imkansız gözükene şeyi yaptı. Çin nihai kötücül süper güç olarak tasvir ediliyordu. Sovyetler Birliği ile gevşeme vardı, Çin ile yoktu. Bu edim koordinatları tamamiyle değiştirdi. İmkansız olanı yaptı. Bugün her şeyden çok buna ihtiyacımız var. Çünkü nihayetinde, iddiama göre, bugünün hakiki ütopyası farklı bir düzen değildir. Varolan düzenin süresizce işlev gösterebileceği fikridir. Hakiki ütopya, iddiama göre '89da çözülen komünizm değildi, 90ların ütopyasıydı. Francis Fukuyama ve başkalarının ayrıntılandığı fikridir: son toplumsal biçimi keş-

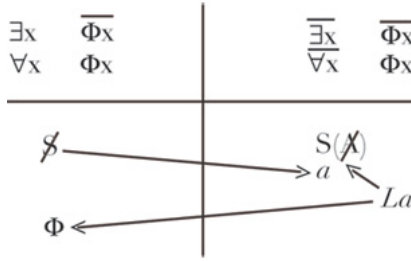
fettiğimiz —liberal kapitalist demokrasiyi— ve daha ileri gidemeyeceğimiz; artık meselenin sadece onu biraz daha hoşgörülü yapmak olduğu, onu bütün dünyaya yaymak olduğu, ama bu formüle sahip olduğumuz fikri. Ve bence eğer 11 Eylül'ün simgesel bir anlamı varsa bu ütopyanın zamanının dolduğudur. Tarihin gerçeği geri dönmüştür. İşte bu yüzden bugünkü itki "politika-sonrası politikalarla" terörize edilmemektir, bunlar der ki: "ideolojik zamanlar bitti, bütün yapabileceğiniz gerçekçi oyunu oynayıp trendleri kabullenmekten ibarettir" vesaire. İmkansız canlandırmaya cesaret etmeyiz.

Ütopyanın nasıl hayal edileceğini değil ama nasıl canlandırılacağını tekrar keşfetmeliyiz. Esas konu yine ütopyaların planlanması değildir, esas konu onları pratiklemektir. Ve bence bu, "onu yapmalı mıyız yoksa sadece varolan düzende mi ısrar etmeliyiz" meselesi değildir. Bu çok daha radikaldir. Bu bir yaşam kalım meselesidir. Gelecek ütopyacı olacaktır ya da hiçbir gelecek olmayacaktır.

Kadın babanın-adlarından birisidir

(Yahut Lacan'ın Cinsiyetleme Formülleri Nasıl Yanlış Okunmaz)

Slavoj Žižek — 1995 — lacanian ink 10

Lacan'ın cinsiyetleme formüllerini⁶ yanlış okumanın olağan yolunda eril ve dişil taraf arasındaki fark eril konumu tanımlayan iki formüle indirgenir: sanki erillik evrensel fallik işlemdir de dişillik fallik işlevin idrakını aşan istisnası, aşırılığı, fazlalığıymış gibi. Böyle bir okuma Lacan'ın söylediği şeyi tamamen kaçıır, Kadının istisna olarak tam bu konumu —diyelim ki şövalye aşkıdaki Hanımefendi kılığında— tam anlamıyla bir eril fantezidir. Fallik işlevde teşkil edici istisnanın örnek vakası olarak genelde, hiçbir yasağa tabi olmayıp bütün kadınların keyfini çıkarabilen ilksel baba-hazcının [*jouisseur*] fantazmatik, ayıpçıl figüründen bahsedilir. Öte yandan, şövalye aşkıdaki Hanımefendi figürü ilksel babanın bu belirlenimlerine tamamen uymaz mı? O da her şeyi isteyen kaprisli bir Efendi değil midir, yani hiçbir Yasayla sınırlanmamış olarak kendi şövalye-hizmetkarına keyfi ve korkunç çileler yüklemiş mi?

⁶Jacques Lacan, *The Seminar of Jacques Lacan XX: On Feminine Sexuality, the Limits of Love and Knowledge* [Yirminci Seminer: Dişil Cinsellik, Aşk ve Bilginin Sınırları Üzerine], 1972-73 (*Encore*), New York: W.W. Norton, 1998.

Bu kesin anlamda Kadın, babanın-adlarından birisidir. Burada kaçırılacak kritik ayrıntılar çoğul kip ve büyük harf olmamasıdır: Babanın-Adı değil, babanın-adlarından birisi — ilksel baba denilen aşırılığın isimlendirmelerinden birisi⁷. Hem Kadın vakasında —mesela Rider Haggard'ın aynı isimli romanındaki mitsel Kraliçe *She*— hem de ilksel baba vakasında, önsimgesel, iğdiş Yasasıyla dizginlenmemiş bir iktidar ajanlığıyla uğraşılıyor; iki vakada da, bu fantazmatik ajanlığın rolü simgesel düzendeki kısır döngünün, kökeninde bulunan boşluğun doldurulmasıdır: Kadın (veya ilksel baba) mefhumunun sunduğu şey, dizginsiz doluluğun mitsel başlama noktasıdır, öyle ki simgesel düzen onun "ilksel bastırılması" ile teşkil edilir.

İkinci bir yanlış okuma, "herşey" niceleyicisinin iki anlamı arasına semantik bir ayırım getirerek cinsiyetleme formüllerinin iğnesinin köreltilmesinden oluşur: bu yanlış okumaya göre, evrensel işlev vakasında, "herşey" (veya "herşey-değil") tekil bir özne (x)'e atıf yapar ve "herşey" in fallik işleve yakalanıp yakalanmadığını işaret eder; belirli istisna "birisi vardır ki. . ." ise özneler kümesine atıf yapar ve bu kümede fallik işlevden tamamen muaf (veya ona tabi) "birisinin" bulunup bulunmadığını işaret eder. Cinsiyetleme formüllerinin dışı tarafı bu iddiaya göre her kadını kendi içinde bölen bir kesige tanıklık eder: hiçbir kadın fallik işlevden tamamen muaf değildir, ve tam bu sebeple, hiçbir kadın tamamen ona tabi değildir, yani, her kadında fallik işleve direnen bir şey bulunur. Bakışım ile, eril tarafta, öne sürülen evrensellik tekil bir özneye atıf yapar (her erkek özne tamamen fallik işleve tabidir) istisna ise erkek özneler kümesine atıf yapar (fallik işlevden tamamen muaf 'birisi vardır'). Kısacası, bir adam fallik işlevden tamamen muaf olduğundan, diğerlerinin hepsi tamamen fallik işleve tabidir, ve hiçbir kadın fallik işlevden tamamen muaf olmadığından, hiçbiri de tamamen fallik işleve tabi değildir. Bir vakada, bölünme dışsallaşmıştır: "bütün adamlar" kümesi dahilinde fallik işleve yakalanmış olanları ondan muaf olan 'birisinden' ayırt eden çizgiye karşılık gelir; diğer vakada, içselleşmiştir: her tekil kadın kendi içinde bölünmüştür, bir parçası fallik işleve tabidir, bir parçası ondan muaftır.

Ne var ki, Lacan'ın cinsiyetleme formüllerinin hakiki paradoksunu tam olarak öne süreceksek, bu formülleri çok daha harfiyen okumak gerekir: kadın, fallik işlevin evrenselliğini, tam da onda hiçbir istisna bulunmaması,

⁷Politika sahasında popülist retorik, evrenselliğe zemin olan istisnaya dair bir vaka sunar: politikanın yozlaşmış vb. olduğuna dair görüşler ne zaman öne çıksa, her zaman emin olabiliriz ki, bu evrensel güvensizliği ilan ederek kendisini güvenilecek kişi olarak sunan, halkın hakiki çıkarlarının nötr/apolitik temsilcisi olarak sunan bir politikacı bulunmaktadır. . .

fallik işleve direnen hiçbir şey olmaması ile boşa çıkarır. Başka deyişle, fallik işlevin paradoksu, işlev ile onun üst-işlevi arasındaki bir tür kısa-devrede yatar: fallik işlev kendi öz-sınırlaması ile örtüşür, fallik-olmayan bir istisnanın kurgulanması ile örtüşür. Böyle bir okumaya Lacan'ın cinsiyetleme formüllerinin altına yazdığı biraz gizemli mathemler de işaret eder: kadın (üstü çizili La) büyük Φ (fallus) ile $S(\mathcal{A})$ arasında bölünmüştür. Üstü çizili Ötekinin imleyeni $S(\mathcal{A})$ simgesel düzende Ötekinin varolmayışını/tutarsızlığını temsil eder. Burada gözden kaçırılmaması gereken, Φ ile Ötekinin eksiğinin imleyeni $S(\mathcal{A})$ arasındaki derin yakınlıktır, yani şu kritik olgudur: fallik gücün imleyeni, fallusun hayret verici [*fascinating*] mevcudiyeti Φ , Ötekinin iktidarsızlığını/tutarsızlığını bedenlendirmekle kalır.

Bir politik lideri anımsamak yeterli — karizmasının nihai dayanağı nedir? Politika sahası tanımı gereği hesaplanamazdır, kestirilemezdir; insan nede-nini bilmeden tutkulu tepkiler kışkırtır; aktarımın mantığında ustalaşamaz, o yüzden genelde sihirli dokunuştan, liderin gerçel özelliklerinden hiçbirine indirgenemeyen sırrına erilmez bir *je ne sais quoi*'dan [*nedir bilinmez*] bahsedilir — sanki karizmatik lider bu (x)'e hakimmiş, sanki simgesel düzenin Ötekisini aciz bırakan ipleri çekişmiş gibi gözükür. Buradaki durum Spinoza'nın eleştirdiği, yaygın 'kişi olarak Tanrı' mefumu ile benzeşiktir: olaylarla nesnel arasındaki sebepsel bağlantı ağını formüle ederek etraflarındaki dünyayı anlamaya uğraşan insanlar er ya da geç anlayışlarının başarısız kaldığı noktaya ulaşırlar, bir sınırla karşılaşır, ve Tanrı (yaşlı sakallı bilge vb. olarak) bu sınırı bedenlendirmekle kalır — açık sebepsel bağlantılarla anlaşılıp izah edilemeyen herşeyin gizli, sırrına erilmez sebebini, bu kişiselleşmiş Tanrı mefumu üzerine izdüşürürüz.

İdeoloji eleştirisinde birinci işlem, o halde, Tanrının hayret veren [*fascinating*] mevcudiyetinde, bilgimizin yapısındaki ayrıların dolgulayıcısını, yani pozitif bilgimizdeki eksiğin pozitif mevcudiyet kazanmasının kılığı olan öğeyi tanımadır. Demek ki bu, bir anlamda, dış "herşey-değil" ile benzeşiktir: bu herşey-değil 'kadın tamamen Fallusa tabi değil' anlamına gelmez; daha ziyade onun Fallusun hayret veren [*fascinating*] mevcudiyetinin ötesini görebildiğine işaret eder, orada Ötekinin tutarsızlığının dolgulayıcısını ayırt edebildiğine işaret eder. Bunu başka bir yolla anlatırsak, $S(\mathcal{A})$ 'dan Φ 'ye geçiş, imkansızlıktan yasaklamaya geçiştir diyebiliriz: $S(\mathcal{A})$, Ötekinin imleyeninin imkansızlığını, "Ötekinin Ötekisi" bulunmaması olgusunu, Ötekinin alanının fitratı gereği [*inherently*] tutarsız olduğunu temsil eder, Φ ise bu imkansızlığı istisna olarak, iğdiştten kaçınarak gerçekten keyif sürebilen kutsal, yasak/erişilmez bir ajan (ilksel Baba, şövalye aşkında Hanımefendi) olarak

şeyleştirir.⁸

Cinsiyetleme formüllerindeki mantığın nihayetinde kamu gücü ve onun fitri çiğnenişi [*inherent transgression*] ile nasıl örtüştüğü artık görülebilir:⁹ iki vakada da kritik özellik, öznenin etki itibarıyla 'içerde' (fallik işleve, iktidar ağına yakalanmış) olmasının sadece ve kesinlikle onunla tamamen özdeşleşmemesi ve onunla bir tür mesafeyi koruması (evrensel fallik işleve bir istisna koyması; kamu Yasasının fitri çiğnenişine göz yumması) ölçüsünde olmasıdır, ve, öbür tarafta, sistem (kamu Yasası, fallik ekonomi) tam da onunla kayıtsız şartsız özdeşleşerek etki itibarıyla boşa çıkarılır¹⁰. Hem Stephen King'in *Rita Hayworth* kitabı hem de *Shawshank Redemption*, hapishane yaşamının paradoksları bağlamında bu meselenin zorluklarıyla uğraşır. Hapishane yaşamına dair ezberlenmiş kalıba göre, bu yaşamın etkisiyle bütünleşmem ve mahvolmam, onunla ezici bir bağdaşım kurduğum için artık özgürlüğe tahammül edemez hatta hapishane dışındaki yaşamı tahayyül edemez hale geldiğim zaman olur; öyle ki, serbest bırakılmam tam bir ruhsal çöküşe yol açar, veya en azından hapishane yaşamının yitirdiğim emniyetine özlem duymama sebep olur. Hapishane yaşamının gerçel diyalektiği, ne var ki, biraz daha inceliklidir. Hapishanenin etki itibarıyla beni yok etmesi, benim üzerinde tam bir hüküm taşıması, kesinlikle hapishanede olma olguma tam bir rıza göstermeyerek ona karşı bir tür iç mesafeyi koruduğum zaman, gerçek yaşamın başka yerde olduğu yanılısamasına tutunduğum zaman, sürekli dışardaki yaşama dair, serbest kaldıktan veya kaçtıktan sonra beni bekleyen hoş şeylere dair hayaller kurmakla meşgul olduğum zaman olur. Böylece fantezinin kısır döngüsüne yakalanırım, öyle ki, nihayet serbest bırakıldı-

⁸Transseksüel özne, Kadını Babanın-Adının yerine tesis etmekle, iğdişi inkar eder. İğdiş mefhumunda adamın değil kadının iğdişinin ima edildiğine dair olağan feminist-yapısökümcü baskakalıp benimsenseydi, Kadın simgesel otorite yerini işgal ettiğinde bu yerin iğdişle işaretlenmiş olması beklenmeliydi; öte yandan, hem Kadın hem de ilksel babanın iğdiş edilemez olduğunu hesaba katarsak, bu gizem derhal ortadan kalkar.

⁹Slavoj Žizek, *Metastases of Enjoyment: Six Essays on Woman and Causality* [Keyfin Metastazları: Kadın ve Sebepsellik üzerine Altı Yazı], New York: Verso, 1994.

¹⁰Babaerkil toplumlarda eril üstünlük bizzat simgesel düzene işlenmiş olduğuna göre, kadınların bu düzelenle istisnasızca —erkeklerden daha tam bir anlamda— bütünleştiğini öne sürmek onların bu düzendeki tabi konumlarına aykırı düşmez mi? Tabilik konumunu simgesel düzelenle tam olarak bütünleşmemiş olanlara atfetmek daha mantıklı değil midir? Burada altta yatan önermeye —"İktidara sahip olanlar, simgesel düzelenin daha içinde olanlardır"— karşı çıkılması gerekir. Aksine, İktidarın ifası, her zaman simgelenmemiş bir gerçek kalıntısını içerir (mesela Efendi'nin karizmasını açıklaması beklenen bir sırrına erilemez *je ne sais quoi* [*nedir bilinmez*] kılığında). Teşkil edici istisna örneklerimizin, simgesel düzen ile bütünleşmemiş öge örneklerimizin (ilksel baba, şövalye aşkıdaki Hanımefendi) ikisinin de hiçbir Yasa ile bağlanmamış aşırı zalim bir Efendi figürünü içermesi tesadüf değildir.

ğında, fantezi ile gerçeklik arasındaki ürkünç [*grotesque*] uyumsuzluk beni yıkar. Tek hakiki çözüm o halde hapisane yaşamının kurallarını tamamen kabullenmek, sonra bu kuralların yönettiği evren dahilinde, onları yenmenin bir yolu üzerine çalışmaktır. Kısacası, iç mesafe ve başka yerdeki yaşama dair hayaller kurmanın etkisi beni hapisaneye zincirler, gerçekten orada olduğumu ve hapisane kurallarıyla bağlandığımı tam olarak kabullenmem ise hakiki umut için bir uzam açar.¹¹

O halde fallik işlevin paradoksu —ki dişil herşey-değil paradoksunu bakişımli olarak tersine çevirir—, fallik işlevin kendi öz-sınırlaması olarak rol almasıdır, kendi istisnasını koymasıştır.¹² Ve fallik işlev, yani fallik imleyen, aşkınsalımı imleyen olduğu ölçüde, simgesel düzenin kendi imleyeni olduğu ölçüde, denilebilir ki simgesel düzenin asli özelliğinin en saf halini, yani kipsel mantık sahasına ait farklı düzeyler arası belli bir kısa-devreyi açık etmekle kalır. Simgesel yetki-ünvanların düzeni olarak simgesel düzene ait farklı düzeyler arasındaki kısa devrenin bu önsel imkanını örneklemek için, baba/amca karşıtlığını anımsayalım: ciddi otorite olan babaya karşılık bizi şımartan iyi ahbap olan amca. Baba-amca ünvanı, anlamsız gözükse de, çelişkili olsa da, kendi babalık otoritesini ifa etmeye tam hazır olmayıp onun yerine evlatlarını şımartan bir babayı belirtme gerekçesine dayanabilir. (Yanlış anlamadan kaçınmak için: bir tür ayrıksı istisna olmanın çok ötesinde, baba-amca kendi simgesel yetkisiyle mesafeli duran normal gündelik babadan ibarettir, yani kendi otoritesinden tamamen faydalanırken aynı zamanda oğluna yoldaşlık eden ve ara sıra ona göz kırparak nihayetinde kendisinin de insan olduğunu bildiren . . .) Burada uğraştığımız şey Stalinizmin kutsal metni VKP(B) Tarihinde bulunan kısa-devrenin aynısıdır. Bu metinde —imleyenin mantığının birçok başka pırlıtsının yanısıra— Parti kongresindeki bir

¹¹Bu paradoks psikanalizin uygun nesnesi olan —sahte bir görünüşün şeyin kendisiyle basit karıştırılmasından daha incelikli olan— aldanmaya işaret eder. Örneğin, cinsel maharet ve fetihler üzerine hayaller kurduğumda, elbette, fantezilememin yanılmalı karakterinin her zaman farkındayım — gerçeklikte bunu asla yapmayacağımı, 'gerçekte öyle biri olmadığımı' çok iyi bilirim. Aldanma başka yerde yatar: bu hayal kurma, kendime dair (sadece yetilerime değil hakiki arzularıma da dair) yanıltıcı bir imge sunan bir ekrandır, eğer, gerçeklikte, kendimi hayallerimi gerçekleştirecek bir konumda bulacak olsaydım, panikle ondan geri çekileceğimden eminimdir. Daha bile karmaşık bir düzeyde (mesela sadist fantezilerin keyfinin çıkarılması vakasında), bizatihi bunların hayalde kalmasının yatıştırıcı farkındalığı, nasıl da 'gerçekte öyle biri olmadığım', arzusunun ne ölçüde bu fantezilerce belirlendiğini pekala gizleyebilir. . .

¹²Simgesel, bir öğeyi travmatik simgelenemez Şey olarak, kendi teşkil edici istisnası olarak koymak yoluyla kendisini teşkil ettiğine göre, tam anlamıyla simgesel jest, simgesel ile gerçek arasında bir çizgi çekilmesidir; gerçek, buna karşılık, simgeleşmeye direnen bir tür cevher gibi simgeselin dışında kalmaz — gerçek, simgeselin kendisidir, onun "hepsi-değil" oluşudur, yani teşkil edici istisnanın onda eksik oluşudur.

kararı "geniş çoğunluğun oybirliğiyle" kabul ettiğini okuyabiliriz. Karar oybirliğiyle kabul edildiyse, geniş çoğunluğun karşısındaki (küçücük de olsa) azınlık nerededir?

Bu 'hiç sayılan şey' bilmecesini çözme yolu, belki, alıntılanan beyanı iki düzeyin yoğunlaşması olarak okumaktır: delegelerin geniş çoğunluğu kararın oybirliğiyle alınmış sayılmasına karar vermişlerdir. . . Lacancı imleyenin mantığı ile bunun bağı apaçıktır — çoğunluk ile oybirliğinin muammalı/absürt örtüşmesindeki gizemle yok olan bu azınlık, oybirliğinin evrensel düzenini teşkil eden istisnadan başka birşey değildir¹³. Dışıl konum ise bu kısa-devrenin reddedilmesi ile tanımlanır — nasıl? Başlangıç noktamız, standart kadın mefhumunu karakterize eden Hegelci karşıtların örtüşmesi olsun: kadın hem bir temsildir, tam anlamıyla bir gösteri, hayret ettirmeye [*fascinate*], nazarı [*gaze*] çekmeye niyetli bir imgedir, hem de aynı zamanda bir muammadır, temsil edilemeyendir, önsel olarak nazardan sakınandır. O tamamen yüzevidir, herhangi bir derinlikten yoksundur, ve sırrına erilmez uçurumdur.

Bu paradoksa ışık tutmak için, bütün dişillik tariflerini kadınlara zorla dayatılan erkek klişeleri diyerek ısrarla kınayan belli bir tür feminist eleştiriye ait huzursuzluğun içerimleri üzerine düşünmek yeterlidir. Hemen beliren soru şudur: o halde bu erkek klişelerinin perdelediği "kendi içinde" dişil nedir? Sorun şu ki (geleneksel ezeli dişillikten Kristeva'ya ve Irigaray'a dek) her cevap yine erkek klişesi denilerek itibarsızlaştırılabilir. Örneğin Carol Gilligan¹⁴ özerklik, rekabetçilik, vb. erkek değerlerinin karşısına içtenlik, bağlanma, birbirine bağlılık, özen ve ilgi, sorumluluk ve öz-feda, vb. dişil değerleri çıkarmıştır. Bunlar özgün dişil özellikler midir yoksa kadınlara dair erkek klişeleri midir, babaerkil toplumda kadınlara dayatılmış özellikler mi-

¹³Totaliter lider ile komik absürt sanatı arasındaki bağı ayırtılandırma verimli olabilir, ki burada Jarry'nin roi Ubu'su gibi kaprisli Efendi figürleri bolca bulunur: yani, Lewis Carroll'ın Samuel Goldwyn'le okunması, Marx Brother'ın Stalin'le okunması, vb.

¹⁴Carol Gilligan, *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development* [Farklı Bir Seda İle: Psikolojik Kuram ve Kadın Gelişimi], Cambridge: Harvard University Press, 1982. Böyle bir dişil cevherlilik (bu sözcük muhtemelen olağan özcülükten daha uygundur) sıklıkla feminist argümanlamanın gizli ön-varsayımı hizmeti görür. Babaerkil baskılamaya etkince katılan (dişil güzelliğe dair erkek ideallerini izleyen, yaşamını çocuklarını yetiştirmeye odaklayan) bir kadının *eo ipso* erkek manipülasyonunun da kurbanı olduğu ve ona dayatılmış bir rolü oynadığına dair standart iddiayı anımsamak yeterlidir. Bu mantık eski ortodoks Marksist iddia ile benzeşiktir: çalışan sınıf, nesnel toplumsal konumu itibarıyla, ileridir. Öyle ki işçiler anti-Semit, sağ-kanat popülizme angaje olduklarında, egemen sınıf ve ideoloji onları manipüle etmiştir: iki vakada da, kadınların ya da çalışan sınıfın ilerici doğasının hiçbir cevheresel güvencesi bulunmadığının öne sürülmesi gerekir — durumun antagonizması ve açık oluşu indirgenemezdir, karar verilemez ideolojik ve politik bir mücadelenin arazisidir.

dir? Mesele karar verilemezdir, öyle ki imkanı tek cevap, ikisinin birden olmasıdır¹⁵. Meselenin bu yüzden saf topolojik terimlerle yeniden formüle edilmesi gerekir: pozitif içerik bakımından kadına dair erkek temsili, kendi içinde kadın ile aynı şeydir; fark sadece bu aynı içeriğin yerine ilişkindir, kavranışının saf biçimsel modalitesine ilişkindir (ilk vakada bu içerik 'başkasına göre' oluşuyla, ikinci vakada "kendi içinde" oluşuyla kavranmıştır). Fakat modalitedeki bu saf biçimsel kayma kritiktir. Başka deyişle, kadının "kendi içinde" ne olduğunun her pozitif belirleniminin bizi tekrar "başkasına göre" (adama göre) ne olduğuna geri getirmesi, bizi, kadının başkasına göre neyse, adama göre neyse ondan ibaret sayıldığı erkek-şovenist sonuca asla mecbur bırakmaz: geride kalan, topolojik kesiktir, "başkasına göre" ile "kendisine göre" arasındaki saf biçimsel farktır.

Bu noktada Hegel'in *Ruhun Görüngübilimi*'nde bilinçten öz-bilince geçişini anımsamalı: duyuüstü Ötede karşılaşılan şey, pozitif içeriği itibarıyla, dünyevi gündelik dünyamızın aynısıdır; aynı içerik farklı bir modaliteye doğru yerdeğiştirmekle kalır. Fakat Hegel der ki, içeriğin özdeşliğinden, dünyevi gerçeklik ile Ötesi arasında hiçbir fark olmadığı sonucu çıkmaz: özgün boyutu içinde Öte, pozitif bir içerik değil boş bir yerdir, her türlü pozitif içeriğin izdüşürülebileceği bir tür ekrandır — ve bu boş yer öznedir. Bir kez bunun farkına varırsak, Cevherden Özneye, yani bilinçten öz-bilince geçeriz¹⁶. Bu kesin anlamda, kadın tam anlamıyla öznedir. Aynı şeyi Schelling açısından da söyleyebiliriz, yani, her tür fazladan pozitif nitelemeden mahrum bırakılan özgün boşluk olarak özne (Lacan'ın mathemlerinde $\$$) ile, bu öznenin üstlendiği, üstüne giydiği özellikler (ki bunlar nihayetinde hep yapaydır, olumsuzdur) arasındaki fark açısından¹⁷. Kadın, kesinlikle özgün bir maskara [*masquerade*] karakterinde olması ölçüsünde, bütün özelliklerinin yapayca üstüne giyilmiş olması ölçüsünde, adamdan daha öznedir — çünkü Schelling'e göre öznenin nihai karakteri, her bir pozitif özelliğindeki bu radikal olumsuzluk ve yapaylıktan oluşur, yani, kendi içinde bu özelliklerin hiçbiriyale teşhis edilemeyen saf bir boşluk olmasından oluşur.

Demek ki bükülmüş, kıvrılmış bir tür uzayla uğraşmaktayız, Aşıl ve kaplumbağa öyküsündeki gibi: (kadının "başkasına göre" ne olduğunu ifade

¹⁵Bu muğlaklık zaten basmakalıp dişlilik mefhumuna özgüdür. Bu mefhum, Gilligan'ın çizgisinde, erkek mesafesi, yansıması, hesaplaması karşısında kadınları içtenlik, özdeşleşme, spontanlık ile ilişkilendirir; ama aynı zamanda, erkek özgün maneviyatı karşısında maskaralık [*masquerade*], taklit ve numaracılıkla ilişkilendirir — kadın erkeğe göre hem daha spontandır hem de daha yapaydır.

¹⁶G.W.F. Hegel, *Phenomenology of Spirit* [Ruhun Görüngübilimi], Oxford: OUP, 1977.

¹⁷F.W.J. von Schelling, *On the History of Modern Philosophy* [Modern Felsefe Tarihi Üzerine], Cambridge: CUP, 1994.

eden) erkeklere ait temsiller kadın-kaplumbağaya sonsuzca yakınlaşır, ama adamın kadın-kaplumbağanın üstünden atladığı, onun önüne geçtiği anda, adam kendini gene her zaman olduğu yerde bulur: kadının "kendi içinde" ne olduğuna dair erkeklere ait temsillerde — kadının "kendi içinde"si hep-zaten "başkasına göredir". Kadın asla yakalanamaz, kimse onu bulup getiremez, ona ya sonsuzca yaklaşılr ya da önüne geçilir, bunun sebebi de "kendi içinde kadın"ın hiçbir cevhersel içeriği belirtmemesi, sadece saf biçimsel bir kesik, her zaman kaçırılan bir sınır olmasıdır — bu saf biçimsel kesik $\$$ olarak öznedir. Burada insan gene Hegel'in sözünü uyarlamak istiyor: bütün mesele kadını salt Cevher değil Özne olarak da kavramamıza bağlıdır, yani, erkeklere ait temsillerin ötesindeki cevhersel bir içerik olarak kadın mefhumundan, "başkasına göre"yi "kendi içinde"den ebediyen ayıran saf topolojik kesik olarak kadın mefhumuna doğru değişimin başarılmasına bağlıdır.

Cinsel farktaki bakışsızlık şu olguda yatar: adam vakasında uğraşılan aynı kesik değildir, "kendi içinde" ne olduğu ile 'başkasına göre' maskara olarak ne olduğu aynı yolla ayırt edilmez. Evet modern denilen adam da, başkasının (kadının veya genel olarak çevrenin) ondan ne (güçlü maço tipte olması vb.) beklediği (ona öyle bekliyorlarmış gibi görüldüğü) ile kendi içinde etkince ne olduğu (zayıf, kendinden emin değil, vb.) arasındaki bölünmeye yakalanmıştır. Fakat bu bölünme aslen farklı bir doğaya aittir: maço-imgе aldattıcı bir maskara değil, kişinin olmak için didindiği ideal-ben olarak deneyimlenir. Bir adamın maço-imgesinin arkasında hiçbir sır bulunmaz, ideale hiç layık olamayan zayıf sıradan birisidir; dişil maskaranın numarası ise kendisini dişil sırrı gizleyen bir maske gibi sunmasıdır. Başka deyişle, basitçe imgesine uygun yaşamaya çalışan, yani, tasladığı şey neyse gerçekten öyle olduğu izlenimi vermeye çalışan adamın aksine, kadın bizzat kandırma aracılığıyla kandırır; maskeyi maske olarak, sahte oyun olarak sunması, maskenin ardındaki sırra yönelecek bir arayışı ortaya çıkarmak içindir.¹⁸

Maskara olarak dişillik bu sorunsalı Lacan'ın cinsel farkı fallik ekonomi dahilinde, "taşımaya" ve "oluş" (adam fallusu taşır, kadın fallus olur) arasındaki fark olarak kavramlaştırmaya dönük önceki denemesine (50lerin sonunda "Fallusun anlamı") yeni bir yoldan yaklaşmamıza da olanak sağlar. Burada derhal ortaya çıkan bir serzeniş, bu farkın Freud'un naif antropolog

¹⁸Maskara olarak dişillik mefhumunun kadının "herşey-değil" konumu ile nasıl sıkıca bağlı olduğunu şimdi görebiliriz: altında bir şey saklaması beklenen maske herşey değildir; o halde, hiçbir şey —maskenin altında hiçbir gizli hakikat— bulunmadığına göre, maskaradan muaf, maske olmayan hiçbir pozitif cevhersel öge de bulunamaz. Kendi içinde hiçbir şey olan, ama yine de maskelerin sahasını herşey-değil kılan bu boşluğun adı, البته, boşluk olarak öznedir ($\$$).

evrimciliğine dayandığını söyler (buna göre ilkel vahşinin bilinçdışı yoktur çünkü o, bizim, uygar adamın bilinçdışıdır). Cinsel farkı oluş ile taşıma karşıtlığı aracılığıyla kavramlaştırma denemesi, kadının adama tabiyetini ima etmiyor mudur? Yani bu mefhumdaki kadın daha düşük, daha az yansıtılmış, daha dolaysız bir aşama değil midir (belki Schelling'in oluştan taşımaya geçiş olarak ilerleme mefhumundaki anlamda)? Bu durumda, Schelling'in felsefesinde, (önceden) Oluş olan şey daha yüksek bir Oluşa ait bir yüklem dönüşür; (önceden) Özne olan şey daha yüksek bir Özneye ait bir nesneye dönüşür: mesela bir hayvan dolaysızca kendi Öznesidir, kendi canlı bedenidir, adam içinse kendi kendisinin bedenidir diyemeyiz, ona ait bir yüklem mertebesine düşürülmüş bu bedeni taşımakla kalır. . .

Fakat, Lacan'ın metni yakından okunursa anında anlaşılacağı gibi, burada uğraştığımız, oluş ile taşıma arasındaki değil, daha ziyade taşıma/gözükme arasındaki karşıtlıktır: kadın fallus değildir, o fallus olarak gözükmeyle kalır, ve bu gözükme (ki elbette maskara olarak dişillikle özdeştir) bir cazibe ve kandırma mantığına işaret eder. Fallus kendi işlevini ancak örtük olarak yerine getirebilir — örtüsü açıldığı anda artık fallus değildir; dişillik maskesinin sakladığı şey bu nedenle doğrudan fallus değil, daha ziyade maskenin arkasında hiçbir şey bulunmadığıdır. Tek kelimeyle, fallus saf bir surettir, bizzat maskenin kendisinde yatan bir gizemdir. Bu yüzden Lacan şunu iddia edebilir: bir kadın kendisinin hakikaten ne olduğuna göre sevilme ister, kendisinin ne olmadığına göre sevilme ister: kendisi olarak değil, bir maske kılığında adamın karşısına çıkar¹⁹. Ya da Hegel açısından söylersek: fallus dolaysız Oluşu değil, ancak "başkasına göre" (yani saf bir görünmeye göre) olduğu ölçüde Oluşu temsil eder. Bu yüzden Freudcu ilkel dolaysızca bilinçdışı değildir, bize göre, dışarıdan bakışımıza göre bilinçdışı olmakla kalır: ilkelin bilinçdışındaki gösteri (ilkel tutkular, ekzotik ritüeller) onun başkasının arzusunu (bizim arzumuzu) hayret ettirme [*fascinate*] aracı olan maskarasıdır, kadının maskarasında olduğu gibi.

Adam hakikaten ne olduğuna göre sevilme ister; bu yüzden kadının aşkını sınavan arketipik erkek senaryosu şu masaldaki gibidir: prens sevdiğine önce yoksul hizmetkar kılığında yaklaşır, çünkü kadının ona prens ünvanına göre değil kendi varlığına göre aşık olacağından emin olmak ister. Fakat bu bir kadının istemeyeceği şeydir kesinlikle — ve bu da yine kadının adamdan daha özne oluşunun bir başka doğrulaması değil midir? Adam, kendi simgesel ünvanının ötesinde kendi içinde derinlerde bir cevhersel içerik, onu aşka layık kılan gizli bir hazine bulunduğuna aptalca inanır, kadın ise maskenin

¹⁹"(Kadının) hem arzulanmayı hem sevilmeyi beklemesi, ne olmadığına göredir." Jacques Lacan, *Écrits: A Selection*, New York: W.W. Norton, 2002.

altında hiçbir şey bulunmadığını bilir — stratejisi kesinlikle özgürlüğünün bu 'hiçbir şey'ini muhafaza etmek, adamın sahiplenici aşkından sakınmaktır. . .

Yakın zamanlı bir İngiliz (bira) kamu spotu, Lacan'ın "... hiçbir cinsel ilişki bulunmaz" mefhumundaki hedefini mükemmelen resmediyor. İlk kısım ünlü masaldaki anekdotu sahneliyor: bir kız nehir kıyısında yürür, bir kurbağa görür, yavaşça kucığına alır, öper, ve elbette, çirkin kurbağa bir mucize ile güzel bir genç adama dönüşür. Fakat öykü daha bitmedi: genç adam kıza haris bir bakış atar, onu kendisine çeker, öper, ve kız adamın galibiyet havasıyla elinde tuttuğu bir şişe biraya dönüşür. . . Kadına göre olan şey, (öpmenin işaret ettiği) aşk ve şefkati ile bir kurbağayı güzel bir adama, tam bir fallik mevcudiyete (Lacan'ın mathemleriyle Φ 'ye) dönüştürmesidir; adama göre olan şey ise, kadını bir kısmi nesneye, arzusunun sebebine (Lacan'ın mathemleriyle küçük a nesnesine) indirgemesidir. Bu bakışsızlık dolayısıyla ilişki imkansızdır: ya kadınla kurbağa bulunur, ya da adamlarla bira şişesi bulunur; güzel kadınla adamın doğal çiftine ise asla erişemeyiz. . . Sonuç olarak, dişil özelliğin histerik doğası bağlamında iki klişeden kaçınılmalıdır:

— Bir yandan, (dişil) histerik öznenin gerçeklikle yüzleşmekten aciz, güçsüz dramatik jestlere sığınan kafası karışık bir lafbesi muamelesi görmesi (politik söylem sahasından bir örnek: Lenin'den itibaren Bolşevikler liberal politik rakiplerini sürekli "aslında ne istediklerini bilmeyen" histerikler olarak damgaladılar);

— Öte yandan, histerinin kadının beden dili yoluyla erkek hakimiyetine karşı protestosu düzeyine yükseltilmesi hatası: (dişil) özne histerik semptomlar aracılığıyla erkek monologunun boş ekranı veya ortamı rolü oynamayı reddettiğini belirtir.

Histeri, Efendi'nin kestirimleri karşısında aşırı muğlak bir protesto olarak, karmaşık stratejisi içinde kavranmalıdır, aynı zamanda bu, histerik öznenin Efendi ihtiyacına ve Efendisiz yapamayışına da tanıklık eder, yani basit ve doğrudan bir açıklama yoktur. Bu nedenle, histeri mefhumunu geçmiş bir çağa ait sayıp reddeden tarihselci tuzaktan da kaçınılmalıdır, yani, uygarlığımızdaki "huzursuzluğun" hakim biçiminin bugün histeri değil sınırhattı [*borderline*] rahatsızlıkları olduğu mefhumundan kaçınılmalıdır: sınırhattı, histerinin, yani kestirimlerin hakim şeklini kabullenmeyi reddeden öznenin, çağdaş biçimidir; bu kestirimlerin ajanı artık geleneksel Efendi değil, Bilim söyleminin uzman-bilgisidir. Kısacası, histerinin klasik biçiminden sınırhattı rahatsızlıklarına doğru olan değişim, geleneksel Efendiden Bilginin meşru-laştırdığı İktidar biçimine doğru olan değişim ile sıkıca ilintilidir.

Histeri mefhumunun muhafaza edilmesine fazlasıyla yetecek bir neden, öznenin kendi nihai statüsünün histerik oluşudur. Bu şu demektir, Lacan öznenin en özlü tanımının 'nesne olmayan şey' olduğunu öne sürdüğünde, bu iddianın sıradan görünüşü bizi kandırmamalıdır: özne, —arzu öznesi olarak kesin psikanalitik anlamıyla— ancak Başkasına göre ne ölçüde nesne olduğu sorusu açık kaldığı ölçüde varolur, yani, Başkasının arzusuna dair, Başkasının bende ne gördüğüne (ve bende arzuya layık ne bulduğuna) dair radikal şaşkınlık sürdürüldüğü ölçüde ben bir özneyimdir. Başka deyişle, Lacan nesne-sebebi olmayan hiçbir arzunun bulunmadığını öne sürdüğünde, bu her arzunun kendi nesnel ilişğine bağlı olması sıradanlığından ibaret değildir: arzumu harekete geçiren 'kayıp nesne' nihayetinde öznenin (kadının) kendisidir, ve söz konusu eksik onun Başkasının arzusuna göre statüsündeki tayinsizliğe ilişkindir. Bu kesin anlamda, arzu her zaman Başkasının arzusudur: öznenin arzusu Başkasının arzu nesnesi olarak kendi statüsünü tayin etme arzusudur.

Çinileştirme

Slavoj Žižek — 16 Temmuz 2015 — LRB:37(14)

Alain Badiou demokrasinin fetişimiz olduğunu öne sürerken, bu beyan, tam olarak Freudcu anlamıyla anlaşılmalıdır; salt, demokrasiyi dokunulmaz bir Mutlak düzeyine yükseltiyoruz anlamında değil. 'Demokrasi', toplumsal alanın teşkil edici 'eksiği', yani 'sınıf ilişkisinin olmaması' olgusu ile, toplumsal antagonizma travması ile yüzleşmeden önce gördüğümüz son şeydir. Tahakküm ve sömürü gerçekliği ile, acımasız toplumsal mücadele gerçekliği ile yüzleşince 'Evet ama demokrasimiz var!' deriz; sanki bu, mücadeleyi çözüme kavuşturabilmemiz veya en azından patlamadan önce düzene koyabilmemiz için yeterliymiş gibi. Demokrasinin fetiş oluşu üzerine emsal bir vaka sunan *Pelikan Dosyası* ya da *Başkanın Tüm Adamları* gibi çok-satar ve çok-izlenirlerde, birkaç sıradan herif, ucu başkana kadar uzanacak bir skandalı açığa çıkarırlar ve nihayetinde başkanı istifa etmek zorunda bırakırlar. Bu öykülerde yolsuzluk her yerdedir, lakin bunların ideolojik tesiri paketledikleri iyimser mesajda yatar: O kadar büyük ve demokratik bir ülkedeyiz ki senin benim gibi birkaç sıradan herif bile dünyanın en kudretli adamını alaşağı edebiliyor!

İşte bu yüzden yeni bir radikal politik harekete sosyalizm ile demokrasiyi bileştiren bir ad verilmesi çok uygunsuz: Böyle bir adlandırma, mevcut dünya düzeni nihai fetişini, kilit ayrımları bulandıran bir terimle bileştirir. Bugün herkes sosyalist olabilir, Bill Gates bile: Ortak iyilik için, yoksul ve ezilmişlerin bakımı için bir tür ahenkli toplumsal birlik ihtiyacı bildirilmesi yeterlidir. Otto Weininger'in yüz yıldan fazla süre önce dediği gibi, sosyalizm Aryandır, komünizm ise Yahudi.

Bugünkü 'sosyalizm'in emsal vakası olan Çin'de, Komünist Parti kendini meşrulaştırmak için yürüttüğü kampanyada üç tezi pompalamaktadır: 1) Başarılı kapitalizmi, yalnızca Komünist Parti yönetimi güvenceye alabilir; 2) Yalnızca ateist Komünist Parti yönetimi sahici dinsel özgürlüğü güvenceye

alabilir ve 3) Yalnızca Komünist Parti yönetiminin devamı sayesinde Çin'in Konfüçyüsçü muhafazakâr değerler toplumu olarak sürdürülmesi (toplumsal ahenk, yurtseverlik, ahlaki düzen) güvenceye alınabilir. Bunlar saçma paradokslardan ibaret değiller. Gerekçelendirme şöyle olabilir: 1) Partinin istikrar sağlayıcı gücü olmasa, kapitalist gelişim, isyan ve protestolar kargaşası ile patlardı; 2) Dinsel mezhep mücadeleleri toplumsal istikrarı sekteye uğrattı ve 3) Dizginsiz hazcı bireycilik toplumsal ahengi aşındırdı. Üçüncü nokta kritiktir, çünkü bunun arkasında Batılı 'evrensel değerlerin' —özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hazcı bireycilik— aşındırıcı nüfuzundan duyulan korku yatmaktadır. Nihai düşman kapitalizmin kendisi değil, internetin serbest akışı ile Çin'i tehdit eden köksüz Batılı kültürdür. Çinli yurtseverler olarak savaşım verilmesi gerekir; toplumsal istikrardan emin olmak için din bile 'Çinlileştirilmelidir'. Xinjiang'dan bir Komünist Parti memuru olan Zhang Chunxian'ın yakın zamanda dediği gibi, 'düşman kuvvetler' sızma çalışmalarına hız verirken, dinlerin sosyalizm altında ekonomik gelişim, toplumsal ahenk, etnik birlik ve ülkenin birleştirilmesi doğrultusunda işlev görmesi gerekir: 'İnsan ancak iyi bir yurttaş olduğu zaman iyi bir inanan olabilir.'

Ama dinin böyle 'Çinlileştirilmesi' de yetmez: Dinler ne kadar 'Çinlileştirilseler' de Komünist Parti üyeliği ile bağdaşmazlar. Partinin Disiplin Teftiş Merkez Komisyon bülteninde bulunan bir makalenin iddiasına göre 'Komünist Parti üyelerinin dindar olamayışları kurucu bir ideolojik ilke gereği' olduğundan, parti üyeleri dinsel özgürlük hakkından yararlanmazlar: 'Çinli yurttaşlar dinsel inanç özgürlüğüne sahiptir, ama Komünist Parti üyeleri sıradan yurttaşlarla aynı değildir; onlar komünist bilincin öncülüğünde bulunan savaşçılardır.' İnançlıların böylece partiden dışlanması dinsel özgürlüğe nasıl bir fayda sağlar? 1848 Fransız Devrimi'ndeki politik karışıklık üzerine Marx'ın analizi akla geliyor. İktidardaki Düzen Partisi, iki kraliyetçi kanat olan Bourbonlar ve Orleancıların ittifakıydı. Bu iki parti, tanımları gereği, kraliyetçilikleri içinde ortak bir payda bulmaktan acizdiler, çünkü insan genel olarak kraliyetçi olamazdı, ancak belirli bir kraliyet evinin destekçisi olabilirdi, yani ikisinin birleşmesinin tek yolu 'Cumhuriyetin anonim krallığı'nın bayrağı altında olacaktı. Başka deyişle, genel olarak kraliyetçi olmanın tek yolu cumhuriyetçi olmaktı. Dinde olan da bunun aynısıdır. İnsan genel olarak dindar olamaz: İnsan ancak belirli bir tanrıya veya tanrılara (diğer tanrıların aleyhine) inanabilir. Dinleri birleştirme denemelerinin hepsinin başarısız kalması gösteriyor ki genel olarak dindar olmanın tek yolu 'ateizmin anonim dini' bayrağı altında olur. Etkisi itibarıyla, ancak ateist bir rejim dinsel hoşgörüyü güvenceye alabilir: Bu ateist çerçeve yok olduğu an, farklı dinler arasında hizip mücadelesi patlayacaktır. Bütün köktenci İslamcılar tanrıtanı-

maz Batıya saldırırsa da, mücadelelerin en kötüsü onlar arasında sürmektedir (DAİŞ'in Şii Müslümanları öldürmeye odaklanması gibi).

Öte yandan Komünist Parti üyelerine dinsel inancın yasaklanmasının altında daha derin başka bir korku vardır. Sloven gazetesi Delo'nun Çin muhabiri Zorana Baković, 'Çin Komünist Partisi için en iyisi üyelerinin hiçbir şeye, hatta komünizme bile inanmamaları olurdu,' diye yazdı yakın zamanda, 'çünkü çok sayıda parti üyesinin kiliselere (çoğunlukla Protestan kiliselerine) katılmalarının sebebi kesinlikle komünist ideallerinin en küçük izlerinin bile bugünün Çin politikalarında tamamen kaybolmasından duydukları düş kırıklığıydı.'

Kısacası, bugün Çin parti önderliği karşısındaki en ciddi muhalefeti, hakikaten ikna olmuş komünistler oluşturur, bu grubun içinde, dizginsiz kapitalist yozlaşma ile ihanete uğramış hisseden eski, çoğu emekli parti kadroları ile 'Çin mucizesi'ni başarısız bulan proleterler bulunur: Topraklarını yitirmiş çiftçiler, işlerini kaybetmiş, etrafta dolaşarak geçim aracı arayan işçiler, Foxconn gibi şirketlerin sömürdüğü insanlar vb. Bu insanlar sık sık katıldıkları kitlesel protestolarda Mao'nun sözlerinin yazılı olduğu pankartlar taşır. Deneyimli kadrolar ile kaybedecek hiçbir şeyi olmayan yoksulların bu bileşimi, patlayıcı bir potansiyeldir. Çin, otoriter bir rejimle ahengi güvence altına almış ve kapitalist dinamikleri denetimi altında tutan istikrarlı bir ülke değildir: Yetkililer her yıl işçilerin, çiftçilerin ve azınlıkların binlerce isyanını ezmek zorunda kalmaktadır. Resmi propagandanın hiç durmadan ahenkli bir toplumdaki söz etmesine şaşmamalı. İşte tam da bu ısrarın tanıklık ettiği hal, söylenenin karşıtı, yani kargaşa ve düzensizlik tehdidinin daimi mevcudiyetidir. Burada Stalinçi yorumbilimin temel kuralı uygulanmalıdır: Resmi medya bu dertleri açıkça bildirmedikçe göre, onları teşhis etmenin en güvenilir yolu devlet propagandasındaki pozitif aşırılıkları araştırmaktır — bir yerde ahenk ne kadar fazla kutlanıyorsa, orada o kadar kargaşa ve antagonizma olduğu sonucu çıkarılmalıdır. Çin antagonizmalarla doludur, sürekli patlama tehdidi altında zar zor denetim altında tutulabilen istikrarsızlıklarla doludur.

Ancak bu arkaplan karşısında Çin Partisi'nin dinsel politikası anlaşılabilir: İnanç korkusu, etkisi itibarıyla aslında *komünist* 'inanç'tan duyulan korkudur, komünizmin evrensel özgürleştirici mesajına sadık kalanlardan duyulan korkudur. Süregiden ideolojik kampanya dâhilinde, işçi protestolarının açığa vurduğu temel sınıf antagonizmasının herhangi bir emaresini aramak boşunadır. 'Proleter komünizm' tehdidinden hiç bahsedilmez; onun yerine bütün öfke yabancı düşmana yöneltilir. 'Batıdaki bazı ülkeler,' Çin Toplumsal Bi-

limler Akademisi'nin parti sekreterinin Haziran 2014'te yazdığına göre,

kendi değerlerini 'evrensel değerler' olarak reklam ederler; özgürlük, demokrasi ve insan haklarına dair kendi yorumlarını bütün diğer değerlerin ölçülmesi gereken standartlar diye savunurlar. Gezegenin her köşesinde kendi mallarını pazarlayıp kendi eşyalarını satmak söz konusu olduğunda hiçbir harcamadan kaçınmazlar, perdenin hem önünde hem arkasında 'renkli devrimleri' kışkırtırlar. Gayeleri diğer rejimlere sızmak, onları çökertip alaşağı etmektir. Yurt içinde ve yurtdışında belli düşman kuvvetler 'evrensel değerler' terimini kullanarak Çin Komünist Partisi'ni, Çinli karakteristikler taşıyan sosyalizmi ve Çin'in anaakım ideolojisini karalamaktadırlar. Batılı değer sistemlerine dayalı tezgâhlarla, Çin halkının, Çin Komünist Partisi'nin önderliğini, Çinli karakteristikler taşıyan sosyalizmi terk etmelerini sağlamak ve Çin'i bir kez daha gelişmiş bir kapitalist ülke sömürgesi haline düşürmek gayesiyle Çin'i değiştirmeye çalışırlar.

Bunun bir kısmı doğrudur fakat belirli hakikatler daha genel bir yalanın üstünü örterler. Elbette Batılı güçlerin özgürlük, demokrasi ve insan haklarını 'evrensel değerler' olarak yaymasına güvenilemez ve güvenilmemelidir: Bu evrensellik sahtedir ve Batı'nın ideolojik taraflılığını gizlemektedir. Yine de, bu şartlar altında Batılı değerlere belirli bir alternatifle karşı çıkılması yeterli midir, mesela 'Çin'in anaakım ideolojisi' olan Konfüçyüsçülük ile? Farklı bir evrenselliğe, farklı bir evrensel özgürleşme projesine ihtiyacımız yok mudur? Buradaki ironi: 'Çinli karakteristikler taşıyan sosyalizm', etkisi itibarıyla, kapitalist karakteristikler taşıyan sosyalizm anlamına gelir, yani Çin'i küresel pazara tamamen entegre eden bir sosyalizmdir. Küresel kapitalizmin evrenselliği dokunulmaz kılınır, mümkün olan tek çerçeve sayılarak sessizce kabullenilir; Konfüçyüsçü ahenk projesi ise yalnızca küresel kapitalist dinamiklerin getirdiği antagonizmaların üstünün kapatılması için harekete geçirilir. Artakalan, Konfüçyüsçü 'ulusal renkler' taşıyan bir sosyalizmden ibarettir: Ulusal bir sosyalizmdir, toplumsal ufku kişinin kendi ulusunu yurtseverce desteklemesidir, kapitalist gelişime içkin antagonizmalar ise toplumsal ahenge tehdit oluşturan yabancı bir düşmanın üzerine izdüşürülür. Çinli partisinin yurtsever propagandasıyla hedeflediği şey, 'Çinli karakteristikler taşıyan sosyalizm' dediği şey, gene 'alternatif modernite'nin bir başka versiyonudur: Sınıf mücadelesi olmayan kapitalizm.

Türkçesi: Işık Barış Fidaner, Serap Güneş

Size Özel İsa

Depeche Mode — 1990 — Violator

Dokununuz inanca

Size özel bir İsa
Dualarınızı duyar
Umursar
Size özel bir İsa
Dualarınızı duyar
Orda durur

Unutulmuşsunuz
Yapayalnız
Kalmışsınız
İşte telefon
Ahizeyi kaldırınız
Sözüme inanınız

Ne olur
Bir deneseniz
Dolmuş kalbiniz

Dökülmelisiniz
Ben hallederim
Sizi affederim

Dokununuz inanca
Dokununuz inanca

Size özel bir İsa
Dualarınızı duyar
Umursar
Size özel bir İsa
Dualarınızı duyar
Orda durur

Unutulmuşsunuz
Yapayalnız
Kalmışsınız
İşte telefon
Ahizeyi kaldırınız
Sözüme inanınız

Dokununuz inanca

Size özel bir İsa

Dokununuz inanca

Türkçesi: Işık Barış Fidaner, Başar Uğur

(Personal Jesus)

Karl Marx Nedir?

Alexander Bogdanov — 1913 — versobooks.com

Uzun zaman önce öldü. . . ama gariptir "ölüm" sözü onun adına uygun düşmez. Ardında kalan, başka herhangi birinde olacağı gibi, temelde tek bir şeydir — davası. Ve bu dünyada hiçkimse şimdiye dek ardında bu kadar devasa bir kalıt bırakmamıştır.

Bu kalıt yaşamın fikri, örgütlenimi, örneğidir.

Fikir. . . Politik ekonomiyi, tarihi ve bütün toplumsal bilimler alemini dönüştürmüştür o; felsefeye yeni bir can vermiştir. Yalnız arkadaşları değil düşmanları bile tekrar tekrar onun düşünce ve bilgi zenginliğinden kullanmaktadır ve bu daha uzun süre böyle sürecektir. Hepsinin temelinde herşeyi birleştiren canlı bir fikir yatar. Kendi içinde çok basit bir fikirdir ama ne herkes²⁰ bu fikrin büyüklüğünü anlar.

Marx'tan üç buçuk yüzyıl önce Nikolas Kopernik isimli mütevazı bir astronom yaşamıştı. O da kendi zamanının bilimini dönüştürmüştü ve onun da basit bir fikri vardı; bu fikir Marx'ın fikrine çok benzerdir.

Antik astronomlar hürmetle gökleri gözlediler, gezegenlerin hareketlerini çalıştılar, derin, zarif ve değişmez bir düzenin hükmünde olduklarını gördüler ve bunu başkalarına ifade edip açıklamaya çalıştılar. Ama burada garip bir karışıklık buldular. Gezegenler yıldızlar arasında bazen daha yavaş, bazen daha hızlı hareket ediyordu. Kimi zaman durup dönecekmiş gibi yapıp sonra gene aynı yöne doğru gidiyordu; birkaç ay, birkaç gün geçtikten sonra önce oldukları aynı yerde beliriyorlardı ve bütün süreç baştan başlıyordu. Her gezegenin kendine ait küresi olduğu, başka yörüngeler yanında her gezegenin kendine ait yörüngeleri olduğu yeni karmaşık kuramlar yaratılması gerekti. Ama karışıklık olduğu gibi kaldı ve hesaplamalar büyük zorlukla tamamlanıyordu.

²⁰"not everyone" ve "not everything" karşılığı "ne herkes" ve "ne herşey" kullanıldı. "ne odur, ne budur" kalıbını ayrı cümlelere böler gibi: "ne herkes anlar." "ne herşey görünür."

Kopernik'in bir fikri vardı: belki de herşeyin bunca karmaşık ve karıştıcı olmasının sebebi ona *Dünyadan* doğru bakıyor olmamızdı? Onun yerine *bakış açısını* değiştireysek ve, elbette salt zihinsel olarak, herşeye *Güneşten* doğru bakmayı deneseydik? Bunu yaptığı zaman herşeyin basit ve açık olduğu anlaşıldı: gezegenler, Dünya dahil, dolambaçlı değil çembersel yörüngelerde dönüyorlardı, ve Güneş onların merkeziydi. Kopernik'ten önce açık değilse bunun tek sebebi herkesin Dünyanın hareket ettirilemez olduğunu düşünmesiydi, bu yüzden Dünyanın hareketi diğer gezegenlerin hareketleriyle karıştırılıyordu. Böylece yeni bir astronomi doğmuştu, ve herkese göklerin yaşamını açıklamıştı.

Marx'tan önce, burjuva bilimciler toplumun yaşamını, doğal olarak, *toplumdaki kendi konumlarının* bakış açısından, hiçbir şey üretmeyip başkalarının emeğini tabi kılarak kullanan sınıfın bakış açısından gördüler ve çalıştılar. Ama bu bakış açısından ne herşey²¹ görünürdür, birçok şey bozulmuş bir biçimde gözükür, ve yaşamdaki birçok hareket o kadar karışır ki doğru düzgün anlaşılabilir.

Marx ne yaptı? *Bakış açısını değiştirdi*. Topluma üretenlerin bakış açısından, çalışan sınıfın bakış açısından baktı, ve herşeyin çok farklı olduğu anlaşıldı. Yaşamın ve toplumun gelişiminin merkezinin orada bulunduğu anlaşıldı, insan, grup ve sınıflara ait yol ve hareketlerin bu Güneşe dayandığı anlaşıldı.

Marx bir işçi değildi; ama aklının gücüyle işçinin konumunu tam olarak anlayabiliyordu. Ve bu geçişle birlikte herşeyin hemen şekil ve biçim değiştirdiğini buldu. Şeylerin gücü ve olayların sebebi insan gözü karşısında eski bakış açısının imkan vermediği bir bakımdan açığa çıktılar. Gerçeklik, hakikat, hatta şeylerin gündelik görünüşleri değişti ve farklı birşey oldu, sıklıkla da önceden olanın karşıtı birşey oldular.

Evet, şeylerin bize görünmeleri bile değişti! Bir kapitaliste göre işçiyi onun beslediği olgusundan daha apaçık ne olabilir? İşçiyi iş ve aylık sağlamıyor mudur? İşçiyeye göreyse kapitalistleri emekleriyle besleyen bizzat işçiler olduğu en az o kadar apaçıktır. Ve Marx artakalan/fazlalık değer²² tartışmasında birinci bakışın bir yanılısına olduğunu gösterdi, gündelik algımızda Güneşin Dünya etrafında dönmesine benzer bir görünüm olduğunu gösterdi, ikinci bakış ise hakikatti.

²¹Önceki dipnota bakınız.

²²surplus value: sonradan bakılınca artakalan değer, önceden hesaplanırken fazlalık değer

Marx bütün insan düşünce ve duygusunun, insanların hangi sınıfa ait olduklarına bağlı olarak, yani üretimle ilişkili konularına bağlı olarak farklı yönlendiğini ve farklı biçimlendiğini keşfetmiştir. Farklı ilgi, çıkar, alışkanlık ve deneyimler, farklı sonuçlara yol açar. Bir sınıf için makul olan şey başka bir sınıf için gülünçtür, buna karşılık bir sınıf için yasal ve normal olan şey başka bir sınıf için adaletsizlik ve güç istismarıdır. Bir sınıfa özgürlük olarak gözüken şey, başka bir sınıfa kölelik gibi gözükür. Bir sınıfın ideali başka bir sınıfı korkutur ve tiksindirir.

Marx bunu şöyle özetledi: "bilinçlerini belirleyen onların toplumsal varoluşlarıdır." Veya başka deyişle, düşünceler, istekler ve idealleri ekonomik durum belirler. Bu fikrin yardımıyla o, toplumsal bilim ve felsefeyi dönüştürmüştür. Sınıf mücadelesi ve toplumun gelişimindeki rolüne dair büyük doktrini bu fikir üzerine kuruludur. Bu gelişimin izlediği yolu çalışmış ve bunun nereye götürdüğünü göstermiştir, yeni üretim örgütlenimini hangi sınıfın yaratacağını, bu örgütlenimin neye benzeyeceğini, sınıf bölünmelerinin ve sınıf mücadelesinin uzun yolunun böylece nasıl biteceğini göstermiştir.

Marx bir işçi değildi. Fakat büyük öğretmen, düşüncesinin ayak basacağı yeri, gerçekliğin derinliğine nüfuz etmesini sağlayarak fikrini keşfetmesine yardım edecek bakış açısını, çalışan sınıfta bulmuştur. Bu fikrin özü çalışan proletaryanın öz-bilincidir. Bu yüzden Marx proletaryaya diğer bütün düşünürlerden daha aittir.

Büyük örgütleyici olarak da o proletaryaya aittir. Proletarya fikrini mahir bir örgütlenme enstrümanına çevirmiştir. Engels ile yazdığı ünlü manifestonun sözleriyle dünyayı birliğe çağırmasından beri altmış altı yıl geçti. Ve canlı yaşamın yankısı onları hep daha yüksek sesle tekrarlamaya devam ederek gezegenin en uzak köşelerine ulaşıyor. Hem doğuda hem batıda bu manifestonun sloganları altında devasa örgütlenimler biçimlendi; ve büyüyorlar, kuvvet biriktiriyorlar, durdurulamıyorlar, hızlanıyor hızlanıyor, bir Tarih çığı biçimlendiriyorlar.

Örgütleyici Marx'ın kaderi hem trajiktir hem de müthiş zaferlerle olduğu kadar ağır yenilgilerle de doludur. Büyük çabalar bedeli ile bina ettikleri bir kez bile zalim kadere kurban olmamıştır. Hakiki bir örgütleyiciydi ve zorluklar karşısında cesaretini kaybetmedi. Doğru an ve koşulları bekledi, çalışmasına öncekinden daha kararlı ve daha kapsamlı olarak tekrar başladı. Almanya'da 1848 devrimleri çağında kurduğu örgütlenme, tepkilerin basıncı altında parçalandı. Marx kendisini yabancı topraklarda sürgünde buldu. Ama yıllar geçti ve yoldaşlarıyla birlikte uluslararası bir işçiler toplumu kurdular, bu toplumun çalışmalarının yönetilmesinde başkalarını ikna etmedeki mahir

yeteneğine dayandı. Bu örgütlenimin zamanının henüz gelmediği anlaşıldı. Başlangıçta büyüdü ve genişledi, ama sonra keşfedildi ki bu fazla farklı öğeleri birleştirmeye çalışıyordu. Çalışan proleterler, birlik ve yoldaşça disiplin insanları, anarşistlerle iyi geçinemiyorlardı; bu anarşistlerin bazıları kapitalin darbeleri altında perişan olup küskünleşmiş bir küçük burjuva kesimden, bazıları ise üretimle bağı kalmamış ve üretime katılmaya yetecek eğitimi olmayan lümpen proleter kesimden geliyordu. Anarşistler örgütlenimi ayırdılar ve kısa sürede öldü.

Marx'ın en sevdiği çocuğuydu. . . Elbette yeniden canlanacağından kuşusu yoktu. Ama bu canlanmayı görme şansı olmadı. Canlanma gerçekleşmeden altı yıl önce öldü.

Sosyal-Demokratlar ve diğer genç işçi partilerinin, aynı fikirlerden esinlenerek, Almanya ve diğer ülkelerde büyüdüğünü gördüğü doğrudur. Ama bunca uğraştığı dünya örgütleniminin tekrar canlanacağını ve öncekinden on kat genişleyeceğini, geldiği aşamada yirmi beş milyon insanla ideolojik bağ kuracağını öğrense nasıl da mutlu olurdu. Bu mutlu fırsat ona verilmedi. . .

Marx örnek bir *insandı*, yani örnek bir işçi ve savaştıydı. Emek ve mücadele çalışan sınıfın yaşamını nasıl kurarsa onun yaşamını da öyle kurmuştu. Ve yaşamı boyunca taşıdığı bayrak kadar saf bir yaşamı oldu.

Marx'ta bedenlenen, yaratıcı düşünce ile yaratıcı pratiği ayrılmaz uyumlu bir bütünde kaynaştıran yeni bir tiptir. Ve bu onu yeni dünyaya ait kılar.

Marx ile aynı zamanlarda başka bir büyük bilim adamı, burjuva toplumun bir başka oğlu, Charles Darwin yaşıyordu. Darwin canlı varlık türlerinin kökenine dair keşfini yaptığı zaman, Marx bilimdeki bu devrimin önemini hemen anlamış ve değerlendirmişti. Sonradan Marx en büyük çalışması olan *Kapital*'i Darwin'e göndermekle bu anlayışını göstermiştir. Ama Darwin bu çalışmayı okumaya asla zahmet etmedi. Proleter dünyanın dehası burjuva kültürün dehasını anlayabilmişti ama tersi mümkün olmamıştı.

Marx'a yabancı hiçbir bilgi alemi yoktu. Herşeyi çalıştı, yorulmaz zihni herşeyle ilgileniyordu. Ve bu ilgisinde proletaryanın en yakın akrabasıydı. Bir işçinin çok fazla serbest zamanı yoktur ama o herşeyi bilmek ister: direncini elleriyle alt ettiği doğayı, içinde savaş verdiği toplumu, ve yaşamına yön vermek için baktığı bilim alemini.

Marx'ın dehası, ondokuzuncu yüzyılın en güçlü beyni içinde kendini yansıtmış ve kendini bilmiş olan çalışan sınıfın canıdır.

EN: Evgeni V. Pavlov

Tektolojiye Giriş

(Tektolojinin Tarihsel Gerekliliği ve Bilimsel Yapılabilirliği)

Alexander Bogdanov — 1922

1. Örgütlenimsel Bakış Açısı

Bütün insan faaliyetleri özünde ya örgütlenimseldir ya da örgütsüzleşmeye aittir. Demek ki insan faaliyeti, teknik olsun, toplumsal bilişsel, ya da estetik olsun, *örgütlenimsel deneyimin* maddesi olarak görülebilir, ve örgütlenimsel bakış açısından incelenebilir.

Sokak söyleminde "örgütlemek", "örgüt", veya "örgütsel faaliyet" vb. terimler özgül, dar bir anlama sahiptir. Fakat, kavramlarımıza bilimsel isabet ve kesinlik vermek için bu muğlak ve tutarsız sokak kullanımını uzaklaştırmalıyız.

"Örgütlemek" terimi, en sıklıkla, insanlar hakkında, emekleri ve çabaları hakkında konuşulduğu zaman kullanılır. "Bir kuruluş örgütlemek", "bir ordu örgütlemek" veya "sefer", "savunma", "saldırı", "araştırma örgütlemek" gibi şeyler, insanları bir amaca yönelik toparlamaktır, çabalarını bir *akılcı birlik* ışığında düzenlemek ve eş-tertiplendirmektir (*co-ordinate*). Ama eğer bu vakalardan birisine, diyelim ki en tipik olanına, bir kuruluşun örgütlenmesine, daha yakın bir gözle bakacak olsaydık, orada bile örgütlenme kavramının salt insan faaliyetinden daha geniş bir araziye kapladığını hemen görecektik.

Bir kuruluşun örgütleyicisi, insanları toparlar ve emek eylemlerini bileştirir. Birçok vakada mekanizma işleyişleri bu eylemlerin *yerine-konabilir*. Bir mekanizma *getirildiğinde*, örgütleyicinin görevi, *işçilerin eylemleri ile mekanizma işleyişini* uygunca eş-tertiplendirmek veya eş-örgütlemek olur. *Örgütlenen varlıklar* hem canlı hem cansız faaliyetlerden oluşur.

Fakat mekanizma, birçok *enstrümandan* sadece bir tanesidir, diğerlerinden daha karmaşık olabile de. Teknik enstrümanlar, çalışma gücünün örgütleyici öğeleri olan bedensel organların uzanımı olurlar; öyle ki, eski bir enstrümanın geliştirilmesi ya da yeni bir enstrüman getirilmesi, çalışma gücünde tekrar-gruplanma veya çalışma eylemlerinin etkileşiminde değişiklik talep eder. Diğer üretim araçları için de aynı bir ölçüde söylenebilir. Dolayısıyla görev, *çalışma gücü ile üretim araçlarının* bir plana göre işleyen sistem olarak *eş-örgütlenmesidir* — *insan ve şeylerin akılcı birlik olarak örgütlenmesidir*.

Mucit, bir mekanizmayı (öğelerini aklındaki tanımlı amaca göre bileştirerek ve örgütleyerek) inşa etmeye çalıştığı zaman, bu öğeler özgül enerjileri olan şeylerdir: bu yüzden "ölü" bir makine, örgütlenmiş bir sistem olarak düşünülebilir, bu düşünce umumi duyuyla çelişebilse de.

Genelde, insanın doğa ile mücadele sürecinin tamamı, spontane doğal kuvvetlerin fethedilip sömürülmeleri, insanlık için, onun yaşamkalımı ve gelişimi için *dünyanın örgütlenmesi* sürecinden başka hiçbir şey değildir. İnsan çalışmasındaki anlam, nesnel duyu, budur.

Biliş ve genel düşüncedeki örgütlenimsel karakter daha bile aşıkardır. Biliş, deneyim olgularını, iç tutarlı gruplamalar olarak —düşünceler ve düşünce sistemleri olarak, yani kuramlar, doktrinler, bilimler vb. olarak— eş-tertipler; başka deyişle, onun işlevi deneyimimizin örgütlenmesidir. İsbet bilimleri [*exact sciences*] modern makine üretimi teknolojilerini örgütlemektedir; ve bunu yapabilmesi ancak kendisinin örgütlenmiş geçmiş deneyim olması sayesinde — ve çoğunlukla bu geçmiş deneyim en az onun kadar tekniktir.

Sanat çalışmalarındaki ilkeler uzlaşma ve uyumdur, dolayısıyla örgütlenmedir. Sanat, birçok edebiyat, şiir ve resim eserinde görülebileceği gibi, insan imgelerini, hislerini ve duygularını bilişle bileştirerek ve sıklıkla alıştıran örgütler. Sanatta fikirlerin örgütlenmesi ile şeylerin örgütlenmesi ayrılamazdır. Örneğin mimari bir inşa, bir anıt ya da bir resim, kendisi olarak, "ölü" öğelerin —taş, metal, tuval ve boya— sistemi olarak görülebilir; ama sanat eserlerinde yaşayan anlamlar, insan psişesinde canlandırdıkları imge ve duyu karmaşalarına aittir.

En basitten en karmaşık biçimlerine kadar insan faaliyetinin örgütleyici süreçlere indirgenebildiğini görmekteyiz. Yine de elimizde kalan, yıkıcı faaliyetler. Doğrudan ve yalıtık olarak düşünüldüğünde, işlevi *örgütsüzleştirme*dir. Fakat bu biçim bile, daha derin bir çözümleme gösterir ki, farklı *örgütleyici* süreçler arasındaki rekabetin bir neticesidir. Bir adam bir hayvanı

öldürüp yediği zaman, canlı bir sistemi (öğelerini kendi fiziksel bünyesine göre örgütlemek üzere) örgütsüzleştirmektedir. Avcı hayvanları öldürmesi, ona göre örgütsüzleştirici bir kuvveti temsil etmelerindendir; onları ortadan kaldırmakla kendi yaşam çevresini kendi çıkarlarına göre örgütlemektedir. Eğer toplum, sınıf ya da gruplar yıkıcı etkileşim içindeyseler ve birbirlerini örgütsüzleştiriyorlarsa, bunun esas sebebi, bu kolektiflerin her birisinin dünyayı ve adamsoyunu [*mankind*] kendi amacına uygun olarak *örgütlemeyi* arzulamasıdır. Bu da örgütleyici kuvvetlerin ayrık ve yalıtık olmasının neticesidir, bu netice bizi birlik ve ortak uyumlu örgütlenmeyi başarmaktan alıkoyar. *Örgütlenimsel biçimler arasında bir mücadeledir bu.*

Bu genel tertip, adamsoyu yaşamının tüm içeriğini bize gösterir, ve şimdi buradan bazı sonuçlar çıkarabiliriz. Bilimsel sosyalizmin eski öğretmeni F. Engels bunları şu formülde ifade etmişti: insanların üretimi, şeylerin üretimi ve fikirlerin üretimi. "Üretim" sözcüğü örgütlenimsel faaliyet kavramını gizliyor, şöyle diyerek formülü daha isabetli kılmış olacağız: *dış doğa kuvvetlerinin örgütlenmesi, insan kuvvetlerinin örgütlenmesi ve deneyimin örgütlenmesi.*

Yani keşfettiğimiz şey nedir? Adamsoyunun, örgütlenimsel olanlar haricinde, hiçbir görevi ve hiçbir faaliyeti yoktur.

Adamsoyunun bütün çıkarları örgütlenimseldir. Buradan denebilir ki yaşama ve dünyaya dönük örgütlenimsel bakıştan başka herhangi bir bakış olamaz ve olmamalıdır. Adamsoyunun entelektüel gelişim sürecini bozan bir fetişizm kalıntısı yüzünden, bu halen düzgünce anlayışlamamıştır.

2

Buraya kadar iyi: biz insanlar, doğanın, kendimizin ve deneyimimizin örgütleyicileriyiz; pratiğimize, bilişimize ve yaratıcılığımıza örgütlenimsel bakış açısından bakabiliriz. Peki ya doğa — bir örgütleyici midir? Aynı bakışı doğadaki olay ve eylemlere uygulamak yoksa naif bir öznelcilik yahut şiirsel bir fantezi mi olurdu?

Doğa *ilk* ve en büyük örgütleyicidir; insan-varlık ise onun örgütlenmiş yaratımlarından sadece birisidir. Ancak mikroskopla bin kere büyüterek gözlemlenebilen en basit canlı hücre, karmaşıklık ve örgütlenmedeki mükemmellik bakımlarından, adamın örgütleyebileceği bütün her şeyin çok ötesindedir. Adam doğanın bir öğrencisinden ibarettir, ve şimdikiye dek kötü bir öğrencidir.

Ama eğer ki bütün canlı görüngüler örgütlenimsel süreçler olarak ince-

lenebiliyor ve anlaşılabiliriyorsa, o halde "organik-olmayan" dünya, yani ölü doğanın muazzam alanı, yoksa örgütlenmemiş olarak bir kenarda durur mu? Yaşam kesinlikle Evrenin sonsuz okyanusunda kaybolan küçücük bir parçadır; fakat cansız şeyler, "organik-olmayan" şeyler örgütsüzdür denilemez. İnsan düşüncesinde yakın zamanlara kadar ağır basan bu eski hata, insan düşüncesinin örgütlenimsel zayıflığından kaynaklanıyordu; şimdi bu zamanlar sona ermektedir.

Bilim şimdi geçilemez hudutları yıkmakta, canlı ve cansız doğa arasındaki ayırımı kapatmaktadır. Kristaller dünyasında örgütlenmiş bedenlerin tipik özellikleri gözlenmiştir, önceden bunlar yalnızca yaşam alemine ait karakteristikler olarak düşünülmekteydi: doygun çözeltilerde kristalik bedenler kendi biçimlerini cevher mübadelesi aracılığıyla muhafaza edebilirler; (aşırı-yoğuşma koşulları altında) zarar görürse "yara iyileştirir" gibi tekrar-tesis ederler; kendilerini "tekrar-üretirler", vb. Fakat organik-olmayan karmaşaların en çetrefil olanı kristaller değildir; kristaller aleminin organik-olmayan dünyanın geri kalanı arasındaki bağlar öyledir ki, ikisi arasında başat ve koşulsuz bir farktan bahsetmek imkansızdır. Sıvılar içinde "sıvı kristal" denen karmaşalar kristalik özelliklerin çoğunluğunu taşır. Lemann'ın dinitro-oxibrown etil eterden belli sıcaklıklar altında üretilmiş "görünüşte canlı kristalleri" ise, hem bölünme ve "çiftleşme" yani çift olarak birleşme yoluyla kendilerini tekrar-üretme yeteneği taşır, hem de yiyebilir ve büyüyebilirler, gıda alabilirler ve amip gibi hareket ederler; bu kristaller en basit tek-hücreli mikro-organizmalardan olağan şartlarda beklediğimiz bütün özsel özelliklere sahiptirler.

Yapraktaki sıradan bir çiğ damlası bile yoğuşuk atmosferik buhar altında büyür ve bölünme ile tekrar-üretir: belirli bir büyüklüğe ulaştığında bir çift damla olarak bölünür; bunların her birisi yoğuşuk buhar altında büyüyerek özgün büyüklüğe ulaşabilir ve tekrar-üreme sürecini sürdürebilir. Fiziken esnek bir zara benzeyen yüzeyi de biçimini "muhafaza" eder, aynı birçok canlı hücrede (mesela bakteride) bulunan ince esnek yüzeyler gibi.

Kristallerde belirli bir örgütlenmişliği tanıırken aynı zamanda güneş ve gezegenlerin uyumlu, müthiş istikrarlı, milyarlarca yıllık eski sistemlerine "örgütlenmemiş" denilmesi tuhaf olurdu. Fakat çağdaş kurama göre, bütün atomların yapısı için bu söylenebilir. Atomların şartırtıcı istikrarı, öğelerinin ölçülemez süratte çembersel hareketlerindeki elektriksel faaliyete dayanır.

Tamamen örgütsüzleşmek anlamsız bir kavramdır. Yalınca olmayış ile özünde aynı şeydir: onu kabullenmekle, her türlü bağlantının yokluğunu tanımak zorunda kalırız; ama hiçbir bağlantısı olmayan şey, çabalarımıza

hiçbir direnç göstermez, ve biz şeylerin oluşunu bu direnç yoluyla biliriz; dolayısıyla bize göre burada hiçbir oluş bulunamaz. Tamamen alakasızlıktan bahsedebiliriz ancak; ama hiçbir gerçek, canlı imge bu sözlerle anlatılamaz çünkü mutlakça alakasız imge, imge bile değildir, dolayısıyla hiçbir şeydir.

Boş uzamın, evrensel eterin görünüşteki boşluğu bile ögesel örgütlenimden yoksun değildir; bu örgütlenme bir direnç doğurur; hareketli bir nesne oradan ancak sınırlanmış bir hızla geçebilir; ve bu hız büyüdüğü zaman, çağdaş mekaniğe göre, direnç de büyümektedir — başlangıçta algılanamaz yavaşlıkta, sonra giderek daha hızlanarak; ve ışık hızına eşit olan sınıra ulaştığında mutlakça direnilemez ve sonsuzca büyük olur.

Umumi düşünüş bu bakışı örtükçe kabullenir: organik-olmayan karmaşalara "sistemler" demesi, böylece örgütlenmiş-bütün fikrini ifade etmesi, ve onlara "yıkım" kavramını uygulaması (tamamen örgütsüz bir şeye uygulanması tamamen anlamsız olurdu) bu yüzdendir.

Dolayısıyla yaşamın sınırlarının ötesinde daha alt tipler ve daha alt örgütlenme düzeyleri varolmaktadır: örgütlenimin mutlak yokluğu çelişkisizce kavranabilir değildir.

Teknikte bulduğumuz, şeylerin insan amacı için örgütlenmeleri; şimdiyse aynı şeyi insan gayelerine atıf yapmadan, doğada buluyoruz. Böylelikle doğanın tamamı örgütlenimsel deneyimin sahası olmaktadır.

Yani çağdaş bilimin olgu ve fikirleri bizi eşsizce holistik ve eşsizce monistik bir Evren anlayışına kaçınılmazca götürmektedir. Bu evrende ortaya çıkan şey, biçimlerin, farklı tiplerin ve örgütlenme düzeylerinin —eterdeki bilinmez öğelerden insan kolektifleri ve yıldız sistemlerine kadar— sonsuzca açılanan bir tuvalidir. (Bütün bu biçimlerin kendi karşılıklı alaka ve mücadeleleri ve bunların sürekli değişimleri içinde oluşturdukları) dünyanın örgütlenimsel süreci, parçaları içinde sonsuzca bölünmüştür, ama bir bütün olarak süreklilik taşır ve kırılmazdır. Yani örgütlenimsel deneyim alanı, geneldeki deneyim alanıyla örtüşmektedir. Örgütlenimsel deneyim, bütün deneyimin örgütlenimsel bakış açısından görülmesidir, yani örgütlenme ve örgütsüzleşme süreçlerinin dünyası olarak görülmesidir.

2. Örgütlenimsel Yöntemlerin Birliği

İşte örgütlenimsel bakış açısı budur. Mutlak basitliktedir ve basitliği içinde feshedilemezdir. Bu bize ne verir, ve hangi ihtimalleri gösterir?

Kendimizi "her şey örgütlenimdir" felsefi beyanıyla kısıtlamakla kalsaydık, bunun kuram ve pratiğe pek bir faydası olmazdı. Kuram ve pratik açısından gerekli ve önemli olan şey, *yöntemlerdir*. Onlar açısından bunun içerimi aşıkardır: "Bütün yöntemler *örgütlenimseldir*". Yani görev, bütün yöntemleri örgütlenimsel olarak anlamak ve incelemektir. Bu büyük bir ilerleme olabilir, ancak bir koşul sağlanırsa: örgütlenimsel yöntemler bilimsel genellemeye yatkın olmalıdırlar.

Örgütlenimsel yöntemler bir alanda bir türde olsa, ikinci birinde — mutlak fark ile ondan başka bir türde olsa, ve üçüncü birinde — bir başka ise (mesela şeylerin örgütlenimi olan teknolojinin, insan veya ekonominin örgütlenim yöntemleriyle, ya da deneyimin örgütlenim yöntemleri olan fikirler dünyası ile hiçbir ortaklığı yoktur) örgütlenimsel diye adlandırmakla bu yöntemleri kavramamız hiç de kolaylaşmış olmaz. Araştırmamız bunların bir akrabalık veya bağlantı taşıdıklarını ve genel yasalara tabi olabileceklerini gösterecek olursa iş değişecektir. Bu bağlantı ve yasaların incelenmesi o zaman insanların ustalaşarak bu yöntemleri sistemlice geliştirmelerine olanak verecek ve böylece bütün kuram ve pratiklerde güçlü bir enstrüman sağlayacaktır. Peki gerçel vaka hangisidir, birincisi mi ikincisi mi?

Doğada bildiğimiz en derin ayırım spontanelik ile bilinç arasında, doğal kuvvetlerin kör eylemleri ile sistemli insan çabaları arasındadır. Yöntemlerdeki en büyük heterojenlikle, bir birliğe indirgenemez olmalarıyla burada karşılaşmayı bekleyebiliriz. Araştırmamıza başlamak için en iyi yer burasıdır.

En başta, örgütlenimsel faaliyetlerinin araç ve yöntemlerinde insanların doğayı *taklit etmesi* olgusuyla karşı karşıya geliriz.

Canlı organizmaların direncini soğuk karşısında örgütleyen doğa, onları kabarık kürklerle, tüylerle ve diğer soğuk geçirmez örtülerle donatır. Sıcak tutan paltolar diken insanlar, aynı sonuçlara benzer bir yolla ulaşmış olurlar. Spontane gelişim, belli biçimler ve fiziksel bünyeler verdiği balıkları suda yüzmek üzere uyumlandırmıştır. Aynı biçimi tekne ve gemilerine veren insanlar, balık iskeletlerini tekrar-üretirler: geminin omurga ve kaburgası bir balığın omurga ve kaburgasına kusursuzca tekabül eder. Kimi bitki ve hayvanlardaki uçan zarlı tohumlar, bir "yelken" aracılığıyla hareket ederler; insanlar yelken yöntemini benimsemiş ve tarih boyunca yaygın olarak uy-

gulamışlardır. İlkel yabanilerin bıçak ve mızrakları muhtemelen hayvanların doğal kesme ve batırma silahlarını, örneğin avcı hayvanların diş ve pençelerini taklit etmişti. İnsanlığın tarihinde bunlara benzer istediğimiz kadar örneklendirme bulabiliriz.

Taklit yetisinin kendisi, doğanın spontane örgütlenen çalışması ile insanların bilinçli ve sistemli eylemleri arasında başat ve aşılabilir hiçbir fark bulunmadığını yeterince kanıtlar. Adam ile doğanın örgütlenimsel işlevlerinin *başat homojenliğinin* yeterli bir kanıtıdır bu: dehanın sanatını bir embesil taklit edemez, konuşmacının hitabet gücünü — bir balık, kuğunun uçuşunu — bir istakoz taklit edemez; ortak hiçbir şeyin bulunmadığı yerde taklit imkansızdır. Fakat şu temel benzerlik daha bile aşikar ve ikna edicidir: doğayı *taklit etmeyen* bir adam örgütlenimsel ayarlamalar icat eder, sonradan bunlar bilişle doğada bulunabilirler.

Anatomi ve fizyoloji tarihi en basitinden en karmaşığına kadar canlı bedenlerde böyle ayarlamaların keşifleriyle doludur, ki bu keşifler bu alanlarda keşfedilmeden önce bağımsız kişilerce icat edilmişlerdir. Örneğin insan kranial aygıtının iskeleti, özellikle (biri jugüler öbürü göz kasları için) iki blok içeren çeşitli manivelaların bir sistemidir. Fakat bu anatomik keşiften binlerce yıl önce manivelalar insanlarca ağırlık kaldırmakta kullanılmaktaydı, ve bloklar — yüzlerce yıl önce kullanılmaktaydı. Emme basma tulumbalar kalp aygıtında bulunan oldukça benzer mekanizmaların keşfinden çok önce inşa edilmişti. Rezonatörlü ve titreşen zarlı müzik enstrümanlarında da aynısı vardır, hayvan ses organlarının terkip ve işlevlerini öğrenmemizden çok önce icat edilmişlerdir; ve ilk büyüteç camlarının kristal lensleri taklit etmek üzere yapılmış olması yine hayli imkansızdır²³. Ve kimi balıkların elektrik organı yapısı, fizikçiler aynı ilkeye dayanan kondansatör pilleri yaptıktan çok sonra çalışılmıştı.

İlk çarpıcı örneklemleri aldığımız bu sınırlı alan, bize çok daha fazlasını sağlayabilir. İşte size farklı türden bir kıyaslama: adamlar ile yüksek böceklerin toplumsal ekonomileri. Bu canlıların birbirlerini taklit etmiş olması varsayımı asla doğru olamaz. Fakat bu canlıların üretim şekilleri ile eş-işletim şekilleri arasında çarpıcı bir koşutluk bulunmaktadır. Termit ve karıncaların karmaşık, dallanmış meskenler inşa etmesi, bazı karıncaların besî hayvanı yetiştirmeleri, yaprak bitlerini süt hayvanı yapmaları, iyi bilinen

²³Doğa büyüteç camını hayvanlarda ve bitkilerde ayrı ayrı "icat etmiştir". Bizim kristal lensimiz duyarlı göz retinasında ışığı yoğunlaştırarak, örtüşen ışınların ürettiği imgelerle şeylerin algılatılması işi görür. "Işıklı yosunlarda" şeffaf hücrelerden benzer lensler bulunur, ışık enerjisinden yararlanan klorofil partiküllerinde ışığı yoğunlaştırarak karbondioksit ile su bileşiminden nişasta üretirir.

olgulardır; Amerikalı karıncalarda kimi türlerin ilkel toprak yetiştiriciliği yaptığı bulunmuştur: yenilir tahılların etrafındaki otları ayıklarlar; muhtemelen, insanlar da toprak yetiştiriciliğine bu tarzda başlamışlardır. Ayrıca, Brezilyalı yaprak-çiğneyen karıncaların karınca-tepelerinde yenilir mantar yetiştirdikleri tamamen kesinleşmiştir. Toplumsal böcekler arasında bulunan yakın eş-iletim ve karmaşık emek bölüşümü çok iyi bilinmektedir; fakat, emek bölüşümleri genelde "fizyolojiktir", yani, farklı gruplardaki organizmaların özel bünyelerine bağlıdır — işçiler, savaşçılar, vb.; ama söylemek gerekir ki, insanlar arasındaki emek bölüşümü de başlangıçta fizyolojiktir, yani erkek, dişi, olgunlaşmamış ve yaşlanmış organizmaların farkına dayalıydı. Karıncaların örgütlenmesinin genel karakteri olan kabile anaerkisinde, ananın temsil ettiği şey, ne iş için eğitim ne de toplulukta güç sahipliğidir, topluluğun canlı kan bağıdır; insan ataerksinin ilkel biçimlerindeki kökensel ananın da aynı rolü oynamış olduğunu öne sürmek için birçok sebep bulunmaktadır. İnsanlardaki toplumsal kabahatlere benzer görüngülere karıncaların da maruz kaldıkları gözlenmiştir, özellikle de alkolizme. Kimi karınca-tepeleri, *Atemeles*, *Lomechusa* ve diğer misafir-böceklere barınak sağlar, hoş etersi salgıları için evsahipleri bu böcekleri yanlarında tutar ve beslerler. Sonuçlar insanlardaki sonuçlarla benzeşiktir: karınca-tepelerinin kısmen ya da kimi zaman tamamen yozlaşması.

Bu örgütlenimsel ve kültürel koşutsallık, iki tarafta birbirinden bağımsız gelişmiştir: kuşkusuz, insanlar ile böceklerin ortak öncülleri, toplumsal hayvanlar değildir.

Biyolojik çeperde, birbirinden bağımsız gelişmiş en uzak türler arasında gözlemlenen rastlantılar daha bile dikkate değerdir.

Yüksek hayvanların ve çiçeklerin tekrar-üreme araçları (karmaşık cinsel iraklıklarına rağmen) yoğun koşutluk gösterirler, ki yaşam aleminin bu iki dalının türediği tek-hücreli ön-organizmalarda böyle araçlar bulunmadığından emin olabiliriz elbette; onlarda ancak türdeş hücrelerin basit çiftleşmesi vardır. Dolayısıyla cinsel farklılaşma, yani yaşamsal özelliklerin yeni bileşimlerinin üretilme yöntemi, iki tarafta bağımsızca gelişmiştir. Yakınlarda keşfedilmiş, en az bu kadar dikkate değer bir başka koşutluk, çok-hücreli organizmaların sinir ve kas sistemlerine benzer aygıtların yüksek tek-hücreli infüsozide bulunmasıdır: birincideki lifler-ileticiler ve üstleniciler ikincideki beyin merkezine tekabül eder. Burada da ortak bir öncüle sahip olmaları konu dışıdır.

İyice kesinleşmiştir ki, yüksek düzeyli memeliler, tekabül ettikleri keseli gruplarından türemiş olamazlar. Yine de yaşama yollarında, bünyelerinde, ve

hatta fiziki görünüşlerinde çarpıcı bir koşutluk bulunmaktadır. Keseli kurtların, kemirgenlerin ve böcekoburların yüksek memelilerdeki benzer türlerle karşılaştırılması yeterli olacaktır.

Yani doğadaki spontane örgütlenim araçları ile adamların bilinçli örgütlenim çalışma yöntemleri, hem ayırık hem bağlaşım içindedir, bilimsel genellemelere tabi tutulabilirler ve tutulmalıdırlar. Eski düşünüş ise yalnızca bu hattaki hudutları "geçilmez" kılmakla kalmamış, bir dizi başka "mutlak" özsəl ayırım da tesis etmiştir. Bunlardan birini, "canlı" ve "ölü" doğa arasındaki ayırımı zaten ele almıştık ve örgütlenimsel bakış açısından hiçbir suretle "geçilmez" olmadığı, sadece örgütlenim düzeyleri arası farklılıkları yansıttığı ortaya çıkmıştı. Bu ikiliğin iki tarafında bütünüyle koşut örgütlenimsel bileşimler gözlemledik: "metabolizma", "tekrar-üretim", "yaraların iyileşmesi" organik-olmayan dünyada da vardı. Bu temel homojenliğe dair başka çarpıcı örneklemeler vermek mümkündür. Organik-olmayan biçimlerin bir düzeyinde gezegen sistemleri, diğer bir düzeyde modern bilimin kavradığı haliyle atomun yapısı, merkezi karakter taşıyan bir tipi: "merkezi" bir karmaşayı temsil eder, yani Güneş ya da atomun pozitif yüklenmiş çekirdeği, bütünlük ile diğer parçaların hareket ve ilintileri üzerinde genel belirleyendir. Yaşam alemindeki merkezi tip, en müşterek tiplerdendir; otoriter toplumlarda — hükümdarın beyninin, arılarda ve karıncalarda vb. — kraliçenin beyninin bu hayvan organizmaları için oynadığı rolü anmak yeterlidir. Bir diğer çok yaygın tip ise, fiziken daha istikrarlı katı veya elastik zarlar ile, daha istikrarsız hareketli sıvı içeriklerin bileşimidir. Muhtemelen gezegen sistemlerinin çoğunluğunun denge biçimi, hatta yüzey katmanının zar rolü oynadığı bir su damlasının bile denge biçimi böyledir; aynı zamanda bu yapı, sebzelerle, birçok hayvan hücreleriyle, ve dış iskelet "giyen" çok sayıda organizmayla da ortaktır.

Daha geniş ölçüğe bakarsak, dengenin muhafaza veya tekrar-tesis edilmesinin en yaygın doğal yöntemini, yani süreli salınımları veya "dalgaları" buluruz. Organik-olmayan dünyadaki sayısız sürecin, hem doğrudan gözlemlenebilen süreçlerin, hem de kuramsal gereklilikleri sayesinde bilimin benimsediği süreçlerin genel modelinin dalga olduğu söylenebilir: su dalgaları, havadaki ses titreşimleri, katı bedenlerin ısı titreşimleri, elektrik²⁴, hem ışık hem de "görünmez" dalgalar — Hertz'in frekanslarından X ışınlarına; Evrenin öbür kutbundaki göksel bedenlerin "dönüşleri" de karmaşık süreli salınımlar ile temsil edilebilir. . . Lakin bu model yaşam alemine de sınırsızca uygulanabilir: neredeyse bütün süreçlerde süreli salınan karakteristikler vardır. Nabız ve

²⁴Bogdanov'un burada atıf yaptığı belli ki şimdi elektro-manyetik dalga dediğimiz şeydir -Editörler.

nefes, organların çalışma ve dinlenmeleri, organizmanın uyuması ve uyanıklığı böyledir. Kuşak değişimleri üst üste binmiş dalga dizileridir — yüzyıllar süren sahici bir "yaşam nabzıdır" vb.

Filozofların çoğunluğu ve birçok psikolog şimdi bir "aşılabilir hudut" benimsemiştir: "maddi" doğa ile "ruhsal" doğa arasında, yahut "fiziki" görüngü ile "zihinsel" görüngü arasındaki hudut. Böylece bu hududun örgütlenimsel yöntemlerin birliğine mutlak olarak indirgenemeyeceğini benimsemiş olabirler. Fakat aynı filozof ve psikologlar, çeşitli isimler altında ve farklı derecelerde de olsa, zihinsel görüngüler ile fiziki sinirsel süreçler arası belli bir koşutsallığı tanımaktadırlar. Ama koşutsallık, tam anlamıyla, bir taraftaki öge ve bileşim ilişkilerinin öbür taraftakilere tekabül etmesi demektir, yani iki tarafın örgütlenim araçları arasında temel birlik bulunması demektir. Bir "zihinsel imge", algı veya fikrin, bir "fiziki nesne"ye tekabül etmesi, eğer birincinin kısımları ikincinin kısımlarıyla aynı düzen içinde bileşim kurmasaydı, mümkün olur muydu? Ve örneğin yukarıda bahsedilen, çalışma ile dinlenme arasında bulunan, organizmaların fiziki süreçlerine özgü salınımlı ritm, koşul olarak zihinsel görüngülerde de gözlenir; ve zihinsel çeperde gözlenen bu ritm çoğu durumda fizyolojik süreçler bakımından açıkça tesis edilemez, "dikkat dalgalarında" olduğu gibi. Ayrıca "zihinsel yaratımın" —bilimsel kuramın, şiir eserinin, yasal veya etik normlar sisteminin— her ürünü, kendi mimari ve temsil edici farklılaşmış bütünselliğini taşıyor, farklı işlevler yürüten kısımlar birbirlerini tümlerler. Bu örgütlenim ilkesi fizyolojik organizmadaki ilkenin aynıdır.

Sırf sokaktaki insanlar değil, profesyonel bilimcilerin bile çoğunluğu, en farklı ve uzak deneyim çeperleri arası ilintilerde devasa benzerliklerle karşılaştıklarında şu formüle başvururlar: "bunlar basit analogilerden ibarettir, başka bir şey değildir". Çocukça ve naif bir kanaat bu; tam olarak sorunun belirlediği ve araştırma ihtiyacının duyulduğu yerde meseleyi terk etmektir. Evrenin sonsuz zenginlikteki maddesi ve sonsuz çeşitlilikteki biçimleri karşısında, bilgi büyüdükçe tekrarlayarak artan bu ısrarcı ve sistematik analogiler nereden gelirler? Onları "kazara tesadüf etmiş" saymak, dünya görüşüne büyük bir keyfiyet getirmek olurdu, hatta olasılıklar kuramıyla açıkça çelişkiye düşmek olurdu. Bilimsel gerekçe taşıyan ancak tek bir neticeye varılabilir: örgütlenimsel yöntemlerin *gerçek* birliği her yerde bulunmaktadır — zihinsel ve fiziki karmaşalarda, canlı ve ölü doğada, spontane kuvvetlerin çalışmasında ve insanların bilinçli faaliyetinde. Şimdiye dek bu netice tam olarak kesinlenmemiş, çalışılmamış, araştırılmamıştır; *evrensel örgütlenimsel bilim* henüz yoktu. Şimdi bunun zamanı gelmiştir.

Yeraltı'nın Tekrar Bastırılmasına Giriş

Suelette Dreyfus — 2011 — Melbourne

Bilgisayar hackerları kimdir? Neden hack yaparlar?

İlk bastırıldığı 1997 yılında *Yeraltı* bu soruları yanıtlamaya çalıştı. Bu sorular, on yılı aşkın süre sonra halen önem taşır gözüküyor. Tüm dünyada kamu yararı için sızdırdığı belgelerle tanınan WikiLeaks, bu kitapta tarif edilen bilgisayar yeraltının içinden çıkmıştı. WikiLeaks'e dair öykülerin 'dünyanın nasıl işlediğine dair insanların düşünüş biçimlerini değiştirdiği' söylendi²⁵. WikiLeaks'i anlamak için arkaplandaki öyküyü bilmeniz lazım: *Yeraltı* işte bu öyküdür.

Yeraltı arkaplan öyküsüdür, çünkü sorunların çözümünde teknolojiyi kullanırken 'kalıpların dışında düşünen' insanların dünyasını açıklar. Hacker'ın en eski tanımlamasına götürür bu bizi —bu tanımlama herhangi bir yasadışı faaliyeti ima etmez, aksine, zor sorunlara ustaca teknik çözümler bulabilen insanları yansıtmaktadır. *Yeraltı*'daki hackerları bunca ilginç kılan, bu sıradışı yaratıcılık çekirdeğidir, yasadışı faaliyetler değil. Bu çekirdek daha sonra WikiLeaks'e de taşındı. WikiLeaks'in ortaya çıkardığı, zor bir sorun karşısında (hükümetlere ve şirketlere hakikati söyletmek) teknolojinin yaratıcı bir uygulamasıdır (güvenli, anonim çevrimiçi yayıncılık biçimi).

WikiLeaks'in kurucusu Julian Assange'la birlikte yaklaşık üç yıl boyunca *Yeraltı* üzerine çalıştık. Onun elinden gelen, bilgisayar yeraltına dair istisnai teknik anlayışı ve detaylı bilgisiydi, benim elimden gelense yıllarca profesyonel bir gazeteci ve teknoloji yazarı olmamdan gelen deneyimimdi. CNN.com'un haber blogu çevrimiçi anket sonuçlarına dayanarak Julian'ı 2010 yılının 'en ilgi çekici kişisi' ilan etti. Julian *gerçekten* ilgi çekicidir,

²⁵Sarah Ellison, 'Sırları döken adam', Vanity Fair, Şubat 2011. Bkz: <http://www.vanityfair.com/contributors/sarah-ellison>

bu kısmen düşünüşündeki farklılıktan gelir. Julian başkalarının göremediği çözümleri görebilir. Onun merceği ön plandaki şeylere odaklanmış değildir. Onun düşüncesi, dişlerinin çıktığı 1990'lı yılların şifrepank topluluğunu yansıtır. Şifrepankçılar, dünyanın her yanında kriptografi ile ilgilenen insanlardan oluşan çevrimiçi bir topluluktu. Bireyin kişisel mahremiyet hakkına —ve hükümetin açık, şeffaf ve kamuya tamamen hesap verebilir olma sorumluluğuna— inanıyorlardı. Kitap üzerine çalışırken Julian bu fikirleri kendi görüşleri olarak bana defalarca ifade etmişti.

Bu kitap, bu eski zamanlara ait dünyanın en iyi hackerlarının yaşamlarını ve maceralarını açığa çıkarıyor. Yasa uygulayıcı failer hakkında bir kitap değil bu, polis memurunun bakış açısıyla da yazılmamıştır. Bu öyküyü, yazınsal bir perspektifle, bilgisayar hackerlarının gözüyle anlattım. Böylece okuyucu için bu gizemli, örtülü ve tipik olarak erişilmez aleme dönük bir pencere sağladığımı umuyorum.

Her hacker farklıdır, bu yüzden sunmaya çalıştığım öyküler toplamı, bireysel olsalar da uluslararası bilgisayar yeraltına olan bağlarıyla birbirlerine tutunurlar. Örneğin Mendax, kıymetli hackleme verilerini polisin bulmasını önlemek için arka bahçesindeki arı kovanlarına saklamıştı. Anthrax, hackle-riyle açtığı yoldan gizemli American System X'e ulaşmıştı. Gece boyu süren hacklemenin ağırları daha geçmemişken, her sabah gün ağarırken hackleme ekranını dondurur, namaz seccadesini açar ve iyi bir Müslüman olarak sorumluluklarını yerine getirmek üzere Mekke'ye dönerdi. Kendi kuşağının en iyi hackerlarından biri olan Electron'a Avustralya Federal Polisi baskın yapıp makinelerine el koymuştu. ABD Denizcilik Araştırma Laboratuvarlarını hacklemenin adrenalinine duyduğu ihtiyacı köreltebilmek için, onu geçici psikoza sokacak kadar uyuşturucu alması gerekmişti. İngiliz bir genç olan Wandii, gerçek anlamıyla çökene kadar hacklemeyi sürdürmüştü. Annesi bir gün iş dönüşü oğlunu salon zemininde bilincini yitirmiş halde bulmuştu. Trax, Mendax ve Prime Suspect, onları izleyen polisi altetmek üzere izi sürülemez telefon çağrıları yapmanın bir yolunu bulmuşlardı. Yine Parmaster, kısa adıyla Par, ABD savunma yüklenici bilgisayarlarına yaptığı seferler sonucu Man Who Knew Too Much [Çok Şey Bilen Adam] olduğu için saf dışı edileceği korkusuna kapılmıştı. ABD Gizli Servisi onu yakalamak için ulusal çapta bir insan avı başlatmıştı.

Dünyanın en sıkı ağızlı insanların yaşamlarını parça parça birleştirmek uzun sürüyor; *Yeraltı'nın* araştırılması ve yazılması işte bu yüzden yaklaşık üç yıl sürdü. Mahkeme oturumlarına katıldık, ceza oturumlarına girdik, kayıtlı/kayıtsız toplam 100'den fazla görüşme yaptık. İnsanlar çevrimiçi ya

da kişisel olarak bizimle görüştüler. Güvenli ve anonim koşullarda kaynak kişilerle tanıştık.

Büyük, güvenli bir masaüstü bilgisayar, geç saatte yapılacak görüşmeler için, karanlık bir Melbourne sokağı boyunca sessizce emniyetli bir eve taşınyordu. Bu şehrin daha eski bölgelerinde ana sokaklara paralel, varoşları keserek ilerleyen arnavut kaldırımlar vardır. Birçok bahçe arkasına ulaşmalarıyla bunlar elverişli yollardır. Genelde boş bu yolları bazen büyümüş sarmaşıklar kaplar ve dolunayın fazla parlak ışığı gecelere uygun bir örtü sağlarlar. 1990'ların ortasında halen laptoplar pahalı olduğundan ucuz masaüstü makineler kullanmıştık. ABD ordusunun kullandığı işletim sisteminin yüklendiği bu makineler, ordu-düzeyinde enkripsiyon sağlayarak, dünyanın her yerinden hackerlarla görüşme yapabileceğimiz emin bir araç olmuşlardı.

Yüz yüze görüşmeler için kaynak kişilerle bulduğumuz yerler, Tuscon, Arizona'nın nispeten külüstür otel odalarından Hollanda'nın tren istasyonlarına değin bir dizi tuhaf mekandı. Yüksek sesle tekno müzik çalan gece kulüpleri gibi zorlu mekanlar oldu. Arkaplanda gümbürdeyen bas ritmi varken bir hackerla görüşmenin zor olduğu ortaya çıktı, tabi bunun faydaları da vardı: hackerın bana söylediği şeyleri yasa uygulayan memurların duyması da eşit derecede zordu. *Yeraltı* tamamlandığında ben de bir anlamda tekno, trans, trip hop müzik altında yazı yazma zevki geliştirmiştim. Kitapta, Par'ın Gizli Servis'in elinden can havliyle kaçmaya çalıştığı sahneler, Tricky'nin *Maxinquaye* albümündeki *Black Steel* versiyonunu sonsuz döngüde dinlerken yazılmıştı. Bölüm başlığı da şarkının sözlerinden çıktı: Firari.

'Neighbours' film setinden fırlamışa benzeyen tuğla kaplamalı banliyö evlerde görüşmeler yaptık. Büyük bir şirketin yüksek güvenliikli bilgisayar ağlarına nasıl sızdığını anlatan bir hacker dinlediğimi hatırlıyorum. Görüşme boyunca, 1980'lere ait lobi kapısından genç bir Kylie'nin her an çıkıvereceğini hissettim. Sabah 2'de loş ve boş sokaklardan eve doğru araba sürerken, iki şey —*görünüş ve gerçeklik*— arasındaki karşıtlığın hakikaten ne kadar acayip olduğunu düşündüm.

Yolun başındaki oğlanın kusursuz bir orta-sınıf Avustralyalı yaşamı sürdürdüğünü sanabilirsiniz, her gün okuluna yollandığını, sınıfın arkasında sessizce oturduğunu, evindeki oğlanca odasında zararsız bilgisayar oyunları oynadığını sanabilirsiniz. Gerçekte ise dizine kadar NASA ağlarına girmiştir.

Bir ara Julian'la birlikte pedofillere dair polis soruşturmaları üzerine tartıştığımızı hatırlıyorum. İnsanların çoğu göründükleri gibi olmadıklarını, en grotesk eylemlerin en düzgün, en 'kusursuz' gözükken insanlardan çık-

bildiğini gözlemlemiştir. Tam olarak şöyle demiştir: 'Çok temiz buzdolapları olan insanların çok kirli yaşamları olabiliyor.'

Dünyanın genelinde görünüş ve gerçeklik arasındaki karşıtlık, *Yeraltı* bastırıldığından beri daha da keskinleşti. WikiLeaks kadar isabetle bunu örnekleyen az şey vardır. WikiLeaks aracılığıyla yayınlanan materyaller, birçok şirket ve hükümetin sinsilik ve bencillikte 1990'larda Londra'dan New York'a mahkemelerde demediklerini bırakmadıkları hackerlardan geri kalır hiçbir yanlarının olmadığını göstermiştir. Üzerine bastıkları ahlaki yüksek zemin yıpranmış, ABD diplomatik belgeleri, savaş kayıtları ve şirket belgeleriyle açığa çıkan kanıtların karşısında unufak olmuştur. Hatta birçok kişiye göre günahları çok daha büyüktür, çünkü yaptıkları yasaları ihlal etmekten ibaret değildi, ihlal ettikleri yasalar tam da korumaları ve uygulamaları için onlara emanet edilmiş olan yasalardı.

Bu kitapta bilgisayar yeraltından çıkan temalar, şimdiki WikiLeaks efsanesi boyunca da örülmektedir: takıntı, otoriteye baş eğmeyi reddetmek, bir şekilde yasaklanmış olan bilgileri görme arzusu ve bu bilgileri 'özgürleştirme' ihtiyacı. Bu kitapta geri kalanımızın 'normal' saydığı toplumsal yapıların zorlu sorgulanışı vardır. Fikirleri uyuşan netizenlerin uluslararası topluluğu, dünyanın her yanından gelen küçük hacker öbekleri gibi Avustralya'nın eski BBS'i olan Altos'ta buluşmaları vardır. Bu yer Avustralyalı, İngiliz, Alman ve Amerikalı üst düzey hackerların gizli su kaynağıydı —modern zamanın sohbet odalarının bir öncülüydü.

David ve Goliath teması, küçük adamın devler karşısında boy ölçüşmesi vardır. Julian, WikiLeaks ve genç hackerlar, hepsi bu kitapta kendilerini ABD ordusu, NASA ve Avustralya Federal Polisi gibilerle savaş içinde bulurlar. Hürmet tanımaz bir ironi vardır, uflayıp puflayanlara, nefretle küçük adamın çıktığı kutuya geri dönmesini talep edenler karşısında açık bir isteklilikle parmak göstermek vardır. ABD Devlet Bakanı Hillary Clinton, diplomatik belgelerin yayınlanmasını 'ulusal güvenliğe bir tehdit' olarak 'şiddetle kınadı', Julian buna karşılık onun istifaya çağırması istedi, çünkü Clinton'un kendi diplomatlarından BM yetkililerinin DNA'larını, şifrelerini ve pinlerini çalmalarını istediği öne sürülmekte²⁶. Bundan on yılı aşkın süre önce Avust-

²⁶Viola Gienger ve Tony Capaccio, 'Clinton WikiLeaks Yayınını ABD Çabalarına bir "Saldırı" olarak Kınadı', Bloomberg Businessweek, 29 Kasım 2010. Bkz: <http://www.businessweek.com/news/2010-11-29/clinton-condemns-wikileaks-release-as-attack-on-u-s-efforts.html>

Dylan Welch, 'Assange Clinton'u istifaya çağırıyor', Sydney Morning Herald, 2 Aralık 2010. Bkz: <http://www.smh.com.au/technology/technology-news/assange-calls-on-clinton-to-quit-20101201-18gp3.html>

ralyalı hackerlar, yapay zekadan hortlayıp tamamen duygusal varlıklar olarak canlanmış bilgisayar taklidi yapmak gibi yöntemlerle, hem AFP hem de Nor-Tel mühendisleriyle dalga geçiriyorlardı. Öykünün sonunda ise küçük adamın feci bir başarısızlığı zannedilen durumdan ortaya çıkan beklenmedik bir galibiyet var. Bu kitaptaki hackerlar, polis baskınlarına, ceza davalarına ve hapis sürelerine rağmen genelde mutlu sonlara ulaşıyorlar. WikiLeaks'e ne olacağını zaman gösterecek olsa da, dört yıl boyunca ayakta kalmıştır ve bu süre boyunca dünyayı ciddi ölçülerde değiştirmiştir.

Belki de bu temaları modern internetin tarihi içinden gün yüzüne çıkardığı için, *Yeraltı*'nın öyküleri hem uzak hem de aşına geliyor. Kitabın orijinal kağıt versiyonunun bir süredir baskısı bulunmasa da çevrimiçi sahaflardaki kopyaları 400 ABD dolarına kadar alıcı bulabilmekte.

1990'ların başlarında Julian'la birlikte *Yeraltı* üzerine çalışmaya başladığımızda bu kitap için bir zanaatkar yaklaşımı tutturmaya karar verdik. Yazıların aceleyle yazıldığı, üretilen bilginin saatler içinde internete yığıldığı bu günlerde, herhangi bir projeye üç yıl harcamak imkansız uzunlukta bir süre gibi görünüyor. *Yeraltı*'nı yazarken, teknolojiadaki hızlı değişimden bağımsız, zamanı geçmeyecek bir nitelik vermeye çalıştım. Kitap Rusça'ya ve Çince'ye çevrildi, şimdi Fransızca ve Almanca'ya çevrilecek. Kitap metninin bir versiyonunu muhteşem Gutenberg projesine bağışladık, görme engelliler ya da kağıt kopyasını alamayanlar da keyfini çıkarabilsin diye. Ayrıca başarılı bir belgesel film uyarlaması yapıldı.

Bu kitap, sınırları zorlayan ve kuralları bozan insanları açığa çıkarıyor. Hackerlar benimle ve Julian ile konuşarak risk almaktaydılar. O zamanlar bu risklerin bir kısmı oldukça büyük olduğundan, bu yolculuğa kalkışmadan önce bunun ne demek olabileceğini, sonunda neye varabileceğini düşünüyordum. Aynada kendime bakıp zor bir soru sordum: emniyetlerini bize teslim eden bu kaynak kişileri korumak için hapse girmeye hazır mıydım?

Soğuk Savaş yakın zamanda bitmiş olsa da, Gizli Devlet halen yükselişteydi. Dünyanın en güçlü batılı casus ajansları, artık Rus KGB ajanları yerine kendi yurttaşlarını gözetlemek üzere kendilerini yeniden kuruyorlardı. Bugün web tarayıcılarımızda kanıksadığımız kriptografi yöntemleri o zamanlar hükümetlerce silah olarak sınıflandırılıyor ve çoğu ülkede ihracatı yasaklanıyordu. *War Games*'in [Savaş Oyunları] *Sneakers* [Şifreciler] ile buluştuğu çağdı bu.

Yasa uygulayıcılar ve istihbarat gözetimini her daim mevcut olduğuna göre, alınan riskler az buz değildi. Daha önce araştırmacı gazeteci olarak

çalışmıştım, ama sahip olduğum bilginin insanların hapse girmesine neden olabileceği koşullarda hiçbir zaman bulunmamıştım. Gazetecilerin kendilerine yakıştırdıkları romantik imgeye rağmen, benim bildiğim gerçek gazetecilerden çok az kişi kaynak kişilerini korumak için hakikaten hapse atılmaya hazırdır. Boş barlarda sessizce içilen içkiler eşliğinde bana itiraf edilenler bu yöneydi.

Yeraltı için kaynak kişilerin korunması, aynı zamanda bütün yaşamımı ve zihniyetimi değiştirmem gerektiği anlamına geliyordu. Bu durum çok daha paranoyak bir varoluşu, benim daha ziyade Polyannacı varoluşumla tamamen karşıtlık içinde bir hiper-güvenlik derecesini benimsememi talep etmekteydi. Artık bilgilere karşı düşüncesizlik edemezdim çünkü bu diğer insanların yaşamlarına özensizlik etmek demektir. Ek güvenlik nedeniyle bütün işler üç kat uzun sürüyordu. Yok. Bu kitap nereden bakılırsa bakılınsa hiç de kolay olmayacaktı.

Bir miktar vicdan muhasebesinden sonra yanıtlımın evet olduğuna karar verdim, kaynak kişilerime bu bağlılığı göstermeye hazırdım; bir kaynak kişiyi korumak için hapse atılmaya hazırdım. O noktadan itibaren, 1997'de bastırılmasına kadar *Yeraltı* kitabıyla yaşadım ve nefes aldım.

Çok şükür kaynak kişileri korumak için hapse girmem hiç gerekmedi, gerçi bu kaynak kişilerin korunmasının bir kısmı bugün halen sürmektedir. Bu kiptaki hackerlar yalnızca tutamaçlarıyla [*handle*] —çevrimiçi takma adlarıyla [*nickname*]— isimlendiriliyorlar. Onları yalnızca ve yalnızca tutamaçlarıyla adlandıracağımı taahhüt ettim ve on yılı aşkın süredir bu sözümü tuttum, bundan sonra da tutmayı sürdüreceğim. Dünyada politik mesaj ya da motivasyon taşıyan (nükleer güç ve silahlara dair) ilk bilgisayar solucanı olan WANK solucanının yaratıcısı hiçbir zaman adlandırılmamıştır.

Ne var ki bütün bu ek güvenlikler yüzünden insan dışı bazı kayıplar vermişizdir. Julian'la birçok sefer sabit diskleri ve veri dosyalarını kendi erişimimize kapatmayı becermişizdir. Özellikle bir tane —hatırlanmadığı anlaşılan güvenli bir şifreyle enkriptlenmiş— sabit disk yüzünden, kaybettiğimiz şifreyi, taslağı çıkarılmış bir kitap bölümüyle birlikte kurtarabilme umutlarıyla hipnoterapist bile gitmiştik. Hipnoz başarısız oldu. Gerçi işin iyi yanı: En azından *Manchurian Candidate* [Mançuryalı Aday] tarzında bir saldırının bile bizi gizli parolalarımızı açık etmeye zorlayamayacağını biliyorduk.

Okuyucular bazen bana *Yeraltı*'nda yazılanların doğru olup olmadığını soruyor. Evet. Anlatılan kişileri korumak için değiştirilen birkaç ince detay haricinde bildiğim kadarıyla her şey kesinlikle doğrudur. Belirli yasal se-

beplerle bazı diyalogları değiştirmek gerekti, ama veri kayıtlarında, telefon kayıtlarında ve diğer güvenilir kaynaklardaki gerçek konuşmalara mümkün olduğunca yakın tutuldular. Süsleme yapılmamıştır. Diyelim ki çevreyi tarif ederek hava yaratmışımdır, ama bunlar ya görüşmelere dayalı olmuştur, ya da sonradan mekanları ziyaret ederek gazetecilik gözüyle yapılmış tariflerdir.

Julian da ben de on binlerce sayfa belge okumuşuzdur. Bize verilen materyalin önemli bir kısmı elektronik değil kağıt olarak teslim edildiğinden, verileri elle kodladım, bütün bu belgelerde ilgili alıntıları küçük yapışkan kağıtlarla etiketledim. Sonra titizlikle bütün her şeyi, masamı kaplayan dev bir kağıt üzerinde zaman çizgisine yerleştirdim. Yaşantım sanki sürekli renkli Post-it'ler, kağıtlar ve renkli kalemler satın almakla geçiyordu. O zamanlar insanlar ve olaylar arasındaki ilişkileri haritalamaya elverişli herkese açık yazılımlar bulunmuyordu, ki bu beni geceleri dışerimi gıcırdatmaya sevk eden bir olguydu. Bugün casus ajansları ve yasa uygulayıcılar, hedef aldıkları kişiler arasındaki ilişkileri birkaç tuşa basarak haritalayabiliyorlar. Yazılımlar otomatik olarak bağlantıları çiziyor, telefon, eposta ve diğer ilişkileri saniyesinde açığa çıkartıyor.

O zamanlar, bilgisayar yeraltının eski günlerinde, hack yapmak, Rus gangsterler, Ukraynalı şantajcılar ya da Malezyalı dolandırıcılarla alakalı bir şey değildi. *Meraklı* genç adamlara (ve çok az sayıda kadına) dair bir şeydi. İnternet erişimi için ağlara ulaşabilmek, ya bir niversiteye ya da bir şirkete zorla girmek gerekiyordu. Bilgisayar ağlarının nasıl çalıştığına dair bilgileri edinmek zordu. Karmaşık bilgisayar sistemlerinin el kitapları web sitelerinden indirilebilir değildi. Böyle bir el kitabının, sistemini yeni güncellemiş bir şirketin ofis binalarının arkasındaki p konteynerlerinden alınması gerekiyordu. İlk internetin bütün gücünü ellerinde tutan sistem yöneticilerinin makineleri güvenceye almak üzere perde arkasında neler yaptıklarını okuyabilmek için gizli güvenlik eposta listelerine zorla girmeden bilgisayar güvenliği konularını öğrenmeniz temelde imkansızdı. *Yeraltı*, Bruce Sterling'in *The Hacker Crackdown* kitabıyla ve Steven Levy'nin *Hackers* kitabıyla birlikte, bugün kaybedilmiş olan bu dünyaya ışık tutmaktadır.

Proje, dünyanın her yanından bizi kabul etmeye karar vermiş iyi insanlardan oluşan bir ağa ulaştı. Bu insanlar sadece hackerlar değildi, başkaları da vardı, salt tarihin hatırı için, iyi anlatılmış bir öykü istedikleri için ellerindekileri paylaşmaya istekli insanlar vardı. Eleştirmenlerin de *Yeraltı* kitabına nazik davranmış olmaları; umarım ki bu amaca ulaşabildiğindendir.

2001'de ilk e-kitap versiyonunu yayınladığımızda, sadece ilk iki yıl boyunca 400 bin kere indirildiğini görmek beni hayrete düşürmüştü. Hevesli ve nazik

okuyucular, gönüllü olarak kitap metnini o zamanki bütün e-okuyuculara —yani toplamda 20'den fazla biçime— uyarladılar. Bunun sonucunda ilginç eposta alışverişleri yaşandı. Bir okuyucu bana kitabın 475 sayfasının hepsini Palm Pilot'uyla dış küvetinde okuduğunu söylemişti.

Bu ilk internet çağının hacker öykülerinin hepsinin kataloğunu çıkarmaktan ziyade, odaklanacağımız birkaç anahtar hacker öyküsünün hakkını vermek istiyorduk. Ben, hackerların yaşamlarındaki teknik yönlerin yanısıra, gösterişin arkasındaki insaniyete de ulaşmak istiyordum. En çok istediğimse siz okuyucuları hackerların zihnine sokmaktı. Bu kitaba dair bana ulaşan en güzel övgüler, içinde anlatılan iki hackerdan geldi. Anthrax 'Merhaba' demek üzere ofisime uğramıştı. Birdenbire bir şaşkınlık haliyle 'O bölümleri okuduğumda, öyle gerçektir ki, sanki doğrudan kafamın içindeymişsin gibi' dedi. Kısa bir süre sonra, Par, yarım dünya öteden, sesinde afallamış bir kuşkuyla, tam olarak aynı gözlemi yaptı.

Bir yazar için bundan iyisi düşünülemez herhalde.

Yeraltı'na Bir Giriş

Julian Assange — 2001

İnsan şahsen konuştuğu zaman en az kendisi olur. Ona bir maske verin ve size hakikati söyleyecektir. – Oscar Wilde

Özel olan şey göze görünmezdir. – Antoine de Saint-Exupery

Fakat bunun böyle gerçekleştiğini nereden biliyorsun?
– Okuyucu

Yeraltı'nın pürüzsüz doğasından dolayı yukarıdaki soruyu sormak makul olacaktır, buna dair ipuçları kitabın arkasındaki Kaynakça ve Notlar'da bulunabilirse de. Bu sorunun basit yanıtı, 100'den fazla görüşme gerçekleştirmiş ve yaklaşık 40 bin sayfa birincil belgeleme toplamış olmamızdır; telefon dinlemeleri, veri dinlemeleri, log dosyaları, tanık bildirimleri, itiraflar, muhakemeler. Telefon diyalogları ve çevrimiçi tartışmalar doğrudan doğruya bu son saydıklarımından çıkarılmıştır. Bu kitapta bahsi geçen bütün belirgin hackleme hadiselerinin arkasında yığınla birincil belgeleme bulunmaktadır. System X de buna dahil.

Basit olmayan yanıt ise daha ziyade şöyle: dördüncü bölümde, bu kitabın başat öznelerinden biri olan Par, Gizli Servis tarafından izlenmektedir. Kaçış halindedir. Aranan bir firaridir. Başka bir hacker olan Nibbler'la birlikte bir motel köşte, Black Mountain/Kuzey Carolina'da saklanmaktadır. Gizli Servis buraya girer. Bu, Par'ın kaçış halindeki yaşamının ve Gizli Servis'le etkileşiminin doğasının açıklanmasında hayati bir hadisedir. Yine de, kitabın son düzenlemelerin yayıncıya gitmesinden hemen önce, Black Mountain hadisesiyle ilişkili olan bütün sayfalar kitaptan çıkarılmak üzereydi.

Neden? Suelette Tuscon/Arizona'ya uçmuş ve üç gününü Par ile görüşerek geçirmişti. Ben onlarca saatimi Par ile telefonda ve çevrimiçi görüşmelerle geçirmiştim. Par ikimiz için de kendi yaşamına dönük sıradışı bir erişim tanımıştı. Olayların neden bu şekilde gelişim gösterdiğine dair yüksek derecede bir paranoya gösteriyorduydu da, olayların kendisine dair tutarlıydı, detaylıydı ve inandırıcıydı. Onun açısından bu iki gerçeklik arasında çok az bulanıklık vardı, fakat biz hiçbir bulanıklık gösteremezdik.

Par'ın kaçış halinde geçirdiği zamanlarda uluslararası bilgisayar yeraltı küçük ve güçlü bağları olan bir yerdı. Amerika'nın bir ucundan diğerine dolambaçlı uçuşları boyunca çeşitli zamanlarda iletişim kurduğu yarım düzine hacker ile zaten şans eseri görüşme yapmıştık. Suelette'in ayrıca uzun uzun konuştuğu baş avukatı Richard Rosen, Par'dan 'tehlike geçti' sinyalinı aldıktan sonra bize yasal dosyasının bir kopyasını gönderme nezaketinde bulunmuştu. Par'ın yeraltı BBS'lerine yazdığı mesajların loglarına sahiptik. Par'la konuşan diğer hackerların veri dinlemelerine sahiptik. Par'ın faaliyetleriyle alakalı çeşitli Gizli Servis belgeleri ve hususi güvenlik raporları edinmiştik. İsviçreli kız arkadaşı Theorem ile ben kapsamlı bir görüşme yapmıştım (Electron ve Pengo ile de ilişkileri vardı).

Toplamda Par'ın faaliyetleri üzerine muazzam miktarda materyale sahiptik ve bunların hepsi Par'ın görüşmelerde söyledikleriyle tutarlıydı, ama bunların hiçbirisi, Rosen'in dosyası dahil, Black Mountain/NC'ye bir atıf içermiyordu. Rosen, Theorem ve diğerleri, kaçış sırasında bir Gizli Servis baskınından haberdardılar, ama öykünün geriye dönük izi sürüldüğünde her zaman tek bir kaynağa çıkıyordu: Par.

Par bizi işletiyor muydu? Gizli Servis baskınından birkaç gün önce motelin dışındaki bir telefon kulübesinden İsviçre'deki Theorem'le telefonda konuştuğunu söylemişti. Bir fırtına vardı. Ve herhangi bir fırtına değil – Hugo Kasırgası. Fakat Hugo üzerine haber arşivleri kasırganın Güney Carolina'yı vurduğunu belirtiyordu, Kuzey Carolina'yı değil. Black Mountain'ı da değil. Theorem Par'ın onu fırtına varken aradığını hatırlıyordu. Ama Hugo değildi. Ve bunu Black Mountain baskınıyla alakalı olarak hatırlamıyordu.

Par, kitapta açığa çıkacak koşullar altında, kendi yasal belgelerinin çoğunu yok etmişti; başka kaynaklardan edindiğimiz yüzlerce sayfa belgesel materyalde ise Black Mountain'ın bir kez bile bahsi geçmiyordu. Black Mountain Moteli adeta varolmamıştı. Par, Nibbler'ın taşındığını ve yerinin bulunmadığını söyledi. Suelette'in Gizli Servis'e yaptığı onlarca telefon araması ise bize duymak istemediğimiz şeyi anlatmaktaydı. Varsayımsal Black Mountain hadisesine dahilietini en muhtemel bulduğumuz ajanlar, ya Gizli

Servis'ten ayrılmışlardı ya da bir şekilde onlara ulaşamıyordu. Kimin dahil olmuş olabileceğine dair Gizli Servis'in hiçbir fikri yoktu, çünkü Par'ın Gizli Servis merkezi veritabanında listelendiği zamanlarda profiline üç belirgin bilgi notu konmuştu:

- 1) Başka bir ajan Par'ın dosyasının kimi kısımlarını 'ödünç' almıştı;
- 2) Par'ı çevreleyen medikal 'sıkıntılar' bulunuyordu;
- 3) Black Mountain hadisesinin olduğu günlere dair Gizli Servis belgeleri kitapta açığa çıkacak çeşitli sebeplerle yok edilmişti.
- 4) Geri kalan Gizli Servis belgeleri 'derin-depo'ya taşınmıştı ve bunları almak iki hafta sürecekti.

Yayıncımızın 'kullan ya da at' mühletinin bitmesine yalnızca bir hafta kalmıştı ve Black Mountain olaylarına dair ikincil doğrulamayı edinme şansımız pek umut verici gözüküyordu. Black Mountain baskınına dahil olmuş olabilecek eski, tayin edilmiş ya da ilerletilmiş Gizli Servis ajanlarına dair yeni ipuçlarına ulaşmak için bekleyişimiz sürerken, ben Par'ın öyküsündeki iki tatarsızlığın çözümlenmesi işine yöneldim; Hugo Kasırgası ve Black Mountain Moteli'nin garip görünmezliği.

Hugo Kasırgası, çevresini imha ederek ilerlemişti; ama bir kara parçasına doğru yönelen bütün kasırgalarda olduğu gibi, büyük başlamış ve sonunda küçülmüştü. Haberler de bu örneği izlemişti, kasırganın ilk tesiri üzerine bol bol materyal vardı ama onu izleyen olaylara dair çok az şey vardı ya da hiç yoktu. Sonunda Ulusal Keşif Ofisi'nden edindiğim detaylı zaman-hız hava durumu haritaları, Carolina'larda kendisini tüketmeden önce, Hugo'nun merkez üssünün (400 bin nüfuslu) Charlotte NC'yi yarıp geçtiğini göstermekteydi. Veritabanı aramaları ile Natalie, D. ve Ball, W., Kuzey Carolina Acil Durum Yönetimi EIS Koordinatörü'ne ait bir rapora ulaştım: "Kuzey Carolina Hugo Kasırgası'yla Nasıl Baş Etti" — ve bu rapor ile Par'ın Charlotte Havaalanı üzerinden New York'a kaçışını tarif eden dördüncü bölümdeki sahneler ete kemiğe büründü.

Eski moda tabana kuvvet ayak işiyle Black Mountain ve çevresinde bulunan bütün motellerin tek tek aranması, Black Mountain Motel'in isminin, sahibinin ve . . . bütün çalışanlarının değiştiğini ortaya çıkardı. Par'ın öyküsü tutuyordu, ama böyle olmasını kimi açılardan istemezdim. Bağımsız bir ikincil doğrulamanın edinilmesi işinde başladığımız noktaya dönmüştük. Başka

kim buna dahil olmuş olabilirdi? Washington dışında bu konuda birtakım kağıt işleri olmuş olmalıydı. Belki Gizli Servis'in Charlotte'taki temsilcilerinde bir şey bulunabilirdi? Hayır. Belki Charlotte mahkemelerinde yetki belgelerine dair kayıtlar bulunabilirdi? Hayır. Belki NC eyalet polisi Gizli Servis baskınına destek güç olarak katılmıştı? Belki, ama buna doğrudan dahil olmuş herhangi birisini bulma çabasının nafi olduğunu gördük. Eğer bu bir Gizli Servis işiyse, bize sunmaya istekli oldukları dosyalanabilir herhangi bir kayıt bulunmuyordu. Ya yerel polisler? Yerel motellerden birine saklanmış firari bir bilgisayar hackerına dönük bir Gizli Servis baskını, dosyalanabilir kayıt olsun olmasın, Black Mountain bölge polis ofisinin haberi olmadan gerçekleşmesi pek muhtemel olmayan türde bir olaydı. Gerçi onları telefonla arayıp bu olaya dair sorular soran tuhaf aksanlı yabancı uyruklular da bu türden bir olaydı. Belki Kızıllar artık yatakların altında değildiler, ama bu durumun Black Mountain'daki açıklaması Kızılların artık telefon kulübelelerini mesken tutması olabilirdi. Black Mountain bölge polis ofisinde vardiya değişimi olmasını bekledik, konuştuğum memurun yerine gelen kişiye tavrını bulaştırmayacağını umarak. Sonra Suelette aradı ve başka bir memurla konuşmayı becerdi. İhtiyacımız olan doğrulamayı edindik. Black Mountain baskını gerçekten olmuştu. Bölge polisi de bu baskını desteklemişti.

Bu anekdot fazla güçlü gibi gözükse de, aynı zamanda temsil edici bir anlatımdır. *Yeraltı*'ndaki her bir bölüm buna benzeyen bir sürü öykü ile biçimlenmiştir. Görünmezdirler çünkü bir kitabın salt detaylarda hakiki olması yetmez. Hissiyatında hakiki olmalıdır. Görülen ve görülmeyen karşısında hakiki olmalıdır. Zor bir bileştirme.

Julian Assange @ #ungovForum, iuf.alternatifbilisim.org, 2014

Selam, Eyvallah

The Beatles — 1967 — Hello, Goodbye

Sen olur dedin, ben olmaz dedim
Sen dur dedin ben de hadi hadi hadi, of be
Sen eyvallah dedin ben de selam dedim
Selam selam
Bilmem niye sen eyvallah dedin, ben selam
Selam selam
Bilmem niye sen eyvallah dedin, ben selam

Ben yüksek dedim, sen düşük dedin
Sen niye dedin ben de bilmiyorum dedim, of be
Sen eyvallah dedin ben de selam
(Selam eyvallah selam eyvallah) Selam selam
(Selam eyvallah) Bilmem niye sen eyvallah dedin, ben selam
(Selam eyvallah selam eyvallah) Selam selam
(Selam eyvallah) Bilmem niye sen eyvallah dedin
(Selam eyvallah) Selam/eyvallah dedim

Niye niye niye niye niye niye eyvallah eyvallah diyorsun of be?

Sen eyvallah dedin ben de selam

Selam selam

Bilmem niye sen eyvallah dedin, ben selam

Selam selam

Bilmem niye sen eyvallah dedin, ben selam

Sen olur dedin (Ben olur dedim)

ben olmaz dedim (Yoksa olmaz mı demiştim)

Sen dur dedin (Kalabilirim)

ve ben hadi hadi hadi (Gitme vakti geliyor), of
of be

Sen eyvallah dedin ben de selam

Selam selam

Bilmem niye sen eyvallah dedin, ben selam

Selam selam

Bilmem niye sen eyvallah dedin, ben selam

Selam selam

Bilmem niye sen eyvallah dedin, ben selam selam

Sela selo selamo

Sela selo selamo, ça ça ça

Sela selo selamo, huuu

Sela selo selamo, selo

Sela selo selamo, ça ça ça

Sela selo selamo, huuu

Sela selo selamo, ça ça ça [ses düşer]

NO FÜTUR

